

891.99

7-34

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ԹԻԻ 4

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՀՈՍՀՈՍԻ ԶԵՌԱՏԵՏՐԸ

ԵՒ

ԽԻԿԱՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Բ. Տպագրութիւն

1936

Տպարան ՆԵՂՈՍ

Գանձիւ

18 JUL 2013

23 SEP 2008

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐ

ԹԻԻ 4

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՀՈՍՀՈՍԻ ՁԵՌԱՏԵՏՐԸ

ԵՒ

ԽԻԿԱՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Բ. Տպագրութիւն

~ ~

1936

Տպարան ՆԵՂՈՍ

Գահիրէ

3018-2008

ՄԵՐ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ

Կը ձեռնարկենք հրատարակելու մեր անմահ երգի-
ծաբանին՝ Յակոբ Պարոնեանի «Հոսոսի Զեռասերը» եւ
«Խիկարի Գուշակութիւնք»ը:

Առաջին անգամ այս երկու գործերը իբրեւ գիրք
հրատարակուած են Թիֆլիս, 1892 թուին: Անկէ ետք,
Պոլսոյ կամ արտասահմանի մէջ, լոյս տեսած չեն աղբւս
եւ բոլորովին անծանօթ են մեր հասարակութեան: Այս
քանկագին ու հազուագիւտ գործերն են որ կը ներկա-
յացնենք այսօր մեր ընթերցողներուն:

Ներկայ հասոյին պիտի յաջորդեն ուրիշ երեք հասոյ-
ներ եւս. — «Պոյս մը Պոլսոյ քաղերուն մէջ», «Քաղա-
քավարութեան վնասները» եւ «Ծիծաղ», որոնց մէջ Պա-
րոնեանի երգիծանքը կը հասնի իր կարելի նրբութեան եւ
կատարելութեան:

Վստահ ենք որ, այս առթիւ եւս, ընթերցող հասա-
րակութիւնը պիտի չզլանայ մեզի իր քաջալերանքն ու
խրախոյսը:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶԸ

ԻՄ ՁԵՌԱՏԵՏՐՍ

Պարոններ, այս վերնագիրը կարդալով չկարծէք, թէ սնանկացած վաճառական մըն եմ և կուգամ հաշիւներս հասարակութեան ներկայացնելու: Պատիւ ունիմ յայտարարելու, որ կեանքիս մէջ վաճառական եղած չեմ երբեք և լինելու ալ տրամադրութիւն չունիմ, վասն զի խիղճս չի ներեր մէկ ու կէս ոսկւոյ ուրիշի վաճառել այն ապրանքը, զոր ես մէկ ոսկւոյ գնած եմ:

Առանց վաճառական լինելու, որոշեցի սակայն ձեռատետր վըր ունենալ, անոր մէջ նշանակել օրուան դէպքերը և երբեմն, այս դէպքերուն առթիւ, մահկանացուներու թերութիւններուն վրայ ծիծաղիլ: Թո՛ղ Հերակլիտի աչքերէն հոսած արտասուքով գետեր ձևանան, թո՛ղ աղգային բանաստեղծներ Եփրատն ու Տիգրիսը Հայաստանի երկու աչքեր ներկայացնեն և լան, թո՛ղ Պ. Չուխաճեանին ալ եղանակներ յօրինել տան և եղանակով լան, ես, պարոններ, ես կը ծիծաղիմ և ծիծաղելու համար ո՛չ եղանակի կարօտութիւն ունիմ և ոչ դաշնակի: Թերութիւններու վրայ լալը թերութիւններու մեծագոյնն է. խեղճութեան վրայ արտասուք թափելն ապացուցանել է, թէ արիւն չունինք թափելու: Արտասուքը մանուկներու և կիներու (մեծ մանուկներու) բաժինն է. կ'աղաչեմ, մի՛ դպիք ստոնց բաժինին:

— Այո՛, Հայաստանի մէջ գրաւ:

— Բայց հիմա Հայաստանի մէջ ատանկ բան չկայ
... ի՞նչ է եղեր...

— Շատ հաւանական է որ... որ...

Վարժապետը աշակերտին հարցման գոհացուցիչ պատասխան մը չկարենալով գտնել, մազ մնաց որ անոր առջև պիտի խայտառակուէր, եթէ նոյն պահուն դիպուածով այդ վարժարանը չներթաշի և աշակերտին չըսէի:

— Շատ հաւանական է որ քիւրտերը աւելցան լինին, տղա՛ս:

— — — —

Մայրաքաղաքիս մէջ գիշեր ատեն քիթով պտտիլը վտանգաւոր է: Այս գիշեր թուրք մը հրեայի մը վրայ յարձակելով կողոպտել ուզեց զայն, բայց խեղճին վրայ փող չգտնելուն՝ թուրքը բարկացաւ և աղէկ մը ծեծելէն ետքը, խեղճ հրեային քիթը կտրեց ու փախաւ:

Եղելութիւնը ոստիկանութեան իմաց տրուելուն պէս ոստիկան մը չարադործը ձերբակալեց:

Քիթն իր տիրոջը տրուեցաւ:

Այս արդար դատաստանին ըսելիք ունի՞ք. եթէ գողցուածը դրամ ըլլար՝ հրեան չէր կրնար դրամը վերստին ձեռք բերել, թող աղօթք ընէ, որ քիթն էր գողցուածը:

— 2 Յուլիս —

Ես ալ այսօր համոզուեցայ, որ թատրոնը մեծ մարդերու զպրոց մըն է:

Բայց մեծ մարդիկ ի՞նչ կ'ուսանին այդ դպրոցին մէջ: Խնդիրը հոս է:

Թող ուրիշները պնդեն, թէ բարոյականութիւն կ'ուսանին հոն. ես կը պնդեմ և եթէ հարկ լինի՝ երկու տաճիկ վկայ ալ կը բերեմ — որովհետեւ քրիստոնէի վկայութիւնը ընդունելի չէ — որ թէպէտ և բարոյականութիւն դաս կը տրուի հոն, բայց աշակերտները մարմնակազմութեան դաս կ'առնեն, վասն զի հանդիսատեսները գերասանուէի մը աւելի թեւերուն, պարանոցին, սրունքներուն կը դարձնեն իրենց ուշը, քան թէ անոր արտասանած խօսքերուն. և եթէ գերասանուէիին թեւերը գեղեցիկ գտնեն՝ կ'ըսեն:

— Շատ սքանչելի ներկայացում մըն էր:

Խեղճ հեղինակներ... կը կարծեն. թէ իրենց գործը կը ծափահարուի... մինչդեռ շատ անգամ դերասանուէիին հեղինակն է որ կը ծափահարուի...:

— — — —

Խափանուած «Լրագիր» օրագրոյ խմբագիրն այսօր Տպագրական Տեսչութեան ներկայացաւ և հրաման խնդրեց, որ թերթը վերստին հրատարակէ: Տեսուչն աղօթք ընելու գնացած էր:

— — — —

Յունաստանի, Գարատաղի և Հայաստանի նկատմամբ վեց տէրութիւնները տուին իրենց համիմաստ ծանուցագիրը Բ. Դրան:

Մեր ազգայիններն իրենց խանութները գոցած՝ տրուելիք պատասխանին կը սպասեն:

Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ տէրութիւնները կարելի եղածին չափ պիտի աշխատին Հայաստանը քիւրտերու ձեռքէն ազատելու:

Թուրքիոյ մէջ բան մը ընել անկարելի է...
Թուրքիոյ մէջ ամէն բան կարելի է:

Վերահրատարակման հրամանն արուեցաւ այսօր «Թէրճիմանը Էֆքեար» օրագրին, որ բոլորովին խափանուած էր անգլիական լրագրէ մը հայոց նպաստաւոր յօդուած մը քաղելով հրատարակած լինելուն համար:

— Հայրի՛կ, առջի օրը կ'ըսէիր, թէ կարմրնալն ամօթխածութեան նշան է:

— Այո՛, երբ որ մէկն իր ըրածին վրայ կը խափնի և երեսը կը կարմրի, ըսել է թէ պարկեշտ է:

— Ըսել է թէ մայրիկս շատ պարկեշտ է:

— Ինչո՞ւ:

— Վասն զի ամէն առտու իր երեսը կը կարմրցնէ:

Ո՛վ գոյներ, միթէ դո՞ւք ալ այսչափ կը փոխէք եղեր ձեր նշանակութիւնը:

—3 Յունիս—

Բ. Դուռը բողոքել օրոշեց Պերլինի դեպանախորհրդոյ դէմ:

Քանի մը տարիներէ հետէ Բ. Դուռը այնչափ կը

բողոքէ, որ դիւանագիտութեան մէջ կատարեալ բողոքական մը դարձաւ:

Պ. Մեղաւորեան մանկավարժական սրահ մը հաստեց, ուր պիտի երթան մանկավարժներն և ուսուցման եղանակներուն վրայ պիտի խօսին:

Լաւ կը լինէր, եթէ Պ. Սպանդարեան խօսէր ուսուցման այն եղանակի վրայ, որով աշակերտ մը չկարողանար ոչինչ ուսանիլ:

Այս եղանակը գտնուելուն պէս միւս եղանակները փնտռելու հարկ չի մնար:

«Լէվանթ Հէրալտ»ի տնօրէնը Տպագրական Տեսչութեան ներկայացաւ իր խափանեալ թերթին նորէն հրատարակման հրամանն ուղեւոր:

Տեսուչը քննադատեց զնացած էր:

—4 Յունիս—

Լրագիրները մեծ գովեստով խօսած էին Ս. Պատարիարքին երկու արձաններուն վրայ, զորս երկու ազգային գեղարուեստագէտ երիտասարդներ չինելով ի տես հասարակութեան դրած են Ապտուլլահ եղբայրներու գործարանը:

Հետաքրքրութեան համար այսօր գնացի այդ արձանները տեսայ և բարկացայ, վասնզի լրագիրներէ խաբուած ըլլալս անմիջապէս զգացի:

Այս արձաններէն մին, որ Իտալիոս ուսում առած երիտասարդի մը գործն է, բնաւ չի նմանիր Պատարիար-

քին. Նորին Սրբազնութեան եղբայրներուն ալ չի նմանիր:

Զկրցի համբերել, մօտեցայ արձանին և անոր ա-
կանջն ի վար փափացի:

Պարո՛ն արձան, զուարթ երես,
Համակրական եւ աղուոր ես,
Այլ, ի՛նչ օգուտ, չունիս լեզու,
Որ բսէիր ինձ՝ ո՛վ ես դու:

Միւսը, որ հոս ինքնիրմէ ուսած երիտասարդի
մը գլուխ գործոցն է, քիչ մը արձանին իսկականին
նմանութիւնը կը բերէ թէպէտեւ, բայց այնչափ տձեւ
կերպով չինուած է որ,

Թե լրագիր մ'այսպէս գծեր
Պատրիարքին ներքին պատկեր,
Անմիջապէս իր խափանման
Կ'ընդունէր նա Դոնէն հրաման:

Այսպէս են մեր թատրոնի հեղինակներէն շատերն
ալ. իրենց ուզածին պէս կը ներկայացնեն սոնձերը, և
կը կարծեն թէ մեծ գործ տեսած են: Արչակ մը, Հայկ
մը, Սանդուխտ մը պէտք է այնպէս ներկայացուի,
ինչպէս որ են և ոչ թէ ինչպէս որ կը փափաքին յար-
գոյ հեղինակները:

Դեսպանախորհուրդը այսօր բացուեցաւ Պերլին:
Այս գիշեր Պիզմարք իշխանին տունը գինի պիտի
խմուի:

Թուրք կառավարութիւնն ալ անշուշտ այս երե-
կոյ հեռագրով անուօ հրամեցիք պիտի ըսէ գինի խմող-
ներուն, որոնք գինիին վրայ պիտի կլլեն անշուշտ
... Եանիան:

—5 Յունիս—

Ինչպէս «Մեղու»ի, «Մշակ»ի, «Փորձ»ի արգիլուած
է Պոլիս մօտելը, նոյնպէս նաեւ արգիլուած է Խաիվի
հարեմին:

Միթէ այս հարեմն ալ թուրք քաղաքականու-
թեան վեհապետար յօդուածներ ի լոյս ընծայած է որ
Պոլիս մուտքն արգիլուած է իրեն: Յայտնի չէ: Խաի-
վին որդին կը մերժէ իր մայրերը, Բ. Դուռը չուզեր
ընդունիլ զանոնք և կիններով բեռնաւորուած նաւը
քաղաք մը կը փնտռէ, ապրանքը դուրս հանելու հա-
մար:

Նկատողութեան արժանի է որ այս հարեմին Պէ-
շիքայի առջեւ սպասելը Հնդկաստանի ճաւրուէն դպած
չէ. եթէ դպած լինէր՝ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ
հարցումները իրարու կը յաջորդէին:

— Խաիվի հարեմը Նաբօլիէն ինչո՞ւ մեկնեցաւ:

— Ինչո՞ւ համար Պէշիքա գնաց:

— Իտալիոյ կառավարութիւնը ինչո՞ւ թող չը-
տուաւ որ այդ կիները իր երկրին մէջ ընտկին: Իտա-
լիոյ կառավարութեան այս ընթացքը Անգղիոյ թա-
գուհուոյն աշխարհավարութեան վեհա մը չի՞ բերեր:

Եւ կառավարութիւնն այս հարցումներուն պա-
տասխանելով, խնդրոյն վրայ լոյս կը ափռէր և ամէ-
նուն հետաքրքրութիւնը կը փարատէր:

Իսկ մենք որ սասնկ հարցումներ ընելու համար-
ձակութիւն չունինք, կը շատանանք ըսելով, որ Խաի-
վի հարեմը Անգղիոյ նաւատորմիդէն աւելի իրարան-
ցում պատճառեց հոս:

Այսօր մայրաքաղաքս հասաւ Պ. Արզար Յովհան:

նիսեանց, իմբադիր-Տնօրէն «Փորձ» լրագրոյ, և Լիւքսենպուրկի օթեւանն իջաւ:

—6 Յունիս—

Մայրաքաղաքիս մէջ այսօր սպանութիւն տեղի չունեցաւ. կը կարծուի թէ ոստիկանութեան նախաբարին պատուանշան մը տրուի վաղը:

Անունով Միացեալ Ընկերութիւնք դեռ զատ զատ կը գործեն, իւրաքանչիւրը իր սենեակին մէջ:

Մարդուն մէկը լրագրի մը հրաման առնելու համար Տպագրական Տեսչութեան գրասենեակը գնաց:

Տեսուչը կերակուր ուտելու գնացած էր:

Մայրաքաղաքիս մէջ բժիշկներու թիւը օր ըստ օրէ աւելնալու վրայ է. նոյն իսկ այսօր մէկ մարդու երկու բժիշկ կ'իյնայ:

Իրաւ է որ շատ աղքատներ առանց բժիշկի կը մեռնին, բայց ո՞րչափ բժիշկներ ալ կան որ առանց հիւանդի կը մեռնին:

—7 Յունիս—

Անատուրի սովելոց համար մեծ վիճակահանութիւն մը պիտի լինի... գալ տարի:

Յիշեալ վիճակահանութեան Գործադիր Ժողովը շրջաբերական պիտի ղրկէ գաւառները, յորդորելու համար սովեալները որ համբերեն և անօթութենէ չմեռնին, մինչեւ որ իրենց հաց ղրկուի:

Կը յուսանք որ մեր աղգայինները կը համակերպին այս շրջաբերականին: Քաջ գիտեն արդէն անոնք որ այս սովը եթէ Եւրոպա լինէր, շատ աւելի զոհ կը տանէր իր հետ. փառք տալու ենք որ թուրք բարեխնամ կառավարութիւնը շատ տարիներէ հետէ նախատեսած լինելով այս սովը, աղքու միջոցներ ձեռք առած էր իր հաւատարիմ հպատակները անօթութեան վարժեցնելու:

«Փունջ» լրագիրը քանի մը ժամանակէ հետէ անասուններու հիւանդութիւններու վրայ յօդուածներ հրատարակելով՝ ընթերցողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ:

Արդեօք «Փունջ»ի խմբագիրը իր ընթերցողները անասուն կը կարծէ...:

—8 Յունիս—

Ձրոյց կը պտտի, թէ Տփղիսի աղգայինները իրենց առաջնորդ պիտի ընտրեն Գեր. Խորէն Արշակունեան, Լուսինեան, Բազրատունեան, Քանթարեան, Հայկա-

գանց, Գալֆայեան, Ռուբինեան, Նարպէյ, Խորխո-
ռունի արքեպիսկոպոսը:

— — —

Սովետներուն օգնելու համար ճամբայ մըն ալ
ես կ'առաջարկեմ, այն է սովեալ գաւառներէն հե-
ռացնել այն մարդերը, որ շատ կ'ուտեն:

Հետեւապէս կ'առաջարկեմ, որ վանահայրերը
Պոլիս կանչուին, մանաւանդ Մամբրէ եպիսկոպոսը,
որ Մշոյ վանքը ամբողջ կերաւ:

—9 Յունիս.—

Տպագրութեան Տեսուչը դեռ ճաշը չլմնցուց:

— — —

Այսօր կը տեսնեմ որ կերակուրները մեծ ազդե-
ցութիւն ունին մարդուս կարծիքներուն վրայ: Կը
ճանչնամ մէկը, որ տարի մը առաջ իր կեանքը պա-
նիր հացով կ'անցընէր և ամէն օր ազգային գործերուն
վրայ կը խօսէր, իսկ հիմա որ կովու միսով կ'ապրի,
աղգային խնդիրներու վրայ խօսողները կը ծաղրէ:

— — —

Վեց Տէրութիւնները կ'ըսեն Բ. Դրան.

— Եանիան Յունաստանի տուր:

Բ. Դուռը կը պատասխանէ յոյներուն այն լեզ-

ուով, որով ասոնք պատասխանեցին ժամանակա-
Քսերքսեսին:

— Եկուր անձամբ ա'ն:

—10 Յունիս.—

Լրագրի մը մէջ հետեւեալը կարդացի.

«Նախընթաց օր Իւսկիւտարի Պուրչուրլու գիւղը
տան մը վրայ կայծակ իյնալով մէջը գտնուող երկու
կանանց ականջները խուլցուց»:

Ինձ կը թուի, թէ կայծակ մըն ալ ուսումնական
խորհրդոյ սենեակին մէջ ինկած է, վասն զի աս ալ
խուլցած է և չի լսեր թաղային վարժարաններուն
վրայ խօսուած խօսքերը:

— — —

Այսօր ատաղձագործ մը կանչեցի և փայտէ գլուխ
մը շինել տուի ինծի համար. եթէ մուհանիւրին մէկը
յանկարծ գլուխս կտրէ, բնաւ հոգ չեմ ընէր, անմի-
ջապէս փայտէ գլուխը կ'անցընեմ:

Առանց գլուխի պտտելէն շատ աղէկ է փայտէ
գլուխ մը ունենալ:

—11 Յունիս.—

«Սէմաֆօր» լրագիրը կը ծանուցանէ, թէ իր
ցրուիչն օսմանեան պանքայէն գումար մը առնելու
շրկուած լինելով, յիշեալ պանքային գնացեր, դրամն
առեր և անյայտ եղեր է. ուստի ով որ այս ցրուիչին
ուր ըլլալը գիտէ, թող «Սէմաֆօր»ին գրասենեակը
իմացնէ և վարձատրութիւնը ընդունի:

Մենք խրատ կուտանք «Սէմաֆօր»ին որ գանձու պաշտօնէութեան մէջ անգամ մը փնտռել տայ ցրուիչը . . . :

Քահանային մէկը . . . եկեղեցւոյն մէջ գանձանա- կէն մեքիսիէ մը սխալմամբ գրպանը նետած պահուն ընկերը տեսաւ : Կէս ժամ վիճաբանութենէ ետքը մե- քիսիէն իրենց մէջը բաժնեցին :

Միացեալ Ընկերութիւնք դեռ ոչ-միացեալի պէս կը գործեն , Հայրը Որդւոյն և Հոգւոյն հետ համաձայն չերեւիր :

—12 Յունիս—

Պ. Խոսրով Տէմիրճիպաշեան անուն մէկը «Մա- սիս»ի մէջ Վոլնէյի Աւերակէր Թարգմանելով կ'ըսէ .

«Նոյն միջոցաւ արդի անորոշ ու անկանոն աշ- խարհաբարի նկատմամբ գրաբարին նման մի կանո- նաւոր ու կրթեալ լեզուի տիպար ներկայելով հայ ժողովրդեան մի փոքր ծառայութիւն մատուցանել . . . »

Օրհնեալ է Աստուած , աշխարհաբարի խնդիրն ալ լուծուեցաւ չնորհիւ Պ. Խ. Տէմիրճիպաշեանի , որ բարեհաճեցաւ կրթեալ լեզուի տիպար ներկայել :

Եւ արդարեւ լեզուն բաւական կրթեալ տեսանք հեղինակին հետ բաղդատելով :

Օն անդր առաջ , Պ. Խոսրով , կրթեալ լեզուիդ քերականութիւնը հրատարակէ որ տեսնենք :

Կէս օր .— Պատրիարքարանի պաշտօնեաները հի-

մա Պատրիարքարան եկան . խանվէ խմելուն պէս իրենց պաշտօնին գլուխը պիտի անցնին :

—15 Յունիս—

Աշխարհիս վրայ ժամանակն է որ կ'ընէ ամէն բան : Քսան տարի առաջ ժամանակն ուղեց որ Պ. Թէրզեան Սանդուխտ Կոյս անուամբ ողբերգութիւն մը գրէ ժողովրդեան , որ շատ բաներու կարօտ էր բացի Սանդուխտէ : Քանի մը տարի ետքը այս ժամանակն ուղեց , որ Սանդուխտի հեղինակը ոտանաւորներ գրէ ժողովրդեան , որ արձակը դժուար կը հասկնար : Այ- սօր ժամանակը կ'ուզէ որ Ապողոնի աշակերտն առ- հետից և գիտութեանց ծաղկաբաղ մը հրատարակէ , բայց մեծ հոգ և խնամք տանի , որ լեզուն անհասկնա- չի լինի անոնց , որոնց համար կը հրատարակուին ընդ- հանրապէս նմանօրինակ հանդէսներ : Շատ հաւանական է , որ ժամանակը տարի մը ետքը ուզէ , որ Պ. Թով- մաս Թէրզեան գրէ միայն այս ճիւղին վրայ , որ իրեն յատուկ լինել կը կարծուի :

Խնդիրն այսօր Ծաղկաբաղին վրայ է :

Տեսայ այս հանդէսին առաջին թիւը , որուն մէջ կարդացի , ի մէջ այլոց , մանիշակագոյն լուսոյ ազ- դեցութիւնը բոյսերու և կենդանիներու վրայ : —Մոռ- ցայ ըսելու , թէ ոտանաւոր խմբագրուած չէ թերթը : —Փորձուած է , կ'ըսէ Ծաղկաբաղն (որ փորձած չէ) որ մանիշակագոյն ապակիներով ծածկուած ջերմոց- ներու մէջ բոյսերը շուտ կ'աճին և արդիւնաւոր կը լինին , ինչպէս նաեւ կենդանիները շուտ կը մեծնան և կայտառ կը լինին :

Ծաղկաբաղին անկեղծութեանը վստահ լինելով

կը հաւատամ իր խօսքին և մինչեւ իսկ կը պաշտօնա-
նեմ իր կարծիքը, յայտնելով որ մարդն ալ, իբրեւ
բոյս և կենդանի, եթէ մանիշակագոյն ապակիներով
ծածկուած սենեակներու մէջ պահուի, աւելի չուտ կը
ծլի և կ'աճի. մէկ տարուան մէջ... տաւր տարեկան
կը լինի. նոյնպէս ալ կին մը տարին չորս անգամ
զաւակ կը բերէ և իր մագերէն ու եղունգները մէկ ու
կէս քիլոմէթր երկայնութիւն կ'ունենան: Կարծեմ
Ծաղկաբաղ գոհ պիտի լինի այս հետեւութենէս: Ար-
դէն այլ և այլ գոյներուն մարդու վրայ տարբեր ազ-
դեցութիւններն ամէնուս ծանօթ են, օրինակի համար
ո՞վ կարող է ուրանալ կապոյտ գոյնին ազդեցութիւնն
երբ աղջկան մը աչքերուն մէջ երեւի այդ գոյնը. ո՞վ
չէ կրած այն ազդեցութիւնը, զոր կը ներգործէ վար-
դը երբ կոյսի մը շուրթերուն վրայ բացուի. ո՞վ չի
տեսներ երբեմն այնպիսի կիներ, որ երեք ամիսէն
զաւակ բերած են, անշուշտ մանիշակագոյն ապակի-
ներու տակ սնուած լինելուն պատճառաւ: Այս ամէնը
լաւ, բայց խնդիրը հոս չէ, տէ՛ր խմբագրապետ:

Ի՞նչ հասկնայ խեղճ գաւառացին քու մանիշա-
կագոյն ապակիներէդ, երբ ան ջերմոցի վրայ դեռ
գաղափար չունի. ի՞նչ պտուղ քաղէ քու պտուղ չոր-
ցեցելու համար տուած քարոզէդ, երբ ծառերու մշա-
կութեան վրայ չէ կարդացած ոչինչ. Ի՞նչ պարտա-
կանութիւն ունի չորս հինգ տարի աշխատելու քու
առողջապահական յօդուածդ հասկնալու համար: Կը
փափաքէի որ Բոբովիչի «Արհեստ երկայնակեցութեան»
անուն գիրքին լեզուն և ոճը օրինակ ունենային
իրենց այն անձերն, որ ժողովրդեան խօսելու կը
պատրաստուին: Բայց այս ո՛չ Թէրզեանի գործ է, ո՛չ
Սաքալեանի և ո՛չ Ապտուլլահեանի, այլ այն անձերու
գործն է, որոնք հատուկիւն և փորձառութիւն ունին

այն գիտութիւններու և արհեստներու մէջ, որոնց
վրայ պիտի խօսին ժողովրդեան: Այս գործը դժուար
է, խիստ դժուար է և վերջապէս այնչափ դժուար է,
որչափ դիւրին է ֆրանսերէնէ արհեստական կամ գիտ-
նական յօդուած մը թարգմանելով հրատարակելը,
ինչպէս որ կ'ընէ Ծաղկաբաղ: Երկրագործը կարող է
գիտնալ, թէ ի՞նչ պէտք է մշակուի վանայ մէջ և ի՞նչ
պէտք չէ մշակուի կարնոյ մէջ. այսպէս իմացիր ամէն
ճիւղերուն համար:

Եթէ ոչ ողբալի գոնէ ծիծաղելի է տեսնել, որ
ազգի մէջ գիտութիւն և արհեստ գիտցող քանի մարդ
որ կայ ամէնն ալ դուրս ձգուած են այս Ծաղկա-
բաղէն, որուն խմբագրապետն է բանաստեղծ մը:
Բայց յուսալի է, որ Պ. Թէրզեան ուշադրութեան
կ'առնէ մեր անկեղծ գիտողութիւններն և ամէն ջանք
ի գործ կը դնէ իր յաջորդ Ծաղկաբաղները մանիշա-
կագոյն ապակիներով ծածկուած սենեակի մը մէջ
խմբագրել տալու, որպէս զի քիչ ժամանակի մէջ
աճին և պտղատու լինին Հայաստանի մէջ:

—16 Յունիս—

Երէկ ըսած էի.

«Աշխարհիս վրայ ժամանակն է որ կ'ընէ ամէն
բան»:

Այսօր կ'ըսեմ.

«Աշխարհիս վրայ մեր Ազգ. Վարչութիւնն է որ
բան մը չ'ըներ»:

Դաստիարակութեան խնդիրը, անտուկի խնդիրը,
վանօրէից խնդիրը, ամէնը հոն է ուր որ էր քսան
տարի առաջ և ուր պիտի լինի քսան տարի ետքը:

ժամանակուս երբ խմաստաւոր մը Դիոգենէսի հետ վիճաբանութիւն կ'ընէր համոզելու համար շնականը, թէ չարժուժ չկայ, կարասաբնակը քալել սկսաւ և իր ընդդիմաբանին ըսաւ.

«Բո՛ւ փաստերդ կը հերքեմ»:

Եթէ Անտիսթենէսի անառակագոյն աշակերտին պէս ընդդիմախօս մը ունենայի, Ազգ. Վարչութիւնը կը նետէի անոր առջեւ և կ'ըսէի.

«Բո՛ւ փաստերդ ալ ես կը հերքեմ»:

Դեպանախորհուրդն իր որոշումը տուաւ Յունաստանի խնդրոյն մասին:

Ո՛չ միայն որոշում տուաւ, այլ Եանիսն ալ տուաւ Յունաստանի:

Հիմա Յունաստանի կը մնայ առնել Եանիսն որ իրեն տրուած է:

Եթէ թուրք կառավարութիւնը հակառակի այս որոշման, վեց տէրութիւնները պիտի օգնեն Յունաստանի: Այո՛... ուրիշ դեպանախորհուրդով մը...

Ես ալ այսօր իմ որոշումս տուի Հայաստանի նըկատմամբ.

Ինքնօրինութիւն տուի Հայաստանին:

Գնա՛ առ, եթէ կարող ես:

—17 Յունիս—

Օտար լրագիրներէ յօդուածներ քաղած լինելուն պատճառաւ, «Սթամպուլ» լրագիրը տասնեւհինգ օր

դադարման հրաման ստացաւ Տպագրական Տեսչութենէն:

Որչափ լաւ կը լինէր, եթէ Տպագրական Տեսչութիւնն ալ գոնէ տասն օրուան համար դադարման հրաման առնէր...:

Այսօր տասը գողութիւն տեղի ունեցաւ և մէկ ձերբակալութիւն տեղի չունեցաւ, մինչդեռ ուրիշ օրեր քառասուն ձերբակալութիւն կը լինի և մէկ գողութիւն չի լինիր:

Ընդհանրապէս անոնք միայն կը պատժուին, որ գողութիւն չեն ընէր, վասն զի մայրաքաղաքիս մէջ մեծամասնութիւնը գողերու քովն է և սահմանադրական կառավարութիւնները, ինչպէս յայտնի է, մեծամասնութեամբ կ'որոշեն ամէն բան:

Սպարտայի օրէնադիրն այն գողերը միայն կը պատժէր, որոնք վարպետութեամբ չէին կատարեր իրենց արհեստը: Այժմ նոյն օրէնքը մայրաքաղաքիս մէջ գործադրուելու վրայ է...: Երանի՛ անոնց որ բան չունին տալիք գողերուն:

Հայաստանի խնդրոյն նկատմամբ ղեռ պատասխան չտուաւ Բ. Դուռը վեց տէրութիւններու համիմաստ ծանուցագրին:

Կ'երեւի թէ պատասխան չունի տալիք:

—18 Յունիս—

Գաւառական թղթակիցները Գեր. Մաղաքիա վարդապետ Օրմանեանի մեծ հանդէսով Տրապիզոն և անկէ կարին մտնելը կը նկարագրեն: Այդ նկարագ-

րութիւններուն մէջ ճարտասանական ամէն ձեւեր գործածուած են, ակնարկ մը միայն կը պակսի հոն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Երուսաղէմ մտնելը մեզի յիշեցնելու համար:

Չափազանցութենէ սիրտս կը խառնուէ. այս մասին չստ փափուկ ստամոքս մը ունիմ:

Հայր Օրմանեանը ես ալ կը սիրեմ և կը յարգեմ, վասն զի նորին գերապատուութիւնը վեց ատենաբանութիւն ըրաւ ազգին հոգւոյն և մարմնոյն վրայ և այսուհետեւ ալ կարող է երկու հարիւր յիսուն ատենախօսութիւն ընել ազգին մարմնակազմութեան վրայ, ուստի միշտ քաջալերութեան արժանի է, մանաւանդ երբ առաջնորդութիւնը կը ստանձնէ այնպիսի քաղաքի մը, ուր ընդարձակ ասպարէզ մը կը բացուի իր առջեւ գործելու համար: Սակայն երբ կը տեսնեմ որ գաւառացին չափազանցութեան կը դիմէ, իմ նուիրական պարտքս է չափաւորութեան հրաւիրել զայն:

Նա, որ ինքզինքը մարդկութեան համար զոհնց, Օրմանեանէ շատ մեծ է անշուշտ. արդ, երբ նա աւանակի վրայ նստած կը մտնէ Երուսաղէմ, իր աշակերտը ի՞նչպէս մտնելու էր Կարին: Բայց որովհետեւ մեր եկեղեցականները չունին իրենց վարդապետին խոնարհութիւնը, գոնէ պարզութեան մէջ մնալու ուխտ ընելու են:

Բայց Օրմանեան ի՞նչ յանցանք ունի երբ իր ժողովուրդը չափէն աւելի կը յարգէ զայն: Նորին գերապատուութիւնը զրուցելու է, թէ ինք այնչափ յարգանաց արժանի չէ:

Նորին գերապատուութիւնը թող ներէ մեզ այս տողերը գրելնուս համար, որովհետեւ Կարնոյ թղթակիցին նամակը հոս հրատարակուած օրը չատերն ըսին.

«Կ'երեւի որ կարնեցիները մարդ տեսած չունին մինչեւ հիմա»:

Ես չեմ ուզեր, որ կարնեցիները այսպէս զրպարտուին....:

—19 Յունիս—

Միացեալ Ընկերութիւնք անուն ընկերութիւնը ի զուր աշխատեցաւ չորս ամիս իրեն յարմար անուն մը գտնելու համար. վասն զի հիմակուան անունը բնաւ չի համապատասխաներ իր բռնած ընթացքին: Եթէ իմ կարծիքս հարցուէր, ես կ'առաջարկէի որ Ոչ-Միանալիք Ընկերութիւնք անունով կնքուէր այդ ընկերութիւնը:

Մինչեւ այսօր պաշտօնական յայտարարութեամբ չծանոցուեցաւ հասարակութեան, որ Արարատեան, Դպրոցասիրաց-Արեւելեան և Կիլիկեան ընկերութիւնները լուծուած են:

Կը զրուցուի, թէ Հայրը դժուարութիւններ կը յարուցանէ և հաշիւները տալու կը դժկամակի, առարկելով թէ անկաժքման ունի: Եթէ Որդին և Հոգին ալ անկաժքման ունին, ժողովուրդը իր տուած ոսկիներուն հաշիւն առնելիք չունի:

Դեռ ամիս մը առաջ, Արարատեան ընկերութեան պատուականադոյն անդամներէն մին անդամակցութենէն կը հրաժարէր հետեւեալ նամակը գրելով.

«... Կ'աղաչեմ, ջնջեցէք իմ անունս Արարատեան ընկերութեան ցանկէն, որով զիս երախտապարտ կը կացուցանէք եւայլն...»

Ի՞նչ պատիւ Արարատեան ընկերութեան... մարդս աւազակներու խումբէ մը փրկուած ժամանակ երախտադիտութիւն կը յայտնէ, բայց ընկերութենէ մը դուրս ելնելու համար աղաչել և երախտապարտ մնալ կարծեմ քիչ մը զարմանալի է...:

Տասնեւինգ օրուան համար դադարուած Սքամ-
պուլ լրագիրն իր պայմանաժամը լրացնելով երկու
օրուան մէջ՝ այսօր վերստին հրատարակուիլ սկսաւ:

Արեւելեան Րուսիոյ ընդհանուր կառավարիչ Ա-
լեքս Բաշան իր ամուսնոյն հետ մայրաքաղաքս եկաւ:
Կը զրուցուի, թէ Արեւելեան Րուսիոյ Պուլկարիոյ հետ
պիտի միանայ և Պուլկարիոյ իշխանը Ֆիլիպէ պիտի
փոխադրէ իր աթոռը:

Աղօթենք որ այս միացումը մեր ընկերութիւննե-
րուն միացման պէս դժուարութիւններու չհանդիպի...:

—20 Յունիս—

Լիփսապիօն և Լիփսապիօն:

Մայրաքաղաքիս մէջ չկայ փողոց մը, ուր խա-
նութի մը ճակատը ճերմակ լաթ մը քաշուած չլինի
և վրան Լիփսապիօն գրուած չլինի...:

Ժամանակաւ ճերմակ լաթերու վրայ ազատ-
քիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն կը տեսնէինք,
իսկ հիմա Լիփսապիօն... ամէն մարդ գործը մաքրե-
լու կ'աշխատի 60 առ հարիւր զեղչով ապրանքները
ծախել խոստանալով. ոմանք 90 առ հարիւր զեղչ
կ'ընեն և եթէ թուաբանական ճշմարտութիւնը խա-
բէութեան չափ դրած չլինէր, 110 առ հարիւր զեղչ
ալ պիտի ընէին մեզ մեր պատուաւոր վաճառական-
ները:

Եւ գիտէ՞ք ինչ են այս Լիփսապիօններու պատ-
ճառները:

Կը ճանչնամ մին, որ ճամբորդութեան պատճառաւ
Լիփսապիօն կ'ընէ տասը տարիէ ի վեր:

Ուրիշ մը գործէն քաշուելու միտք ունենալուն
համար իր վաճառատան ճակատը Լիփսապիօն գրած է
քսան տարիէ ի վեր:

Ուրիշներն ալ մէյմէկ պատճառ գտած են ժողո-
վուրդ խաբելու:

Կարող եմ ըսել, թէ միայն Բ. Դրան վրայ Լիփ-
սապիօն չէ գրուած: Լաւագոյն չէ՞ր լինէր, եթէ քա-
ղաքապետութիւնն այդ լաթերը ժողովել տար և մեծ
լաթ մը կարել տալով անոր վրայ ոսկեգօծ տառերով
Լիփսապիօն դնէր և այդ լաթն իբրեւ դրօշակ մայրա-
քաղաքիս դնենքուն վրայ պարզէր:

Խտիվի խեղճ հարեմն արտօնութիւն ստացաւ
թերթ մը հրատարակելու... արտօնութիւն բառը
սխալեցուց զիս, ներեցէք... արտօնութիւն ստացաւ
Զմիւռնիա բնակելու:

«Փորձ»ի խմբագիր Պ. Աբգար Յովհաննիսեան այ-
սօր մեկնեցաւ մայրաքաղաքէս Վառնայի շոգենաւով:

—21 Յունիս—

«Վազըթ», կէս-պաշտօնական թուրք լրագիրը
կամ, լաւ եւս, 1|16 պաշտօնական լրագիրը մեծ ցաւ
կը յայտնէ այսօր ծանուցանելով, թէ պետութիւնները
Հայաստանի համար յատուկ կանոնագրութիւն կը պա-
հանջեն:

Թուրքերը մեծ ցաւ կը զգան, երբ հայերը հարս-
տահարութենէ փրկուին:

նօսակցութիւն մը կիներու բաղնիքին մեջ:

— Սա օրիորդը ո՞վ է, տիկին:

— Չե՞ս ճանաչեր, մեր դրացին է, Լուսիկն է:

— Լուսիկն է... սխալ է, տիկին, Լուսիկը ճերմակ է, այս սեւի մօտ բան մըն է...:

— Բաղնիքէն ելնելուն պէս դարձեալ կը ճերմակնայ:

Դիտողութիւն.— Ամուսնական շատ մը կռիւներ կը վերնային, երբ խօս-կապը բաղնիքի մէջ արուէր:

—22 Յունիս—

Կիրակի.— Պ. Նորայր Բիւզանդացի միշտ կ'աշխատի իր գաղղիներէն-հայերէն բառարանին, քը մեծ առաւելութիւններ ունի իր նախորդներուն վրայ:

Ահա մարդ մը, որ ամէն քաջալերութեան արժանի է. ահա գործ մը, որուն ամէն բարի ընդունելութիւն կը վայլէ:

Տասը հարուստ վաճառական այսօր միանալով ընկերութիւն մը կազմեցին Նորայրի բառարանին մէկ բաժանորդ գրուելու համար...:

—23 Յունիս—

Հայաստանի խնդրոյն նկատմամբ Բ. Դուռը այսօր պատասխան տուաւ վեց տէրութիւններու ծանուցադրին:

Յիշեալ պատասխանին մէջ Բ. Դուռը կ'ըսէ, թէ շատ բարենորոգումներ ըրած է Հայաստանի մէջ, թէ իրաց վիճակը քննելու համար քննիչներ ղրկած է — քննիչ ղրկելը մեծ բարենորոգում մըն է մեզի համար — թէ ժանաւարի կազմած է — և եթէ ժանաւարին

չենք տեսներ այսօր, պատճառն այն է որ Բ. Դուռը փառասէր չլինելով միշտ գաղանի բարիք կը գործէ ըստ Աւետարանին, թէ աջ ձեռքին տուածը ձախը տեսնելու չէ— թէ՛ միտք ունի հայաբնակ գաւառները նահիկներու բաժանել և անոնց գալմագամ ընտրել այն մասէն, որ մեծամասնութիւն կը կազմէ — թոյլ պիտի տա՞ն արդեօք, որ հայերը մեծամասնութիւն կազմեն — թէ՛ տուրքերու տասներորդ մասը նահիկներուն բարոյական և նիւթական յառաջդիմութեանը պիտի յատկացուի — խոստովանիմ և հաւատամ — թէ՛ շարժուն դատական խորհուրդներ պիտի կազմուին գլխաւոր քաղաքներ երթալով անիրաւ որոշումները վերաքննելու համար — անիրաւ խորհուրդներուն անիրաւութիւնները ո՞վ պիտի քննէ — Ասոնք ըսելէն յետոյ, Բ. Դուռը հետեւեալ վիճակագրութեամբ կը կնքէ իր պատասխանը.

79 առ հարիւր միւսլիման

17 առ հարիւր հայ

4 առ հարիւր այլեւայլ հասարակութիւններ:

Եթէ վանայ, Կարնոյ, Տիարպէքիւրի և այլ կողմերու մէջ հայերը 17 առ հարիւր կը կազմեն, ըսել է թէ 53 առ հարիւրը վերջերս կա՛մ քիւրտերէ սպաննուած են և կամ այդ վիճակագրութիւնը ընող պաշտօնեաներէն:

—24 Յունիս—

Մինչեւ որ Զմիւռնիոյ մէջ բնակարան մը հաստատուի, Խտիվի հարեմը Նաբոլի պիտի բնակի:

—25 Յունիս—

Գարատաղի և Բ. Դրան միջեւ պաշտօնական յա-

րաբերութիւնները խզուեցան: Գարատաղի դեսպանը պիտի մեկնի: Քոնսուլտներն ինկան: Եթէ Յունաստանի դեսպանն ալ մեկնի, քոնսուլտներն ա'լ աւելի պիտի իյնան: Իսկ եթէ քանի մը դեսպան մէկէն մեկնելու լինին, քոնսուլտը բոլորովին կը վերնայ...:

Ապէտին բաշա առկախ մնացած խնդիրներու համար բանակցութեան մտաւ Գարատաղի դեսպանին հետ, որ ետ ձգեց իր մեկնիլը:

— — —

Սուրիոյ կուսակալ Միտհատ բաշա յիշեալ նահանգին համար բարենորոգմանց ծրագիր մը ղրկած է կայսերական կառավարութեան:

Ամէն կողմէ ծրագիր... Ապէտին բաշան որ կողմ որ դառնայ իր դէմը ծրագիր մը կ'եկնէ. դիւանագիտութեան Բուսօնեաք դարձաւ:

— Ա'ն սա ծրագիրն, աղէկ է:

— Ա'ն սա ծրագիրը, չատ լաւ է:

— Տո'ւր սա Եանիան որ քեզի չատ աղէկութիւններ պիտի բերէ:

— Տո'ւր սա Տուլչինեօն որ խալըսիս:

Մեզի ամէն կողմէ խրատ, յորդոր և ծանուցագիր կը ղրկեն, մինչդեռ մենք դրամի միայն պէտք ունինք:

—26 Յունիս—

Պ. Կոչէն կայսեր հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ:

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութեան: Պաշտօնէից փոփոխութեան խօսքեր կը լսուին ականջէ ականջ:

— — —

Երլորդի պալատէն հարձ մը Անգլիոյ դեսպանատունը փախչելով, անոր պաշտպանութիւնը խնդրած է: Ի՞նչ բանի համար. յայտնի չէ:

Արդեօք այս հարձն ալ ինքնօրինութիւն կը պահանջէ:

—27 Յունիս—

Ամենակարեւոր յայտարարութիւն մը...:

Կրօնական պատկառելի ժողովն պաշտօնական յայտարարութեամբ կը ծանուցանէ բարեպաշտ ժողովրդեան, որ իր և Պատրիարքին միջեւ բնաւ անհամաձայնութիւն չկայ:

Մեր պաշտօնական շնորհակալութիւնները կը յայտնենք այս պաշտօնական յայտարարութեան:

—28 Յունիս—

Պատերազմական գործոց նախարար Օսման բաշա, որ Բլէֆեայի մէջ քառասուն հազար զօրքով ուստաց ձեռքը գերի իյնալուն ի վարձատրութիւն այս պաշտօնին բարձրացած էր, պաշտօնէ ինկաւ և անոր յաջորդեց Հիւսէյին Հիւսնի բաշան, որ ժողովրդեան ծանօթ է իր անձանօթութեամբը:

Կ'ըսեն թէ Օսման բաշան պատերազմ ուղեւուն համար ինկաւ. իր յաջորդն ալ անշուշտ պատերազմ չուղեւուն համար պիտի իյնայ:

Մենք ալ շուարեցանք մնացինք, թէ ի՞նչ ուզենք և ի՞նչ չուզենք:

—29 Յունիս—

Այսօր կիրակի է և պաշտօնական կիրակի —չաբ—

Թուան միւս օրերն ալ ժողովուրդը դործի չերթար, վասն զի Թուրքիոյ մէջ դործ չկայ — սարսափելի տաք կ'ընէ, միայն Թուրք լրագիրներն իրենց պաղ յօդուածներովը օդը կը բարեխառնեն:

«Թէրճիմանը Հազիզաթ»-ն ամենէն պաղն է. Վիքթոր Հիւկօն, կ'ըսէ, քիւրտերէն դաս առնելու կարօտ է դեռ...: Քիւրտերն աշխարհիս ամենէն աւելի լուսաւորեալ ազգերէն մին կը կազմեն եղեր. լաթա-կա՞զմ թէ թղթակազմ:

Ջղային հիւանդութեան ենթակայ մին եթէ տուր ընելու տեղ գլխէն վար «Թէրճիման Հազիզաթ» թերթերէն թափէ, կը կարծենք մեծ օգուտ կը գտնէ:

—30 Յունիս—

Քաղաքապետութիւնը թատերական ընկերութիւններէ ամիսը հինգ ոսկի տուրք պիտի առնէ: Այդ ընկերութիւնները Թուրքիոյ մէջ ոչնչացնելու համար լաւագոյն ճամբայ մը չէր կարող գտնել քաղաքապետութիւնը:

Տուրք մըն ալ թատրոն գացողներէն առնելու է որ չերթան:

Փերմանական դեսպան Հացֆէլտ կոմսն այսօր Բ. Դրան պիտի ներկայացնէ դեսպանախորհուրդին ծանուցադիրը:

Քաղաքապետութիւնը ծանուցադիրներուն վրայ տուրք մը դնելու է որ խալսինք անոնց ձեռքէն...:

—1 Յուլիս—

Անաքսաքորաս կ'ըսէ, թէ բնութեան մէջ դատարկութիւն չկայ:

Ես կ'ըսեմ, թէ բնութեան մէջ դատարկութիւն կայ:

Մի կարծէք, թէ հակառակ խօսած ըլլալու համար Անաքսաքորասի կարծիքը չեմ ընդունիր, երեսփոխան չեմ, փառք Աստուծոյ:

Այո՛, պարոններ, Անաքսաքորասի կարծիքն չեմ... և Անաքսաքորաս ալ վշտանալու չէ. վասն զի Անաքսաքորաս գիտնալու է, թէ Անաքսաքորասի դարն անցած է, թէ Անաքսաքորասին մտիկ ընող չկայ և թէ ամէն մարդ Անաքսաքորասի պէս իրաւունք ունի իր կարծիքը յայտնելու: Կարծիքները շատ ազատ են այժմ և իւրաքանչիւր ոք իրաւունք ունի այսօր առանց կարմրելու սեւին ճերմակ և ճերմակին սեւ ըսելու: Ես ալ կը վայելեմ այդ իրաւունքը, բայց խղճմտանքի տէր ըլլալով՝ կը կոչեմ անձերն և իրերն այնպէս, ինչպէս որ կ'երեւին ինձ, և եթէ այս անձերը և իրերը չեն երեւիր ինձ այնպէս ինչպէս որ են, յանցանքը իմս չէ:

Ի՞նչ փաստ ունի այս Անաքսաքորասը պնդելու համար, թէ բնութեան մէջ դատարկութիւն չկայ, ինչո՞ւ անգամ մը աչքէ չէ անցուցած մեր երեսփոխանական ժողովոյ ատենադրութիւնները, համոզուելու համար թէ բնութեան մէջ ո՛րչափ դատարկ խօսքեր կան: Թողունք ասիկա: Պ. Անաքսաքորաս կը հաճի՞ արդեօք քիչ մը գլուխն երկնցնել և մեր կառավարութեան գանձին մէջը նայիլ՝ տեսնելու համար, թէ բնութեան մէջ ո՛րչափ դատարկ սնտուկներ կան, սնտուկներ մանաւանդ, որ լեցուելու նպատակաւ միայն շինուած են:

Չեմ կարծեր, թէ Անաքսաքորաս իր կարծիքը փոխէ, բայց ես ալ կը հարցնեմ իրեն. «Եթէ մեր կառավարութեան սնտուկը դատարկ չէր, ինչո՞ւ այսօր

գերմանացի ելեւմտագէտ մը եկաւ Պերլինէն մեր գանձին վիճակը կանոնաւորելու համար» :

Անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է որ մեր գանձն այսօր շատ խեղճ վիճակի մէջ է , անօթի ժողովուրդն անոր բարեկարգուելուն կը սպասէ անհամբեր , որ շնորհակալութեան գիր մը գրելով յիշեալ ելեւմտագէտին դիմէ և ներկայացնէ անոր իբ... գրպանները :

Սակայն կէտ մը կայ որ իմ գարմանքս կը գրաւէ և այս կէտն ալ սա է որ , եթէ այս գերմանացին դատարկ գանձերը լեցնելու մասին այնչափ վարպետ է , Գերմանիան ինչո՞ւ այդ գերմանացին իր գանձին համար չի պահեր :

Բայց Պ. Անաքսաքորաս միշտ կը պնդէ , կրկնելով .

«Տնութեան մէջ դատարկութիւն չկայ , ամէն բան չի է» :

Այո՛ , լի է... բայց դատարկութեամբ... :

Պոլսոյ մէջ մարդս կա՛մ քիչ մը հաւատք ունենալու է , կամ քիչ մը դժուր... վա՛յ անոր որ ո՛չ հաւատք ունի և ո՛չ դժուր , այնպիսին տգէտ է , անպիտան է , աշխարհիս ծաղրն իր վրայ շարժելու համար ստեղծուած էակ մըն է :

Ընթերցողը գուշակեց անշուշտ որ ծովու լողաբաններու վրայ պիտի խօսիմ :

Հին յոյներու մէջ լողալն այնքան սովորական էր , որ մէկու մը տգէտ ըլլալն հասկցնելու համար կ'ըսէին . Սնա մարդ մը , որ ո՛չ կարդալ գիտէ և ո՛չ լողալ , ինչպէս որ թուրքերն ալ այդ իմաստով հետեւեալ առածը կը գործածեն . անա պատօսնայ մը որ ոչ գրել գիտէ և ո՛չ կաշառֆ ուտել . սակայն մտքէս չէր անցներ բնաւ , որ լուսաւորեալ դարուս մէջ ալ լո-

ղալու արհեստը չգիտնալը մոլութիւն համարուէր և իբր այն ժողովրդեան ծաղու նշաւակ ըլլար :

Դիպուածով գտնուեցայ այսօր լողարան մը , ուր բազմաթիւ հանդիսականներ աւազանին շուրջը աթոռակներու վրայ բազմած՝ աւազանին մէջ նետուողները կը գիտէին : Մեծն Վարդան ողբերգութիւնն այսչափ հանդիսական տեսած չունէր : Այս բազմութիւնը տեսնելով ինքնիրենա կ'ըսէի . «Մեր ազգայինները թատրոնի վարժեցնելու համար հարկ անհրաժեշտ է որ թատերաբեմերու վրայ լողարաններ չիտուին և դերասաններն ու դերասանուհիները լողարաններու մէջ մտնեն և հոն կատարեն իրենց դերերը» :

Անոնք որ Պետրոս Առաքեալի պէս հաւատք ունէին , մեծ յաջողութեամբ կը սողային ջուրին վրայ և բուռն ծափահարութիւններ կ'ընդունէին , ինչպէս նաեւ անոնք որ դժուր ունէին իրենց թեւերուն վրայ , ջուրին երեսը կը մնային և հանդիսականներուն կողմէ կը քաջալերուէին . իսկ անոնք , որ ո՛չ հաւատք ունէին և ո՛չ դժուր , ջուրին տակը կ'երթային և մեծ դժուարութեամբ դուրս կը հանէին իրենց գլուխը... հանդիսականներու քահանայն ծաղու ունկնդիր ըլլալու համար... :

Խղճիս դպաւ այս տեսարանն և դուրս ելայ . սակայն քանի մը քայլ առնելէս ետքը համոզուեցայ , թէ միայն լողարաններու մէջ տեղի չունենար այս ծաղըր և թէ լողարանէն դուրս ալ ամէն անհատ , ամէն անօրէնութիւն , ամէն կառավարութիւն իրեն տապարէզ բնորոշ ծովու մէջ՝ ջուրին երեսը մնալու համար՝ դժուրի պէտք ունի : Այս համոզումէն մղուած՝ որոշեցի դժուր կապել .

Ա. Ապէտին բաշայի թեւերուն ,

Բ. Մեր թաղային վարժարաններուն ,

Գ. Միացեալ ընկերութեան գործադիր ժողովոյն ,
Դ. «Մասիս»ի մէջ Վոլնէի Աւերակէի թարգմա-
նիչին ,

Ե. Երեւանու Պապին ,

Զ. Թուրքիոյ զրահաւոր նաւերուն ,

Է. Ծաղկաբաղ արհեստից և գիտութեանց անուն
հանդէսին :

Բայց ի՞նչ կ'ընեմ ես , այսպէս մի առ մի թուե-
լով տասը հազար Փորձ կըլեցնեմ , համառօտեմ խօսքս
և ըսեմ .

Մեր երկրին չորս կողմը դժուամբ կապելու է ,
որ կարողանայ ջուրին երեսը մնալ , օտարներու ծի-
ծաղէն խտրել և ապրիլ իր պարունակած այլ և այլ
ժողովուրդներովը . . . :

—2 Յուլիս—

Մայրաքաղաքիս մէջ ամէն օր գողութեան դէպ-
քեր կը պատահին : Երէկ յոյն մը և ոստիկան մը ա-
ճապարանօք ոստիկանութեան դռնէն ներս կը մտնէին :

Սուռն բազմութիւն մը կեցած էր դրան առջեւ .
ամէն մարդ գիտէր , թէ գողութեան դէպք մը տեղի
ունեցած էր , բայց ոչ ոք գիտէր , թէ ոստիկանը
ձերբակալած էր յոյնը , թէ յոյնը ձերբակալած էր ոս-
տիկանը :

Այսօր ստուգուեցաւ որ գողութեան հեղինակը
ոստիկանն է եղեր . . . Ի՞նչ փոփոխութիւն . . . ատեն մը
ոստիկանները կը ձերբակալէին գողերը , իսկ այժմ
գողերը կը ձերբակալեն ոստիկանները :

—3 Յուլիս—

Քիւրտերու պաշտօնական լրագիր «Թէրճիմանը

Հաքիքաթ» , որ իր քաղաքական տառնելից բունթօ
յողուածներով մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ
քիւրտերու , կը յայտնէ թէ Հայաստանի մէջ ըլլալիք
բարենորոգումները մեծ յուզում պատճառած են քիւր-
տերուն և թէ կառավարութիւնը հեռագրով անոնց
սիրտը հանդարտեցուցած է :

Ապագայ բարենորոգումներու զրոյցն եթէ այսչափ
յուզում պատճառէ , եթէ բարենորոգումները գործադ-
րուիլ սկսին՝ ո՞րչափ յուզում պիտի պատճառեն արդ-
եօք :

«Թէրճիման» քաշուած հեռագրին պատճէնը չի հրա-
տարակեր , որ մենք ալ կարդայինք , բայց հաւանա-
բար հետեւեալն ըլլալու է .

«Քիւրտեր , հանգիստ եղէք , աղատ էք , ինչպէս և
երբ որ ուզէք հայերու ստացուածքը , կեանքն ու
պատիւը բռնաբարելու . բարենորոգում չպիտի ըլլայ
հոս . եթէ երբեմն երբեմն մեր բերնէն բարեկրօնով
բառը լսէք , մի հաւատաք , Եւրոպան խտրելու համար
կը գործածենք զայն : Դուք ձեր գործին հայեցէք և
բնաւ հոգ մի ընէք , Օսմանեան բարեխնամ կառավա-
րութիւնը զձեզ չի զրկեր և ոչ մէկ բանէ մը :»

Այս խմատով հեռագիր մը միայն կարող է քիւր-
տերը հանդարտեցնել :

Բայց իրօք քիւրտերը յուզուած են և կառավա-
րութիւնը հեռագիր զրկած է :

Մենք չենք հաւատար , «Թէրճիման»ը կը ստեղծէ
այս լուրերը , առանց սակայն խորհելու , թէ երբ Օսմ.
կառավարութիւնը Պերլինի 61րդ յօդուածն ընդունեց՝
հարկ չտեսաւ յօդուած մըն ալ քիւրտերու յուզմուն-
քին համար աւելցնել :

Չորս ամիսէ ի վեր յանձնաժողով մը կայ Պոլսոյ մէջ, որու պաշտօնն է երուսաղէմի պարտքերը բառնալ:

Այս յանձնաժողովը չորս ամիսէ ի վեր չորս գրագիր փոխեց. ահա այն միակ գործը, զոր տեսաւ չորս ամսու մէջ. եթէ ուրիշ գրագիր փոխէր՝ աւելի մեծ գործ մը տեսած կ'ըլլար:

Սոյն յանձնաժողովոյ ատենապետն է այնպիսի մարդ մը, որ ոչ ինքզինքը կը ճանչնայ և ոչ գիմացինը...

Կը կարծուի թէ յանձնաժողով մըն ալ պիտի կազմուի այժմ յիշեալ յանձնաժողովը բառնալու համար:

Իսկ մենք կ'առաջարկենք որ յանձնաժողով մըն ալ կազմուի երուսաղէմի վանքը բառնալու համար, վասն զի քանի վանքը մնայ՝ պարտքն ալ պիտի մնայ և աղքէն ա'լ ժամանակ չունի վանքերու պարտոց համար ահաբիւր գումարներ վճարելու. երեսուն հազար ոսկիով ազգը մեծ գործեր կարող է տեսնել:

— — —

Միացեալ Ընկերութեան գործադիր ժողովոյ անդամներու մէջ անհամաձայնութիւնը երթալով կ'աճի:

Ընկերութեան աղուոր անուն մը դնելու համար այսչափ վէճ ըլլալիքն եթէ առաջուց գիտնայինք, կ'առաջարկէինք որ Ընկերութեան անունն Արայ Գեղեցիկ դրուէր...

—4 Յուլիս—

Երբեմն այնպիսի պարագաներ կ'ըլլան, ուր մարդս երանի կը կարգայ անասուններուն:

Շատ մը խնդիրներ կան, որ անասուններու մէջ լուծուած են և մարդերու մէջ դեռ վիճաբանութեան տակ են:

Լեզուի խնդիրը, օրինակի համար:

Չպիտի քննեմ, թէ ոչխարը գրաբար կը խօսի թէ աշխարհաբար, թէ գաւառաբարբառներ ունի՞ թէ ոչ, թէ ոչխարի լեզուն Հնդիկ եւրոպական է թէ ոչ. ասոնք քննելու բնաւ պէտք չունիմ. վասն զի Բաղէշի մէջ ծնած ոչխարին լեզուն շատ աղէկ կը հասկնայ այն ոչխարը որու հայրենիքն է Սպանիան, մինչդեռ մշեցիի մը հայերէնը չի հասկնար Պոլսոյ հայն, որու լեզուն չի հասկնար վանեցի հայն, որու լեզուն չի հասկնար և այլն և այլն և այլն: Այս խառնաշփոթ լեզուներուն վրայ աւելցուր նաեւ այն հայերէն լեզուներն, որոնք ամէն օր կը շինուին և ամէն օր կը կործանուին, այն ատեն դու ալ ինծի պէս երջանիկ պիտի գտնես գրականութիւնն անասուններու, որոնց իւրաքանչիւր տեսակն իր տեսակին լեզուն կը հասկնայ:

Այս տողերուն պատճառ տուաւ այն առիթը, զոր այսօր ունեցայ վանայ գիւղերէն նոր եկած ճամբորդի մը հետ տեսնուելու: Սովին վրայ տեղեկութիւն հարցուցի իրեն և ան ալ պատասխանեց ինծի շատ մը բառերով, որոնց և ոչ մին հասկցայ, բացի մաշխաբառէն...

—5 Յուլիս—

Առատ առատ ճօրաններ, բայց մուգիֆային ձայնը չլուեցաւ դեռ...: Դեսպաններն ամէն օր ճօրաններ կը խմբագրեն և Բ. Դրան կը ղրկեն. Բ. Դրան պատուհանէն ալ այդ ճօրաններուն ճօրաներով կը պատասխանուի:

Բ. Դուռն այսօր դեպաններուն նօթա մըն ալ ղրկեց, որով կը ծանուցանէ թէ անհնարին է իրեն Տուլչինեօն Գարատաղի յանձնել:

Վեց տէրութիւնները կը ստիպեն զմեզ որ բոլոր սահմանակից տէրութիւններուն կամ իշխանութիւններուն մէյմէկ կտոր երկիր տանք: «Տուէք այդ երկիրները որ, Է'ըսեն, Թուրքիոյ ամբողջութիւնը պահպանենք... ձեզի համար մեծ բարիք է որ այդ երկիրները ձեռքէ հանէք... Պերլինի դաշնադրութեան առջեւ մոմ վառելու էք որ ձեր իրաւունքները հօգորսպէս պաշտպանեց»:

Կեցցեն պաշտպանք Թուրքիոյ...:

Դեպաններն այսօր նոր ժողովք ըրին հայկական խնդրոյն համար:

Անգղիոյ և Ֆրանսայի դեպանները մէյմէկ ծրագիր պիտի պատրաստեն:

Ժողովրդեան մէջ ոմանք կը պնդեն, թէ Ֆրանսայի դեպանին ծրագիրը պիտի ընդունուի, ոմանք ալ կը պնդեն թէ Անգղիոյ դեպանին ծրագիրը պիտի ընդունուի. ես կը պնդեմ թէ և ոչ մին պիտի ընդունուի: Հայ կուսակալ մը դնելու ղրոյցն երթալով հաստատութիւն կը գտնէ:

—6 Յուլիս—

Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքն այսօր պատարագ ըրաւ Ղալաթիա, որու եկեղեցւոյն տօնախրմբութեան օրն էր:

Շատ մը գողեր ուխտաւորներէն ստակ գողցան:

Գողերէն մին, որ հայ էր, ձերբակալուեցաւ: Քանի մը ազգայիններ հարց ու փորձ ըրին զինքը.

— Ուսկի՞ց առիւր աս երկու մեմիսիէն:

— Գանձանակէն առի:

— Ինչո՞ւ առի:

— Ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր առնելով:

— Գողութիւն եղած կ'ըլլայ:

— Ես գող չեմ:

— Ինչո՞ւ առի և զրպանդ դրիր:

— Նախորդ թաղական խորհրդոյ անդամներէն եմ ես:

— Սուտ կը խօսիս, դու ընաւ թաղական խորհրդոյ անդամ եղած չես. բայց ենթադրելով թէ եղած ես, ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Սա ըսել կ'ուզեմ որ թաղական խորհրդոյ անդամ մը կարող է այդպիսի բան մը ընել, առանց գող ըսուելու:

Պատասխանը գոհացուցիչ լինելով, մարդուն ձամբայ տրուեցաւ:

—7 Յուլիս—

Ամէն մարդ հետաքրքիր է գիտնալ, թէ տէրութիւններն ի՞նչ ընթացք պիտի բռնեն եթէ Թուրք կառավարութիւնը դժկամակի Պերլինի դեպանախորհրդոյ որոշումները գործադրելու:

Ժողովուրդը երբեմն խստապահանջ կ'ըլլայ և գիտնալ կ'ուզէ տէրութիւններու բռնելիք ընթացքը, զոր տէրութիւններն իսկ չեն գիտեր...:

—8 Յուլիս—

Եթէ պատուանշանի վաճառականութիւն ընել սո-

վորութիւն եղած ըլլար՝ ամէն ամէն ասեմ ձեզ՝ տարուան մը մէջ Ռօջիլտի չափ հարուստ կը լինէի:

— Ի՞նչպէս:

— Թուրքիայէն աժան գնով պատուանշան կ'առնէի, նաւերով Եւրոպա կը դրկէի և միլիոնաւոր ոսկիներ կը քաշէի:

Վերջին օրերս շատերը հոս պատուանշան առին և շատ աժան գիներով... կարծեմ շատ առնողին տէրութիւնը պատրաստ է հարիւրին զեղչ մը ընել... Կախում ուր մեր պատուանշաններն ալ մեր արժեթուղթերուն պէս յարգ չունին Եւրոպայի մէջ...:

Շաբթուս արտաքին բերքը ժեզվիքներն են... չողենաւերն այս ապրանքէն կը բերեն մեղի առատութեամբ:

Եթէ մաքսատան տնօրէն ըլլայի, ծանր տուրք մը կ'առաջարկէի ասոնց որ մեր երկիրը չմտնեն:

Բայց այս մարդերը դրամ կուտան... ապրանքին տեսակէն հարիւրին տասը առնելու իրաւունք ունիս, կ'ըսեն, և տաս տասնընէնք ժեզվիք կը թողուն մաքսատուն և կը հեռանան:

Մաքսատան տնօրէնութիւնը որո՞ւ ծախէ ասոնք, թաշկինակ, գուլպայ կամ գաւաթ չեն որ վաճառականներու ծախէ:

Ահա այնպիսի ապրանք մը, որ ո՛չ կ'առնուի և ո՛չ կը ծախուի... գոնէ իրենց մականունը փոխէին թշուառականները... Յիսուսեան... Ի՞նչ անպատուութիւն Յիսուսի...:

—9 Յուլիս—

Թնդանօթ նետեցէ՛ք...:

Վերջապէս ազգային երեսփոխանական ժողովոյ բացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ ուրբաթ օրը, Յուլիսի 11ին: Բոլոր երեսփոխաններն հրաւիրուած են, ինչպէս որ սովորութիւն է, ներկայ գըտնուիլ, ունայն խօսքեր ընել և իրենց ազգասիրական պարտքը կատարել:

Ս. Պատրիարքը պիտի բանայ ժողովը և բացման առթիւ պիտի խօսի հայ քաղաքականութեան վրայ:

Ազգայիններն անհամբեր Յուլիս 11ին կը սպասեն Պատրիարքին բերնէն աւետիս առնելու համար:

Ես ալ սպասեմ ուրեմն:

—10 Յուլիս—

Վերջին ուռնութեան պատերազմը չհրատարակուած՝ Միդհատ փաշան ընդհ. ժողով գումարեց հոս և ամէն ազգի գլուխները հրաւիրելով իրենց հարցուց:

— Թող կուտա՞ք որ մեր կառավարութեան անկախութեանը վնասեն:

— Թող չենք տար, թող չենք տար, պատասխանեցին իրեն:

— Ռուսիոյ դէմ կ'ուզէ՞ք պատերազմիլ:

— Այո՛, պատերազմիլ կ'ուզենք, կուրծքէն զարնուելով մեռնիլ կ'ուզենք, քան թէ մեր անկախութիւնը վնասուած տեսնել... Օ՛, մեր անկախութեան մաս չենք դպցուներ, այդ չըլլար:

— Բայց մեծ զոհողութիւններ պէտք են, կարո՞ղ էք դիմանալ:

— Կարող ենք, անօթի կը մնանք և կը պատերազմինք առաջ Աստուած:

Այս պատասխանները տուին գրեթէ բոլոր ազգին:

գլուխներն, որոնք ուրիշ կերպով չէին կարող պատասխանել, կը քարկոծուէր եթէ յանդգնէր մէկն ըսել՝ չպատերազմինք:

Այս օրերս զրոյց կը պտտի, թէ նմանօրինակ ընդէ. ժողով մը պիտի գումարուի և կարծիք պիտի հարցուի եղեր, թէ Յունաստանի դէմ պատերազմելո՞ւ է թէ չէ:

Եթէ յաղթող ելնենք, ի՞նչ պիտի շահինք, խնդիրը հոս է:

Եւրոպան մեզի պիտի ըսէ.

«Մեծ քաջութեամբ կռուեցաք և Յունաստանին յաղթեցիք, ապրիք. բայց որովհետեւ Յունաստանը մեծ փնաս ըրաւ՝ ուստի պէտք է որ դեսպանախորհրդոյ որոշած տեղերէն զատ ուրիշ քանի մը մեծ քաղաքներ ալ տանք խեղճին որ փնասը գոցուի»:

Որչափ շատ յաղթենք, այնչափ տեղ կը կորսնցընենք և միշտ պատերազմիլ կ'ուզենք....

—11 Յուլիս—

Ազգային երեսփոխանական ժողովը բացուեցաւ: Ամեն. Ս. Պատրիարքը ներկայ չէր:

— Ո՞վ բացաւ ուրեմն ժողովը:

— Ոչ ոք... ինքնիրմէն բացուեցաւ:

Ս. Պատրիարքը նամակ մը գրելով Իզմիրլեանի, յայտնած էր թէ տկարութեան պատճառաւ չէր կարողացած ժողովոյն ներկայ գտնուիլ, թէ Աստուծոյ ողորմութեամբը հայկական խնդիրէն յուսահատ չէր, թէ տկարութեան պատճառաւ ամիսէ մը ի վեր պատրիարքարան գացած չէր և ասկէ ետքն ալ երթալու ժամանակ չունէր և վերջապէս հրաժարական տալով կը կնքէր նամակը:

Իզմիրլեան այս նամակը կարգաց և ատեանը... զոցուեցաւ դիւանի ընտրութենէ ետքը:

Հայկական խնդրէն չյուսահատիլն ամէնուն ուրախութիւն պատճառեց, բայց Աստուծոյ ողորմութիւնը մը արտմեցուց ժողովուրդը:

—12 Յուլիս—

Կարնոյ մէջ անհամաձայնութիւն երկու առաջնորդներու մէջ տեղ:

Հռովմէական ազգայիններու առաջնորդ Մելքիսեդեկ զերապայծառը կը պնդէ եղեր տեղւոյն կառավարութեան ժողովներու մէջ գեր. Օրմանեանէ վեր նստիլ և թուղթերն անկէ առաջ ստորագրել:

Գեր. Մաղաքիա վարդապետ Օրմանեան կը բողոքէ և ժողովէն դուրս կ'ելնէ առանց ստորագրելու:

Եթէ ես Օրմանեանի տեղ ըլլայի, երբ տեսնէի որ Մելքիսեդեկ իմ տեղս նստած է, ես ալ կ'ելնէի անոր կռնակը կը նստէի...: Նստելու վերաբերեալ խնդիրները լուծելու կարճ ճամբան աս է:

Վանայ Պողոս վարդապետը եպիսկոպոսութեան աստիճանի բարձրանալ կը փափաքի եղեր, և պատրիարքարանը Խրիմեանի կը հարցնէ, թէ այդ մարդն արժանի՞ է եպիսկոպոսութեան:

Յայտնի է որ այս վարդապետին ինչ ըլլալը քան տարիէ ի վեր ազգին հասկցուցած է Խրիմեան, և այս պատճառաւ հալածուած է յիշեալ վարդապետէն և արբանեակներէն. արդ՝ ի՞նչ կը նշանակէ Ս. Պատրիարքին այս մասին Խրիմեանէ տեղեկութիւն ուզելն:

Ջարմանալի՛ բան... որպէս թէ բոլոր եպիսկոպոս ձեռնադրուածներն արժանի լինէին եպիսկոպոսութեան... :

—13 Յուլիս—

Ստոյգ վիճակագրութեան մը նայելով՝ Պոլսոյ հայերն այսօր ունին երեք հազար չորս հարիւր գինետուն, երեք գրավաճառի խանութ, հազար երկու հարիւր պարի դասատու, հինգ հայկաբանութեան դասատու, երկու հարիւր գրասարան, երեք թանգարան, չորս հազար ծրար խաղի թուղթ, հինգ լրագիր։ Եւ այս վիճակագրութիւնը հերիք է Պոլսոյ հայերու բարոյական վիճակը ցոյց տալու։

Տրապիզոնէն շարունակ զօրք կուգայ հոս... շատ ապացոյցներ ունինք հաւատարմութեամբ մեր կառավարութիւնն Յունաստանի դէմ պիտի պատերազմի։

Լրագիր մը կը ծանուցանէ որ Գարատաղի և Ալպանացիներու մէջտեղ պզտիկ կռիւներ տեղի ունեցած են։

Ուրիշ լրագիր մըն ալ կը ծանուցանէ, թէ Գարատաղի և Ալպանացիներու մէջտեղ կռիւներ տեղի ունեցած չեն։

Պոլսոյ մէջ լրագիր մը պէտք է, որուն պաշտօնն ըլլայ միայն սուտ լուրերը հերքել։

—14 Յուլիս—

Այսօր Պոլիս եկաւ Պ. Սըր Ռիվըրս Ուիլսըն, որ սակէ առաջ Եգիպտոսի երկամտական վիճակը բարւո-

քելու համար Անգղիայէն պատուիրակ գացած էր Գահիրէ։

Այլ և այլ մեկնութիւններ կը արուին այս անձին հոս գալուն վրայ։

Եթէ քանի մը օրէն մեկնի՝ նորէն մեկնութիւններ պիտի արուին։

Խմբագիրներն իրենց լրագիրները քշելու համար այն տեսակ լուրեր միայն կուտան, զորս ժողովուրդը մեծ հաճութեամբ կը կարդայ։

Վեց տէրութիւնները նաւային ցոյց մը ընել որոշած են, իրենց որոշումներն Բ. Դրան գործադրել տալու համար։

Բ. Դուռը այս նաւային ցոյցին առաջին առնելու ճամբայ մը գտնելու նպատակաւ, բոլոր նախարարները ժողովի հրաւիրելով որոշեց՝ Մէքքէէն վեց կախարդներ բերել տալ, որպէս զի կարգան, դեւերը հրաւիրեն և վեց տէրութիւններու մէջ անհամաձայնութիւն դոյացնեն։

Առ այժմ դեւերու տեղ մարախներ թափուեցան մայրաքաղաքիս մէջ, որոնց մէկ մասը անօթութենէ մեռաւ և միւս մասն ալ սնունդ չգտնելուն պատճառաւ Ասիոյ կողմը անցաւ։

—15 Յուլիս—

Լրագիր մը մէջ հետեւեալը կը կարդամ.

«Բ. Դուռը պատերազմական նախարարին խնդրանք հրաման զրկած է գաւառական իշխանութիւններուն, որ իւրաքանչիւր գաւառի մէջ գտնուած

ձիերուն վիճակագրութիւնը շինելով Բ. Դրան զրկեն :»

Հապա պայտերու վիճակագրութիւնը :

Վերջին պատերազմէն դարձող ձիերուն մեծ մասը պայտ չունէին :

Ինչ որ գուշակած էի անցեալ ամսու առաջին օրը, այս ամսու տասնընինգին կատարուեցաւ :

Ըսած էի Պ. Գ. Ապտուլլահ վառվռուն երիտասարդի համար, թէ չպիտի կարողանայ Միացեալ Ընկերութեան գործադիր ժողովոյ մէջ ատենապետութեան պաշտօն վարել, և թէ ինքն արժանաւորութիւն ունի ատենապետութիւն ընել այնպիսի ժողովոյ մը, որու պաշտօնը լինի չէնքեր կառուցանել օգէի մէջ :

Մարգարէութիւնս կատարուեցաւ. քառասունընինգ օր շարունակ վիճարանելէն ետք, գործադիր ժողովոյ անդամներն հրաժարական տուին : Իրենց հրաժարականն ընդունուեցաւ և ուրիշ գործադիր ժողով մը ընտրուեցաւ :

Այժմեան գործադիր ժողովը պաշտօնէութեան ձեւով կազմուեցաւ : Պ. Յովհաննէս Թորոսեանի յանձնուեցաւ, որ իր ուղած անձերէն գործադիր ժողով մը կազմէ և այս անձն ալ կազմեց զայն այն անձերէն, զորս ուղեկու հարկադրուած էր... : Յարգոյ հասարակութիւնն համոզուեցաւ, թէ չարախնդրութիւնն էր և է անմիաբանութեան պատճառն և միաբանութիւնն այն ատեն իր դրօշը պիտի պարզէ, երբ գործադիր ժողովոյ իւրաքանչիւր անդամն ընկերութենէն չա՛ մը հանէ իր անձին համար և սա ալ հաւանական չէ առ այժմ :

Արդ՝ ցաւելով կը ծանուցանենք, թէ Միացեալ Ընկերութիւնն իր համակրութիւնը կորուսած է. զայն գանդղին և տիրոջը դարձնողին մեծ վարձատրութիւն խոստացուած է հոս :

— 16 Յուլիս —

«Թէրճիմանը Հաքիքաթ» այս օրերս, ինչպէս կ'ըսէ ռամիկը, ածուխ է կերած և հուր կը ժայթքէ բերնէն :

Ինչ իրաւունքով, կ'ըսէ այս լրագիրն, Աւստրիոյ կառավարութիւնը թերթիս Պօսնա և Հէրսէք մանելը կ'արդելու... միթէ այս քաղաքները օսմանեան բարեխնամ կառավարութեան չեն :

Չգիտենք թէ այս հարցումը որո՞ւ կ'ոչողէ. եթէ ինծի ուղղած ըլլար, ես հետեւեալ պատասխանը կուտայի.

«Բարեկա՛մ, Աւստրիոյ կառավարութիւնը քանի որ առ ժամանակեայ կերպով տէր եղած է այդ քաղաքներուն, առ ժամանակեայ կերպով կ'արդելու քու թերթիդ հոն մանելը : Սա ալ մոռնալու չէ, որ քաղաքագիտութեան մէջ առ ժամանակեայ մեջնեալութիւն կը նշանակէ :»

Օրէնքը մեծ խստութեամբ կը գործադրուի Պարսկաստանի մէջ :

Յիշեալ կառավարութեան ներքին գործերու պաշտօնեան որոշուած գնէն բարձր գնով ուտելիք ծախողներուն տկոսնջը կտրած է : Ակոսնջը խօսի :

Այս պատիժն հոս ալ կարելի էր գործադրել, եթէ

ծախողները հարիւրական ականջ ունենային: Եթէ այսպէս լինէր, օրը անոնց իւրաքանչիւրէն տասնական ականջ կը կտրէինք, տասն օրուան մէջ կարող կը լինէինք թերեւս զանոնք ուղղութեան հրաւիրել: Մեր ծախողները միշտ այնչափ բարձր գիներով կը ծախեն, որ այդ հաշուով իրենց երկու ականջը կէս ժամուան մէջ կը կորսուին, վերջը ի՞նչ պատիժ տալու է:

Բայց նախ և առաջ քաղաքապետութեան ականջը կտրելու է, որ ժողովրդեան սովորականէն վեր գնով հաց գնել կուտայ:

Բարեկամներ, եթէ այդ պատիժը անաչառաբար գործադրուի թուրքիոյ մէջ, քիչերը արժանիք պիտի ունենան ականջ կրելու:

— 17 Յուլիս —

Հայկական խնդիրն Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ միշտ վիճաբանութեան նիւթ կ'ըլլայ. թեր ու ղէմ խօսողները պակաս չեն:

Վերջին գումարման մը մէջ Սըր Վ. Լոսըն հետեւեալ կերպով կը յանձնարարէ մեր ազգը:

«Քիչ բան գիտեմ, կ'ըսէ, այս ազգին վրայ, բայց մանկութենէս ի վեր լսած եմ թէ հայերն ամենամեծ խաբեբաններ են Եւրոպիոյ մէջ» — չգիտցուիր թէ հայերը փոխադրած է Եւրոպա թէ Եւրոպան փոխադրած է Ասիոյ կողմը—:

Սըր Վ. Լոսընի Եւրոպիոյ մէջը խորհրդարանին ծիծաղը կը շարժէ և Սըր Վ. Լոսըն խօսքն ետ առնելով կ'ըսէ.

«Եւրոպիոյ մէջ չէ, աշխարհի մէջ»:

Սըր Վ. Լոսըն մեր ազգին նկատմամբ քիչ բան

գիտնալով ծաղրելի չէ այսպէս խօսելուն համար, վասն զի ուրիշներն առանց բանի մը վրայ տեղեկութիւն ունենալու կարծիք կը յայտնեն. օրինակի համար Մոլիէրի Ագահին հետեւեալ կտորին մէջ վալերը.

«Հարբակօն. — Վալեր, զքեզ դատաւոր կարգեցինք մեր վրայ. ըսէ՛ ուրեմն, ե՞ս իրաւունք ունիմ թէ աղջիկս:

Վալեր. — Յայտնի է որ դուք իրաւունք ունիք:

Հարբակօն. — Բայց գիտէ՞ք թէ ի՞նչ է խնդիրը:

Վալեր. — Ոչ, բայց դուք չէք կրնար իրաւունք չունենալ, իրաւունքը ձեր քովն է»:

Այսպէս ալ Անգղիոյ խորհրդարանին վալերը կ'ըսէ հայ ազգին. — չես կրնար խաբեբայ չըլլալ, թէպէտ և զքեզ ճանաչելու պատիւը չունիմ:

Ես կը կարծեմ թէ այս մարդը կտաւի վաճառական մըն է և մեր ազգայիններէն մէկէն քնտա տեսած է առուտուրի մէջ. ուստի կտաւին վրէժը հայկական խնդիրէն կը լուծէ...

— 18 Յուլիս —

Այսօր նորէն գումարուեցաւ ազգային երեսփոխանական ժողովը:

Այսօր նորէն բացակայ գտնուեցաւ Ս. Պատրիարք Հայրը, տկարութեան պատճառաւ: Երեսփոխաններէն Հատերը ներկայ չէին իրենց... քաջառողջութեանը պատճառաւ: Անոնք միայն ներկայ էին, որ թեթեւ հարբուխ ունէին:

Դիւանի նորընտիր անդամները միաբերան հրաժարական տուին. Ս. Պատրիարքին պիտի յանձնարարեն, որ գիւտնին անդամներուն երթայ և աղաչէ, որ իրենց պաշտօնը ազգասիրաբար կատարեն:

Աղգային ժողովոյ մէջ պաշտօն յանձն առնելն ալ
ձեւեր ունի, ինչպէս տուներու մէջ խառնվէ. կամ թէյ
խմելը.

- Հրամանեցէ՛ք, առէ՛ք ձեր թէյը:
- Ծնորհակալ եմ, ես չեմ ուզեր:
- Կ'աղաչեմ, ընդունեցէ՛ք:
- Դուք հրամանեցէք:
- Ես ալ պիտի առնեմ:
- Եթէ դուք առնէք՝ ես ալ կ'ընդունիմ:
- Եւ թէյը վերջապէս կը խմուի:

Իմ կողմէս հարցում մը երեսփոխանական ժողո-
վոյն.

— Ծովուն տակը չերթալու համար չափերը զգու՛մ
կը կապեն իրենց թեւերուն վրայ, երկինք չհամբառ-
նալու համար թեթեւներն ինչո՞ւ համար կապար չեն
կապեր իրենց ոտներուն, երբ ցամաքի վրայ գտնուին:

—19 Յուլիս—

Կարո՞ղ էք խորանէն թատերաբեմ՝ ցատկել:

Պատասխան տուէք, համարձակութիւն ունի՞ք
ի մեջ քանարիս և առաջի Ասուածընկալ և այլն
ըսելէն ետքը լա դօնա ե մօպիլէ, քուալ բիռւմ ալ
վեմքօ երգել:

Եթէ դուք կարող չէք՝ Թարգմանեան գերապա-
տիւ Անտոն վարդապետը կարող է:

Այո՛, այս վարդապետը ֆօքշանի մէջ եկեղեցա-
կանութիւնը թողլով Կալացի մէջ խաղաղական թատե-
րաբեմին վրայ դերասանութիւն ընել սկսած է:

Իր տարիքին նայելով՝ պէտք է որ սիրահարի դե-
մքը կատարէ:

Անկեղծաբար խօսելով ուրախ ենք որ յիշեալ
վարդապետն այս քաջութիւնն ունեցած է և ազգին
մեծ ծառայութիւն մատուցած է, երանի թէ ուրիշ
կղերներն ալ Թարգմանեանի օրինակին հետեւէին և
մտնէին այն առպարէզին մէջ, որ իրենց սիրելի է:

Աւելի ուրախ պիտի ըլլայինք՝ եթէ Թարգմանեան
վարդապետն խուճաբ մտնէր հոս, կամ Տփլիս եր-
թար և աղգային ներկայացումներ տար:

Իգական սեռի ծովու բաղնիքին մէջ.

— Տիկին, չնայիս ո՞վ է սա կինը:
— Ի՞նչպէս ճանչնամ, գլուխը ծովուն մէջն է և
ոտները միայն կ'երևին ջուրին վրայ:

— Աղէկ ա՛, չվազե՞ս ազատելու... պիտի խեղ-
դուի....

— Կէս ժամէն աւելի է որ այդպէս կեցած է և
ես ալ կը կարծէի որ իր պզտիկ ոտները ցուցնելու
համար այդ դիրքով կեցած էր....

—20 Յուլիս—

Սաստիկ տաք....

Կնիկներն էրկներէ բաժնելու չափ տաք....:

Այսօր քանի մը կնաթողութիւններ տեղի ունե-
ցան:

—21 Յուլիս—

Ջերմաչափն այսօր շուքի մէջ քառասունըմէկե-
րորդ աստիճան կը ցուցնէ:

Այս տաքութիւնը կարծես հերիք չէր և ահա կառավարութիւնը Պայազիտի հրապարակին վրայ դարձեալ մեծ քանակութեամբ թղթադրամ այրեց:

Աւելի լաւ չէ՞ր լինէր, որ կառավարութիւնը ձմեռուան պահէր այրուելիք թղթադրամները, որպէս զի ձմեռուան ցուրտ օրերուն մէջ խեղճ և աղքատ ժողովուրդը քիչ մը տաքնար:

Մէկ կողմէն ալ կը խորհինք, որ կառավարութիւնը մեծ շռայլութիւն մը կ'ընէ այսպէս մոխիր դարձնելով իր թղթադրամները, որոնք կրնան վառարաններու մէջ գործածուիլ:

Ես՝ որ տարին եօթը ոսկի կուտամ փայտի և ածուխի համար, երկու միլիոն թղթադրամի համար սիրով կը վճարեմ չորս ոսկի և այդ քանակութեամբ թղթադրամով տարի մը թէ՛ կը տաքնամ, թէ՛ կերակուրներս կ'եփեմ և թէ՛ լաթերս լուանալ կուտամ: Ուրիշներն ալ ծախու կ'առնեն ինծի պէս և կառավարութիւնն ալ շահ մը կը գոյացնէ:

Փառք Նախախնամութեան, թղթադրամներն այնչափ առատ են, որ քսան տարի կրնան դո՛ւ ընել Պոլսոյ ժողովուրդը...:

—22 Յուլիս—

Մեծ անիրաւութիւն մը...:

Սիկիլիոյ Քաթանա քաղաքին օսմանեան դեր-հիւպատոսը տեղւոյն դատական իշխանութեան կողմէ բանտարկուած է:

Ինչո՞ւ:

Վասն զի այս դեր-հիւպատոսը մասնակցած է գողութեան մը, որ ասկից առաջ տեղի ունեցաւ Հռոմի ազգային պալատին մէջ:

Մեր պաշտօնեաները շատ սրղողած են այս բանտարկութեան դէմ և կը զրցուի, թէ այս օրերս բողոք մը պատրաստելու վրայ են հարցնելու համար, թէ օտար կառավարութիւն մը ի՞նչ իրաւունքով կը պատժէ օսմանեան կառավարութեան պաշտօնեաներուն մէկ հնաւանդ սովորութիւնը:

Մենք ալ կը ձայնակցինք իրենց և կը պոռանք, կրօնքի և սովորութեան ազատութիւն...:

Քաղաքական պարտամուրհակ մը...:

Օսմանեան բարեխնամ կառավարութիւնն հետեւեալը ստորագրեց այսօր.

«Ստորագրեալս թուականէս քսանմէկ օր ետքը պարտաւոր եմ ներկայս բերողին վճարել Տուլիինօն, որ Գարատաղի պիտի յանձնուի:»

— Եթէ չվճարէ՞:

— Վեց տէրութիւնները պիտի տան և մեր տէրութեան հաշուոյն պիտի անցնեն:

Արդ, Գարատաղի խնդիրը լուծուած է... թուրքի վրոյ:

—23 Յուլիս—

Յունաստանի խնդիրն ալ դիւրութեամբ կը վերջանար, եթէ անոր ալ ուզածը չափազանց չըլլար:

Սահման գծողներն ո՛ր քաղաքին մէջ որ յոյն տեսած են՝ Յունաստանի տուած են զայն... Եթէ ասոնք Իզմիր երթալու պատիւն ունենային, այդ քաղաքն ալ Յունաստանի պիտի տային:

Մեր կառավարութիւնն որոշած է մինչեւ վերջին

չունեն ընդդիմանալ, ուղղուած տեղերը Յունաստանի տալու համար: Արիւնով առնուած են անոնք, կ'ըսեն թուրք լրագիրները, և արիւնով միայն կ'ընան տրուել, մինչդեռ յոյն լրագիրները կը պնդեն, որ կարմիր մե- լանով տրուին անոնք:

Կլատսթընի տկարութեանը վրայ կ'ուրախանան տեղույս թուրք լրագիրները. եթէ հեռագիրը վաղը լուր տայ, թէ Կլատսթընի հիւանդութիւնը ծանրա- ցաւ, մայրաքաղաքիս տաճիկ լրագիրները խնձոյք մը ընելու միտք ունին:

Հայաստանի մէջ հարստահարութիւնները կը շա- րունակուին: Մեր կառավարութիւնն երեսը հոն դար- ձնելու ո'չ ժամանակ ունի և ո'չ ալ կամք, իրաւունք ալ ունի, այն մարդն՝ որուն փորը կը ճեղքեն բոխկ- ները, սանտր չուղեր անշուշտ մօրուքը սանտրելու համար...: Բայց մօրուքը խառնաչփոթ վիճակի մէջ է եղեր, որո՞ւ հոգ. երբ բռնկի՝ այն ատեն կարեւո- րութիւն կը տրուի... մօրուքին:

—24 Յուլիս—

Սըր Ռ. Լոսըն վեհանձնութեամբ յետս կը կոչէ այն խօսքն, որով թշնամանած էր մեր ազգը:

Մեծ ցաւ զգացած է եղեր բերնէն այդպիսի խօսք մը փախցուցած ըլլալուն համար, մեր ազգը պատ- ուաւոր ազգ մըն է եղեր և իր մէջ, ուրիշ ազգերու հետ բաղդատմամբ, գէշերը սակաւաթիւ են եղեր:

Երբ կը խոստովանի մէկը, թէ այս ինչ խօսքը բերնէս փախած է՝ պատասխանատուութենէ կ'ազատի, մարդս իր կամքով իր բերնէն դուրս ելած խօսքն էր ուն միայն պէտք է պատասխանատու նկատուի:

Բնութիւնն երբեմն այնպիսի խօսքեր կամ ձայ- ներ հանել կուտայ մեզի, որոնք անշուշտ հաճութիւն չեն պատճառեր լսողներու, բայց որովհետեւ անոնք մեր կամքէն կախում չունին՝ մեր ալ պատասխանա- տուութիւնը հրաւիրելու իրաւունք չունին:

Սըր Ռ. Լոսըն դատը վաստակած է:

—25 Յուլիս—

Ամերիկացի բոխիկ մը, տօքթօր Թաննէր, բոչկա- կան քննութիւն մը ընելու համար քառասուն օր ա- նօթի մնալու որոշում տուած է:

Այս բոխիկն այժմ քսանեօթը օր է որ անօթի կը մնայ: Ամերիկայի, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի բոլոր լրա- գիրներն ահագին էջեր կը զոհեն այս մարդուն համար:

Չաթալճայի ամրութիւնները պահպանող օսման- եան զօրքերն անցեալները երեսունհինգ օր անօթի մնացած էին և տեղական լրագիրներէն ոչ մին յօժա- րեցաւ երկու տող գրել, իսկ հիմա ալ ամերիկացի բոխիկ մը փորձի մը ձեռք կը զարնէ, աշխարհիս բո- լոր լրագիրները իրենց էջերը գովեստով կը լեցնեն, մինչդեռ այդ գիւտին փառքը Չաթալճայի զօրքերուն կը վերաբերի, այն զօրքերուն, որ երեսունհինգ օրէն աւելի չկարենալով դիմանալ՝ գէնքերը կը թողուն, եղելութիւնը կ'իմացնեն և Օսման բաշայի անկումը կը պատճառեն:

Չօրքերն ալ մէկդի դնենք և դարձեալ պիտի տեսնենք, որ այս գիւտը նոր բան մը չէ. մեր գրա-

գէտներուն ամենէն հարուստը վարժուած է տասն օր անօթի մնալու:

Մարդս կ'ամէնայ ասանկ սովորական մէկ բառը իբրեւ գիւտ լրագիրներու մէջ անցընելու:

— — —

Այսօր նորէն գումարուեցաւ ազգային երեսփոխանական ժողովը: Ս. Պատրիարքը բացակայ էր հիւանդութեանը պատճառաւ:

Վարչական կազմակերպութեան ծրագիրը նկատողութեան առնուելով՝ քուէի դրուեցաւ հետեւեալ իմաստով.

«Ով որ վարչութեան կազմակերպութեանը ստիպողականութիւնը կը ճանաչէ և յաջորդ նիստին մէջ անոր վերջնական որոշումը կ'ուզէ, թող ձեռքը վեր վերցնէ»:

Մէկ մասը վեր առաւ իր ձեռները:

Մէկ մասն ալ յայտնեց, թէ վարչական կազմակերպութեան ստիպողականութիւնը կը ճանաչէ, բայց յաջորդ նիստին մէջ անոր յօդուած առ յօդուած քննուելը կ'ուզէ, ո՛չ թէ վերջնական որոշումը:

Վերջնական որոշումն ընդունուեցաւ և որոշուեցաւ որ ժողովն երկու շաբաթէն գումարուի:

Ահա խումբ մը բժիշկներ, որ հիւանդի մը քով կ'երթան և անոր հիւանդութեանը անմիջական դարմանի պէտք ըլլալը զգալէն ետքը որոշում կուտան, որ տասնհինգ օրէն ետքը միանան և հիւանդութեանը վրայ խորհրդակցին...:

—26 Յուլիս—

Սերպիան ալ գինուորական պատրաստութիւններ

կ'ընէ. արդեօք ա՞յլ ալ իր սահմաններէն դո՛հ չէ:

Գիտէ՞ք որ սահմանէն դո՛հ չեղողը միշտ մեզի կը վազէ. քանի մը տարիէ ի վեր օտար կառավարութիւններուն սահմանները ուղղելէն ուրիշ գործ տեսած չունինք և մինչեւ որ ամէն մարդ իր սահմանէն դո՛հ չլինի՝ հանգիստ քնանալիք չունինք:

Բ. Դուռը հարցուց Սերպիային, թէ ի՞նչ կը նշանակեն այդ պատրաստութիւնները: Սերպիան պատասխանեց, թէ ոչինչ կը նշանակեն:

Անցեալ անգամ ալ այս պատասխանը տուած էր Սերպիան և մեր կառավարութիւնն ալ այդ պատասխանով դո՛հ եղած էր:

—28 Յուլիս—

Պատերազմական նախարար Հիւսէյին Հիւսնի բաշան քանի մը օրէն Ալպանիա պիտի երթայ Տուլլինեօն Գարատաղի յանձնելու համար:

Արդեօք Եանիան ալ Յունաստանի յանձնելու համար առաջին նախարարը պիտի երթայ, թէ ամէնքս մէկանց պիտի երթանք:

—29 Յուլիս—

Մարդասէր մէկը չկայ որ մեզի յիսուն հազար ոսկի փոխ տայ...:

Բամազանի սոթիւ ամսական վճարելու համար ելեւմտական նախարարութիւնը քանի մը օրէ ի վեր Ղալաթիոյ փողոցները պտտեցաւ որ սեղանաւորներէն յիսուն հազար ոսկւոյ փոխառութիւն մը ընէ և չյաջողեցաւ:

Կ'երեւի որ այս Բամազանին ամսականը գալ Բամազանին տրուիլ պիտի որոշուի:

—30 Յուլիս—

«Մէմաֆոր» լրագիրը վեց տէրութիւններուն ընեւ լիք նաւային ցոյցը կը ծաղրէ, հրատարակելով Սիմոն Ժովապետին տրուած հրահանգներուն պատճէնը, զոր որպէս թէ անգղիական լրագիրներէ քաղած է:

Յիշեալ հրահանգներու համեմատ՝ սոյն նաւային ցոյցը խաղաղական հանգամանք պիտի ունենայ և եթէ Պ. Սիմոն լոկ բարոյական ցոյցով չյաջողի Գարատաղի և Յունաստանի տրուելիք հողերը ալպանացիներու և թուրքերու ձեռքէն առնել՝ ծանր պատասխանատուութիւն մը պիտի հրաւիրէ իր վրայ: Եթէ լեռներու վրայ ալպանացիներ երեւին՝ զրահաւորները թշնամուոյն ետեւը պիտի շարուին. զրահաւորներու մէջ զօրքերը զինիի և սիրոյ երգեր պիտի երգեն, գերմանական և ֆրանսական զրահաւորներն իրարմէ հեռու պիտի մնան, որ իրարու չգարնեն, նոյնպէս իտալական և աւստրիականն ալ ամենէն հեռու: Գարատաղիներուն կամքը կատարուելուն պէս զրահաւորները Յունաստանի ջուրերը պիտի երթան. Պ. Սիմոն խնձոյքներ պիտի տայ միւս հրամանատարներուն, բայց ծախքն Անգղիոյ կառավարութեան վրայ չպիտի լինի:

—31 Յուլիս—

Դեպքաններն հայկական խնդրոյն վրայ միշտ կը խորհրդակցին, բայց արդիւնքը դեռ յայտնի չէ:

Եւ որովհետեւ նաւային ցոյցին զօրութիւնը լոկ բարոյական է, կ'առաջարկեմ որ վեց տէրութիւնները պարապ տեղը մեծ ծախքերու չենթարկուին՝ իրենց զրահաւորները թուրքիա ղրկելով, հերիք է որ այդ զրահաւորներուն պատկերները քաշել տան և չըջանակի մը մէջ անցնելով ղրկեն մեզի, որ Բ. Դրան մէջ պատէ մը կախենք:

—1 Օգոստոս—

Մարախներն որ անցեալ ամիս մայրաքաղաքիս մէջ թափուեցան և ուտելու բան չգտնելով Ասիա անցան, Պիլէճիկի կողմերը գացած են և բոլոր հունձքերն աւրշտկած են հոն:

Այդ տեղի բնակիչները յետին ծայր դժբախտութեան մէջ ինկած՝ դաղթելու կը պատրաստուին:

Հրաշք չէ՞ք համարեր, եթէ իմացնեմ ձեզ, թէ այդ կողմի հայերէն այս մասին հանրագրութիւն մը եկած չէ Պատրիարքարան հետեւեալ իմաստով.

«Մարախները մեր դիւղերուն վրայ յարձակեցան և մեծ վնաս տուին հունձքերուն. ստացուածքի ապահովութիւն չկայ... հակառակ Պերլինի դաշնագրոյն 61րդ յօդուածին: Կ'աղաչենք, բարեխնամ կառավարութեան ուշադրութիւնն հրաւիրեցէք այս գազանաբարոյ և կրօնամոլ մարախներուն վրայ և անոնց պատժուիլը խնդրեցէք: Զարմանալին այն է թէ այս բարբարոս մարախներն կը համարձակին տեղւոյս վսեմ կուսակալին առջեւ հասցնել մեզ այս չարիքներն և վսեմ. կուսակալը բոլորովին անտարբեր՝ ոստիկան մը անգամ չղրկեց զանոնք ձերբակալելու համար. զրոյց կայ թէ կուսակալին թելադրութեամբն է որ մարախներն այսպէս կը հարստահարեն զմեզ: Անյա-

- Ի՞նչպէս էք, Ամբակում աղա:
- Մի ձախ, մի յաջ...:
- Ձեզի խօսք մը ունէի ըս...:
- Հապօն յառաջ, կը գոչէ Ամբակում աղան և այնպիսի արագութեամբ մը կ'անցնի բժիշկին քովէն, որ Ասկղեպիոսին աշակերտը գետին կ'իյնայ:
- Բժիշկը վար կ'երթայ և Ամբակում աղային տիկնոջը կ'ըսէ.
- Ամուսնոյդ ուղեղը փնտառած է:
- Խելագարած է:
- Գրեթէ:
- Ի՞նչ կ'ըսէք. հիմա խելքս կը թռցնեմ... ասոր մէկ ձաբը:
- Ճարը... կապելու և Փրկիչ տանելու է:
- Ըլլալու բան չէ... գոնէ ազգային երեսփոխանական ժողովը տանինք...:
- Երեսփոխանական ժողովը յիմարանո՞ց է:
- Ի՞նչ գիտնամ, երէկ քոջս տղան կ'ըսէր որ ազգային երեսփոխանական ժողովոյ մէջ խենթ ու խելառ խօսքեր կ'ընեն: Բայց, տէր բժիշկ, իմ ամուսինս խելագարելու պատճառ մը չունէր:
- Բանի մը վրայ չատ մտածե՞ց:
- Բնաւ երբեք:
- Մեծ վիշտ մը կրե՞ց:
- Ոչ:
- Խմբագրութիւն կ'ընէ՞:
- Ամենեւին:
- Յրանսերէնէ հայերէն ընդարձակ բառարան մը կը հրատարակէ՞:
- Ոչ, ոչ, ատանկ բան մը չընեն:
- Չափազանց ուրախութիւն մը զգա՞ց մօտերս:
- Գրեթէ քանի մը ատենէ ի վեր միշտ ուրախ

էր, ամէն օր կ'ըսէր. «Հայաստանի կուսակալ պիտի ըլլամ»:

— Խեղճ մարդ:

— Խղճալի՜ ամուսինս:

Բժիշկը դեղագիր մը կը գրէ, այցելութեան վարձը կ'ընդունի և կը մեկնի:

Ամբակում աղան վար կուգայ և կը հրամայէ, որ սեղանը պատրաստուի:

Ամբակում աղային ուղեղը փնտառած չէ. անոր հիւանդութիւնն է կուսակալութեան համար չափազանց սէր:

Կարծեմ աւելորդ կը լինի ըսել թէ, եթէ Հայաստանի ինքնօրինութիւն տրուի՝ իւրաքանչիւր գիւղին ութը կուսակալ պիտի իյնայ. ամէնքս ալ կառավարող պիտի լինինք և կառավարուելու համար Եւրոպայէն ժողովուրդներ բերել պիտի ստիպուինք:

—3 Օգոստոս—

Նաւային ցոյցի համար զրոյցներն երթալով կ'երթան և հաստատութիւն կը գտնեն:

Վեց տէրութիւնները հաստատապէս որոշած են զրահաւորներ զրկել Գարատաղի և Յունաստանի խնդիրներու լուծումը գիւրացնելու համար:

Անտարակուսելի է այսօր, որ տէրութիւնները Հայաստանի խնդրոյն համար ալ իրենց ազդեցութիւնը պիտի գործադրեն, բայց չգիտեմ թէ Հայաստանի համար ի՞նչ զրկել պիտի որոշեն: Ես չեմ կարծեր որ Հայաստանի համար ալ զրահաւոր զրկեն, վասն զի մեծ դժուարութիւններ կան վեց տէրութիւններուն զրկելիք քսան զրահաւորները...

Տէրութիւնները թող իրենց ուղածին պէս վար-

ուին. մենք միայն աղօթելու ենք որ համաձայնութիւնը կարճատեւ չլինի անոնց մէջ:

Բնաւ չպիտի մոռնամ այն պատասխանը, զոր այսօր տուաւ գաւառացի հայ մը պոլսեցի հայու մը, որու կնկան հաւատարմութիւնը կասկածելի է:

— Դուք գաւառացիներդ անզգայ էք, ըսաւ պոլսեցին:

— Ինչո՞ւ:

— Սիրտ չունիք:

— Ո՞վ ըսաւ:

— Վատ էք:

— Ո՞ւր կարդացիք:

— Քիւրտերը ձեր վրայ կը յարձակին և դուք տղու պէս կուլաք:

— Պոլսեցին միշտ այսպէս կ'ըսէ, առանց պատճառները հարցնելու:

— Շատ լաւ: Ուրիշ կէտ մը կայ, ատոր ի՞նչ պիտի ըսես:

— Ո՞ր կէտն է այն:

— Ձեր կիներն ուրիշները կը յափշտակեն և դուք ձայն չէք հաներ:

— Այդ կէտը Պոլսոյ մէջ գաւառներէն լաւելի կայ, բարեկամ. դուն այդ կէտին քով վերջակէտ մը դիր և փակագծի մէջ գոցէ:

Պոլսեցին պիտի կրծել սկսաւ:

—4 0qunusu—

Անգղիա վերջապէս կ'ուզէ Հայաստանի ճիշդ վիճակագրութիւնն ունենալ ի ձեռին, որպէս զի ըստ այնմ գործի:

Քիւրտերն իմացած ըլլալով Անգղիոյ կառավար-

րութեան այս դիտաւորութիւնը, Միութիւն մը կազմելու վրայ են իրենց մէջ՝ հայերը ջարդելու նպատակաւ: Եթէ քրտական Միութիւնն յաջողի գործադրել իր նպատակը, մեծամասնութիւնը հարկաւ քիւրտերու քովը կը մնայ:

Ի՞նչ կտրուկ ճամբայ մեծամասնութիւնն ունենալու համար...:

Ոստիկանութեան նախարարը մեծ գործ տեսաւ այսօր, ձերբակալել տուաւ...

— Հիսարու ոճրագործը:

— Ո՞չ:

— Ամերիկացին սպաննողը:

— Ձէ:

— Ձերբակալել տուաւ տասնեւչորս տարեկան թրքուհի մը:

Այս մատղաշ օրիորդը ոճիր մը գործած է, թող տալով իր մազերուն որ երեւին:

Մուհամմէտի կրօնքը կ'արգելու կիներուն ի տես աշխարհի դնել իրենց մազերը:

Մուհամմէտ շատ խստութեամբ վարուած է մազերու հետ, մինչդեռ մարմնոյ մասին սահմանած օրէնքները շատ թոյլ են:

Օրիորդին հայրը, որ բարձրաստիճան զինուորական մըն է, պիտի բողոքէ եղբր ոստիկանութեան նախարարին դէմ, որ բոլոր թրքուհիներուն մազերը անխել կուտար, եթէ իշխանութիւնն ունենար, այնչափ ջերմեռանդ դարձած է Բամազունի օրերուն մէջ:

—5 0qunusu—

Ազգային հաստատութիւններուն մէկէն պաշտօն-

եայ մը կը ճամբուէր:

— Ինչո՞ւ ճամբեցին զքեզ, բարեկամ, կը հարցնէ ծանօթներէն ժին:

— Ես ալ չգիտեմ:

— Իմացայ որ գողութիւն մը բրած ես պաշտօնիդ մէջ:

— Զրպարտութիւն է:

— Կ'ըսեն թէ ճշմարտութիւն է:

— Թո՛ղ ըսեն թէ ի՞նչ գողցած եմ: Եղբա՛յր, ամէն օր խղճիս սա հարցումը կ'ընեմ. «Բան մը գողցա՞յ», և խիղճս ալ սա պատասխանը կուտայ. «Տէր ողորմեայ, դուն անանկ մա՞րդ ես, դուն գողութիւն ընելու համար ստեղծուած չես. դուն բան մըն ալ գողցած չես»:

— Թերեւս խիղճդ կ'ամէնայ և երեսը չի բռնէր ճշմարտան ըսելու քեզ:

— Չէ, իմ խիղճս ամէնալ չունի, ճշմարտութիւնն համարձակ կը խոստովանի:

— Ստո՞յգ է ըսածդ:

— Այո՛, որու որ կ'ուզես հարցուր, թէ այս ինչ մարդուն խիղճը ճշմարտախօս է. ամէնքն ալ պիտի պատասխանեն, թէ պատուաւոր և ճշմարտախօս խիղճ մըն է:

— Եթէ այդպէս է, խիղճէդ գաղտնի ըրած ես այդ գողութիւնը:

— Ժը մանժ, քիւ մանժ, իլ մանժ, նու մանժօն, վու մանժէ, իլ մանժ...:

— Այդ ի՞նչ է, Կարոպե՛տ աղա, քառասունէն հաճը նոր բռնե՞ր կը հանես:

— Ի՞նչ ընեմ, Յակո՛բ աղա, Հայաստանի մէջ բարենորոգումներ պիտի ըլլան եղեր, թերեւս մենք ալ պաշտօն մը՝ ձեռք կ'անցընենք:

— Ի՞նչ կը սերտես:

— Ուսեմ բային ֆրանսերէնը կը կարդամ...:

— Ֆրանսերէնի ե՞րբ սկսար:

— Ժամ մը առաջ:

— Մէկէն ի մէկ այդ բային ի՞նչպէս եկար հասար:

— Առաջին դասս է այս, Յակոբ աղա, ի՞նչ ընեմ, Թուրքիոյ մէջ պաշտօն վարողներն ամենէն առաջ այս բայը էլ սորվին:

—6 0qunusnu—

Կարնոյ երիտասարդութիւնը դիտաւորութիւն ունի Կարնոյ մէջ մամուլ մը հաստատել և լրագիր հրատարակել:

Կը գովենք Կարնոյ աշխոյժ և վառվռուն երիտասարդութեան դիտաւորութիւնը, որուն իրանալուն համար յաջողութիւն կը մաղթենք մեր բոլոր սրտէն, որ շատ լայն չէ դժբախտաբար: Կը փափաքինք, որ այս երիտասարդութիւնն իրեն հետեւողներ ունենայ, բայց չենք կարծեր որ իրեն ընթերցողներ գտնէ, վասն զի մեր մէջ լրագիր կարգալը դեռ իբրեւ ապաշխարանք կը նկատուի, այնպէս որ եթէ մէկուն առաջարկես որ կա՛մ չաբաթ մը բանտարկուի և կամ լրագրի մը տարեկան բաժանորդ գրուի, առաջինը կ'ընդունի և երկրորդը կը մերժէ: Ուստի՝ երիտասարդութիւնն ընկերութիւններ կազմելով աշխատելու է, որ ընթերցասիրութիւնն հաճի մեր ազգին մէջ ալ մտնելու... և եթէ մտած է քիչ մը՝ դուրս չելլելու...:

- Տղա՛ս, դուն քննութիւն չտուի՞ր:
- Տուի, հայրիկ:
- Պարզեւաբաշխութեան օրը դասատուդ գիրք մը նուէր չըրա՞ւ քեզի:
- Ո՛չ, հայրիկ:
- Ինչո՞ւ:
- Վասն զի կաղանդին օրը դասատուիս ես ալ բան մը չտուի, հայրիկ:

—7 Ognusnu—

Ապէտին բաշան երբ Սելանիկ էր, առժամեայ ոստիկանութիւն մը կազմած էր:

Այժմ Սելանիկէն լուր կուտան, որ այդ առժամեայ ոստիկանութենէն քառասուն հոգի իրենց պաշտօնը թողլով մշտնջենաւոր աւազակներու հետ միացած են:

Իրաւունք չունինք հաւատալու, որ մայրաքաղաքիս ոստիկաններէն շատերը գողերու հետ կը գործեն:

Կեցցէ՛ բարենորոգում...:

Մայրաքաղաքիս թուրք մամուլը ալպանացիները կը խրատէ, որ Գարատաղին ընդդիմութիւն չընեն և իրենց ոյժը Յունաստանի դէմ պահեն:

Օր պիտի գայ, ուր տաճիկ լրագիրները պիտի յորդորեն ալպանացիները, որ Յունաստանին ընդդիմութիւն չընեն և իրենց բազուկներու զօրութիւնը կառավարութեան խօսքը մտիկ ընելու համար գործածեն:

Այս է թուրք մամուլին սովորական ընթացքը՝ նախ գրգռել և ապա հանդարտեցնել:

—8 Ognusnu—

Հարստահարութիւններու վրայ խօսող հեռագիրներ ամէն օր կուգան Պատրիարքարան կանոնաւոր կերպով —արդէն այդ հեռագիրներէն զատ ամէն օր կանոնաւոր կերպով Պատրիարքարան եկող չկայ, պաշտօնեաներէն ոմանք կէս օրին կուգան և ոմանք բնաւ չեն գար: Այդ հեռագիրներէն մին այնչափ երկար էր, որ անոր փոխադրութեանը համար ասօր ոսկի օսմանեան վճարուած էր հեռագրատան:

Հեռագրական տեսչութիւնը շատ գոհ է այն հարստահարութիւններէն, որոնք տեղի կ'ունենան Հայաստանի մէջ, վասն զի անոնց շնորհիւ հեռագրական անտուկի մէջ բաւական ոսկի կը մտնէ:

Եւ կարճամիտ մարդերը կ'ուզեն որ կառավարութիւնը իր եկամուտները պակսեցնէ այն պահուն, ուր զանոնք աւելցնելու անհրաժեշտ պէտք կայ:

Թո՛ղ աւելցնէ, բայց ինչո՞ւ պիտօճէի մէջ չի նշանակեր հարստահարութիւններէ գոյացած հոսոյթը:

—9 Ognusnu—

Մեր բարեխնամ կառավարութիւնը ամէն օր կ'աղաչէ վեց տէրութիւններէն, որ Պերլինի դեսպանախորհրդոյ մէջ որոշուած հելլենական սահմանագիծը քիչ մը բարեփոխեն:

— Կ'աղաչեմ, Պարո՛ն կոչէն, կ'ըսէ Վեհափառ Սուլթանը, սա սահմանագիծը քիչ մը փոխեցէք:

— Անկարելի է, Վեհափա՛ռ տէր:

— Սահմանագիծ մը փոխելը այսչափ դժուար

գործ է, ես օրը երկու նախարար կը փոխեմ:

— Դուք կարող էք, Վեհափա՛ռ տէր:

— Փոխէ՛, փոխէ՛ սա սահմանագիծը, ես ալ կե-
րակուրէն ետքը նախարարութիւնը կը փոխեմ:

— Ձեմ կարող, Վեհափա՛ռ տէր:

— Գանի մը պատուանշան կուտամ քեզի:

— Կարելի չէ: Վեհափա՛ռ տէր, դուք զիտէք որ
թագուհւոյն կառավարութիւնը որքան կը սիրէ ձեր
երկիրը և ո՛րքան կ'աշխատի անոր բարեւոյն համար,
ուստի շնորհ ըրէք անոր խորհուրդները մտիկ ընելու:
Վեհափա՛ռ տէր, Եանիան տուէք Յունաստանի, Տուլ-
չինեօն Գարատաղի թողէ՛ք, թո՛ղ տուէք Նովի Պա-
զարը Աւստրիան գրաւէ: Այն ատեն զանձը մեր տես-
չութեան տակը կ'առնենք, բայց ձայն հանելու չէ, երբ
արեւելեան Բուսնիին Պուլկարիոյ հետ միանայ: Երբ
որ գործերն այսպէս կարգադրուին, ներքին գործոց
նախարարութիւնը մենք կը վարենք, արտաքին գոր-
ծոց նախարարութիւնն ալ Ռուսիոյ կը յանձնենք և
կը տեսնէք, թէ երկիրը ո՛րչափ կը բարենորոգուի: Ձեր
Վեհափառութեան սիրտն ալ հանգիստ կը լինի և
փորձանքներէ խալսելու համար Տարտանէլը մեզի
կուտաք, Սեւ ծովու նեղուցն ալ վարպետութեամբ
մը Ռուսիոյ գլուխը կը փաթթէք և հանդարտ սրտով,
մաքուր խղճով Ձեր Վեհափառութիւնը ժամանակ
կ'անցընէ իր կախարդներովը: Այդ երկու նեղուցները
ձեր գլխուն փորձանք են, ջանացէք ուրեմն այդ փոր-
ձանքները հեռացնելու: Միւս տէրութիւնները, որոնք
իրենց բաժինը պիտի ունենան այս փորձանքներուն
մէջ, բնաւ զիտողութիւն չեն ըներ և դուք ալ մտա-
տանջութենէ կ'ազատիք: Ինչո՞ւ կը վախնաք, Վե-
հափա՛ռ տէր, տէրութիւններն ո՞չ ապաքէն ձեր ամ-
բողջութիւնը ապահոված են Պերլինի դաշնադրով:

Ասոնք են գրեթէ տէրութիւններուն առաջար-
կութիւնները, զորս եթէ չունդռնինք, կ'ըսեն, մեր
վրայ մեծ պատասխանատուութիւն պիտի հրաւիրենք
եղեր, իսկ եթէ ընդունինք՝ օսմանեան կառավարու-
թեան համար նոր դարագլուխ մը պիտի քացուի
եղեր:

Գեղեցիկ առաջարկութիւններ, գեղեցկադո՛յն
խրատներ, մարմինը քառասուն կտորի բաժնել և տ-
նոր երեսունեւութը կտորն առնելով օսմանեան կա-
ռավարութիւնը երկու քառասուներորդի վերածել և
անոր ըսել:

— Ա՛լ անհոգ եղիր, քու ամբողջութիւնդ երաշ-
խաւորուած է, Եւրոպայէն մի զատուիր, որ փրկու-
թիւն գտնես:

Ո՛վ ամբողջութիւն...:

Ո՛վ փրկութիւն...:

— 10 0գոսոս —

Աւստրիական զեսպանն այսօր Ս. Պատրիարք հօր
այցելութիւն ընելով երկարօրէն տեսակցեցաւ Նորին
Սրբազնութեան հետ հայկական խնդրոյն վրայ: Խօս-
քերն արդեօք ե՞րբ գործի պիտի փոխուին, Աստուած
իմ:

— — —

Ալպանացիները կը պատրաստուին դէմ դնելու
նաւային ցոյցին, որ տեղի պիտի չունենայ, երէկուան
հասած հեռագրի մը նայելով:

— 11 0գոսոս —

— Կնի՛կ, սա օգերդ տո՛ւր:

- Ի՞նչ պիտի ընես :
- Ինչո՞ւ կը հարցնես :
- Ինչո՞ւ չհարցնեմ :
- Պիտի ծախեմ և զքեզ հետս առնելով Հայաստան պիտի երթամ :
- Ես սրկէ հունա չեմ երթար :
- Հապա ամէն օր գլխուս միսը կ'ուտէիր որ Հայաստան երթանք :
- Բայց չէի ըսեր որ օղերս ծախենք ու այնպէս երթանք :
- Ըսել է թէ օղերդ Հայաստանէն աւելի կը սիրես :
- Այդ ի՞նչ խօսք է, Հայաստանը կրնամ սկանջներէս կախել . . . :
- Ըստ իս՝ ասանկ կ'իներու ականջները կտրելու է . . . :

«Վագրթ» կը ծանուցանէ այսօր որ օսմանեան կառավարութիւնը չպիտի մասնակցի նաւային ցոյցին :

«Վագրթ» չի հաճիր յայտնելու, թէ որո՞ւ դէմ պիտի ըլլայ նաւային ցոյցը, որուն մասնակցիլ չուզեր եղեր օսմանեան կառավարութիւնը :

—12 Օգոստոս—

Օսմանեան կառավարութիւնը երկար տարիներէ ի վեր հաց կը նուիրէ Ազգային հիւանդանոցին. այժմ այդ նուէրը դադարած ըլլալով՝ հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը, կ'ըսեն ազգային լրագիրները, մեծ նեղութիւն կը կրէ :

Ես կը կարծեմ, թէ հիւանդանոցին հիւանդները

հոգաբարձութենէն աւելի նեղութիւն կրելու են այս պարագային մէջ :

Կառավարութիւնն իր նուէրը կարող է դադարեցընել, ինչպէս որ կարող է լրագիր մը դադարեցնել, ասոր ըսելիք չունինք. բայց կառավարութիւնը գոնէ շնորհք ընէր և Հայաստանի մէջ քիւրտերէ յափշտակուած հացին փոխարէնը տար Ազգային հիւանդանոցին :

Եթէ կառավարութիւնը այս շնորհքը զլանայ, հոգաբարձութիւնը պիտի պարտաւորուի թաննըրի նոր գտած եղանակաւ, այսինքն քառասուն օր ջուր տալով ապրեցնել կամ մեռցնել հիւանդանոցին հիւանդները :

—13 Օգոստոս—

Ճարոնի կառավարութիւնն արգիլած է բազմակնութիւնը :

Կոստանդնուպոլսոյ մէջ ալ պիտի արգիլուի այդ աքաղաղային օրէնքը, եթէ առեւտուրներն այսպէս շարունակուին :

Քրիստոնեաներուն մէջ արդէն կ'ին մը ունենալն անգամ արգիլուած է, և շատ երիտասարդներ տնտեսագիտական պատճառներու համար ամուրի կը մնան :

Անօթի զօրքեր և ռազմամթերք կը ղրկուին Յուսաստանի սահմանները, ինչպէս նաեւ Կրեաէ :

Յունաստան ալ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ, բայց իր թագաւորը դեռ ետ չի դառնար ճամբորդութենէ :

—14 Օգոստոս—

Պ. Նորայր հարուստ ազգայինի մը թերթ մը կը

ղրկէ իր ֆրանսերէնէ-հայերէն բառարանէն, զոր մաս առ մաս կը հրատարակէ:

— Սա ի՞նչ է, կը պողայ հարուստ ազգայինը, այս բառարանն ի՞նչ ընեմ ես. ժամանակ է հիմա ատանկ չնչին բաներու համար դրամ տալ. չեմ ուզեր, ետ դարձուցէք և ըսէք իրեն, որ մէյ մըն ալ ասանկ բաներ չղրկէ ինծի: Ահա, պարո՞ն գրագիր, քեզի ալ յատկապէս կը պատուիրեմ, որ եթէ իմ բացակայութեան ինծի համար գիրք կամ լրագիր բերելու ըլլան՝ չընդունիք, ապա թէ ոչ կը վճարեմ զքեզ:

Ժամ մը կ'անցնի, ուրիշ մը կը մտնէ՝ որսի շուռն մը բերելով հետը:

— Ինծի՞ համար բերիք այդ շուռնը:

— Այո՛, տէ՛ր:

— Ի՞նչպէս է այդ շուռն, աղէ՞կ է:

— Շատ աղէկ ցեղէ է, ազնուական տոհմէ է:

— Ի՞նչ կ'ուզէք ատոր համար:

— Չորս ոսկի:

— Երեք ոսկի տամ: Պարոն գրագիր, սա շուռնը առ և տուն տար:

Եւ մեր գրագէտները դեռ չեն ուզեր համոզուիլ, որ մեր հարուստները ամէն բանի ստակ կուտան, բացի լրագիրներէ և գիրքերէ: Բացառութիւններ կան, բայց այնչափ հազուադիւր են, որ արուեստահանդէսի մը զրկելու համար պահած եմ զանոնք:

—15 0գոսոս—

Բ. Դուռը նոր պայմանաւորում կը մուրայ Տուլչին-եան Գարատաղի յանձնելու համար:

— Քանի մը օր պայմանաւորում:

— Աստուած ողորմի:

— Ստակ մը չունիմ, քիչ մը պայմանաւորում ողորմեցէք:

— Բարի եկար:

— Տէր Աստուած զձեզ վորձութիւններէ ազատ պահէ. անօթի եմ, կտոր մը պայմանաւորում:

— Մանրուք չկայ:

Տէրութիւնները չեն տար թուրքիոյ այդ պայմանաւորումը. իրաւունք ունին, վասն զի Բ. Դուռն ալ չուզեր Տուլչինեան Գարատաղին տալ:

— — —

Կայսերական պալատին մէջ ամէն օր ժողովներ կը գումարուին խորհելու համար այն հնարքներուն վրայ, որոնցմով կարելի լինի ո՛չ Տուլչինեան Գարատաղի տալ, ո՛չ Եանիան՝ Յունաստանի, ո՛չ ալ բարենորոգում՝ Հայաստանի:

Զարմանալու չէ, թուրք կառավարութիւնը միշտ առնելու վարժուած ըլլալով՝ միշտ կը զգկամակի, երբ իրմէն բան մը խնդրուի:

—16 0գոսոս—

Կառավարութիւնը հրամայեց, որ մայրաքաղաքիս արու բնակիչներուն մարդահամարը պատրաստուի:

Մեծ դժուարութիւն... մարդեր կան որ կերպարանքով արու են թէպէտեւ. սակայն էգէն բնաւ տարբերութիւն չունին. ասոնք արուներու հե՛տ պիտի հաշուուին:

Գարձեալ մարդեր կան, որ հազիւ մէկ ութերորդ մարդ կ'արժեն. եթէ ասոնց իւրաքանչիւրը մէկ մարդ պիտի համրուի, սխալ վիճակագրութիւն մը կ'ունեն-

նանք: Ուղիղ վիճագրութիւն մը չի ներկայացնում համար կ'առաջարկեմ:

Մէկ չորրորդ մարդ հաշուել բոլոր թուրք խմբագիրները:

Մէկ մարդ հաշուել հարիւր թուրք պաշտօնեան:

Մէկ մարդ հաշուել հարիւր քսանհինգ թուրք սպան:

Մէկ մարդ հաշուել վաթսուց թուրք կուսակալ:

Այս հաշուով միայն կարելի է ուղիղ վիճակագրութիւն մը երեւան բերել:

—17 Օգոստոս—

Պ. Թրոթըր, որ Հայաստանէն մայրաքաղաքս վերադարձած է, յայտնած է թէ Հայաստանի մէջ մարդահամար ընելն անկարելի ըլլալով՝ ինքը տունները համբնելով գլուխ հանած է այդ դժուարին գործը: Պ. Թրոթըր իւրաքանչիւր հայու տունին տասը հոգի և իւրաքանչիւր քիւրտի տունին հինգ հոգի հաշուելով ունեցած է այնպիսի թիւ մը, որով հայերը մեծամասնութիւն կը կազմեն: Այդ թիւը կը հաստատեն նաեւ այն վիճակագրական տեղեկութիւնները, որոնք անցեալները Պատրիարքարանէն հաղորդուեցան տէրութիւններուն:

— Կնիկ, Պոլսոյ մարդահամարը պիտի պատրաստեն եղեր:

— Ինչ ընեմ:

— Գեղի ալ պիտի գրեն հարկաւ:

— Ինչո՞ւ:

— Դուն ալ մարդ չե՞մ:

— Ինչո՞ւ ուրեմն կ'ըսեն, թէ և եղիցին երկո՞ւսեան ի մարմին մի:

— Վիճակագրութեան համար չէ ան, նոնշի՛կո:

—18 Օգոստոս—

Հրդեհներուն առաջին առնելու պաշտօնով մասնագետով մը պիտի կազմուի:

Յանձնաժողով մըն ալ պիտի հաստատուի հրդեհները մարելու համար:

Մենք հիմա ուրիշ գործ չունինք. ամէն օր մասնագետով, յանձնաժողով, մասնախումբ, յանձնախումբ կազմելէն զատ գործ տեսած չունինք:

Յունաստանի թագաւորը չվերադարձաւ տակաւին իր երկիրը:

Եւրոպական քանի մը լրագիրներ կը ծանուցանեն, թէ Պ. Կլաւտըսթոն խորհուրդ տուած է Գէորգ թագաւորին, որ ժամ առաջ Աթէնք վերադառնայ:

Գէորգ թագաւորը Ռուսիա ուղեւորեցաւ:

Եթէ Կլաւտըսթոնի խորհուրդները միշտ այսպէս կը գործադրուին Յունաստանի կողմէ՝ շատ հաւանական է որ քիչ ատենէն չփութութիւն մը ծագի իրարու մէջ:

—19 Օգոստոս—

Աւստրիական կառավարութիւնը յայտարարեց որ, եթէ օսմանեան կառավարութիւնը Յունաստանի հետ պատերազմիլ սկսի՝ ինքն ալ պիտի հաճի նովի-Պա-

գարը գրաւելու:

— Ինչո՞ւ:

— Իր ստիճանները պաշտպանելու համար: Հարկաւ Անդղիան ալ պիտի ուզէ ուրիշ կղզի մը գրաւել Հնդկաստանի ճամբան ապահովելու համար:

—20 Ognusnu—

Գաղղիոյ դեսպան այսօր Գանտիլիի գնաց և Ս. Պատրիարք հօր հետ բանակցեցաւ հայկական խնդրոյն վրայ:

— — —

Ամենայն ինչ կատարեալ է . . . :

Նաւային ցոյցը տեղի պիտի ունենայ:

Անգղիական, գաղղիական և իտալական զրահաւորները Փալերմոյ նաւահանգիստին մէջ համախմբուած են. ռուսական զրահաւորները Ռակուզա են և գերմանական զրահաւոր մըն ալ Մալթայէն ճամբայ ելած է:

Անգղիական, գաղղիական, իտալական, ռուսական և գերմանական զրահաւորներ . . . :

Կեցցէ՛ հինգ լեզուեան նաւատորմիղը:

Ազօթենք ո՞ր այս նաւատորմիղին մէջ լեզուները չխառնուին, որպէսզի կարողանան աշտարակին կիսատ մնացած շինութիւնն աւարտել:

Ես ալ թովմոս տուքեալի պէս թէպէտեւ Անգղիոյ կառավարութեան կողմ մատա չեմ խօթած, այսու ամենայնիւ հիմա կը հաւատամ որ տէրութիւններն Ալպանական Միութիւն կամ Երրորդութիւն մտիկ ընելու ժամանակ չունին և որոշած են անպատճառ կարգադրել Յունաստանի, Գարատաղի և Հայաստանի խնդիրները:

Տէր Աստուած անասան պահէ տէրութիւններուն համաձայնութիւնը, համաձայնութիւն՝ որուն նմանը քերականութիւններու մէջ իսկ խիստ քիչ կը գտնուի:

—21 Ognusnu—

Կայսերական զօրքերն այսօր մեծ ուժախնդրեալ մէջ են:

Յունիսի ամսականն այսօր վճարուեցաւ իրենց: Թուրք լրագիրները գոհութեամբ կը հրատարակեն այս լուրն և չեն կարմրիր:

Թերեւս անոնք կը կարծեն, թէ ուրիշ տէրութիւններն իրենց զօրքերուն ամսականները չորս ամիս ետքը կը վճարեն:

— — —

Դեսպանները նոր ծրագիր մը մատուցին Բ. Դրան Հայաստանի խնդրոյն նկատմամբ:

— — —

Լրագիր մը կը ծանուցանէ, թէ Իրլանտիոյ մէկ քաղաքին մէջ Մայր Աստուածածին հրաշքով երեւցած է երկու հարիւր տղաներու:

Անցեալները հոս ալ այսպիսի բան մը երեւցաւ ո՛չ տղաներու, այլ Մեծն Բրիտանիոյ դեսպան Պ. Կոչչինի. սակայն քանի մը չարամիտ անձեր ըսին, թէ պալատէն փախած կին մըն էր ան, որ թագուհւոյն կառավարութեան Պոլսոյ դեսպանին ծունկերուն փառելով ազատութիւն խնդրած է:

—22 Ognusnu—

Տպագրական տեսչութիւնը թոյլ կուտայ թուրք

լրագիրներուն, որ ամէն թշնամանք և զրպարտութիւն ընեն հայ և յոյն Պատրիարքներուն, իսկ բնաւ թոյլ չի տար որ քրիստոնեայ մամուլը թուրք մամուլին պատասխանէ քաղաքավար լեզուաւ:

«Օսմանլի» անուն լրագիրն Յիսուսի դէմ ալ յարձակեցաւ և տպագրական տեսչութիւնը լռութիւն պահեց:

Իսկ երբ «Նէոլոգոս» յոյն լրագիրը «Թէրճիմանը Հաքիքաթ»-ի դէմ յոյն պատրիարքարանը պաշտօնական սկսաւ՝ երկու ամսուան համար զադարուեցաւ տպագրական տեսչութեան կողմէն:

Ահա մամուլի վերաբերմամբ հաւասարութիւն, զոր կը վայելենք Թուրքիոյ մէջ:

—23 Ognusnu—

Սամսոնէն կը գրեն, թէ կին մը ամսոյս տասնը-հինգին զաւակ մը բերած է, որուն կէսը մարդ և կէսը ձուկ է եղեր:

Կէսը կտրելով տապկելու և ուտելու էին:

Այս հրէշը ծնելէն քանի մը ժամ ետքը մեռած է:

Այս հրէշին ծնելուն վրայ չեմ զարմանար, բայց այնչափ վաղ մեռնելուն վրայ կը խորհիմ:

— Ինչո՞ւ:

Անոր համար որ ինչպէս կ'ապրի ուրեմն մեր ազգային երեսփոխանական ժողովն, որուն մէկ քառորդը մարդ և երեք քառորդը թուրքակ է:

—

Լոնտրայէն առնուած հեռագրի մը նայելով՝ Սըր Չարլզ Տիլք հարցման մը պատասխանելով ըսած է.

«Անգղիական կառավարութիւնը լուր տուած է, որ Քրտական Միութիւն մը կազմելու զրոյց կայ, բայց ինքն անոր նպատակը չի գիտեր, ոչ իսկ տեղեակ է թէ այդ գաղափարը Բ. Դռնէն կը քաջալերուի: Իսկ եթէ Միութեան նպատակը քրիստոնեաներուն դէմ թշնամական լինի, Պ. Կոչէն պէտք եղած դիտողութիւնները պիտի ընէ Բ. Դրան:»

Կը խնդրենք Պ. Կոչէնէն, որ այդ Միութեան նպատակը քրիստոնեաներու դէմ թշնամական չեղած պէտք եղած դիտողութիւններն ընէ Բ. Դրան:

—24 Ognusnu—

Պայրամի առթիւ տրուելիք ամսականները վճարելու համար կառավարութիւնն օսմանեան պանքայէն յիսունըհինգ հազար ոսկւոյ փոխառութիւն մը ըրաւ, Կիպրոսի եկամուտներն և քանի մը զաւառներու տասանորդները երաշխաւորութիւն տալով:

Եթէ վաճառական մը իր գրագիրներուն և գործակատարներուն ամսականները վճարելու համար իր կալուածներն երաշխաւորութիւն ցոյց տար՝ անմիջապէս իր վարկը կը կորսնցնէր և անանկացեալներու քով կ'երթար կը նստէր:

—25 Ognusnu—

Երկու ամսուան համար զադարուած «Նէոլոգոս» լրագրոյն ի նպատակ մայրաքաղաքիս յոյներն երկու օրուան մէջ հազար ոսկի հանգանակեցին. այս հանգանակութիւնն աւելի պիտի գիրնայ, երբ ուրիշ քաղաքներու յոյներն ալ շրջեն իրենց նուէրները:

Եթէ մեր Թուրքիոյ խմբագիրները գիտնան որ իրենց համար այսպիսի հանգանակութիւն մը պիտի

ընեն, չաբաթը անգամ մը կը գոցուին և կամ մէյ մըն ալ բնաւ չհրատարակուելու համար կը խափանուին:

Այս քաջալերութիւնը չկայ մեր ազգին մէջ, որ խմբագիրներն ալ քիչ մը տարբեր եղանակաւ խմբագրեն իրենց թերթերը:

—26 Օգոստոս—

Դորձեալ նախարարական փոփոխութեան զրոյցներ կը գրուին լրագիրներու մէջ:

Մինչեւ որ մեր գլուխները չփոխուին՝ նախարարական փոփոխութիւնները չպիտի վերջանան:

Եւ որովհետեւ անկարելի է մեզ մեր գլուխները փոխել, պիտի ստիպուինք որ մը մեր գլխարկները փոխել: Այս է հիմակուան ընթացքը. գլուխը չփոխողին գլխարկը կը փոխեն. և թէ չես հաւատար, Պուլկարիա գնա և տես:

—27 Օգոստոս—

Մայրաքաղաքիս մէջ ծանօթ մեհիսիէին էեղծը կը չինեն եղեր քանի մը ընկերներ:

Այս խեղճերը ձերբակալուեցան այս օրերս, մինչդեռ պատուանշան տրուելու էր իրենց, վասն զի արծաթ մէճիտիէ չմնաց հրապարակի վրայ, հասարակութիւնը ինչ դրամ գործածէ:

—28 Օգոստոս—

Հնուագիրն այսօր բերաւ մեզ համառօտութիւնը ճառին, զոր Անգղիոյ թագուհին խօսած է խորհրդարանական նիստերու շրջանին փակման առթիւ:

Այս ճառին մէջ թագուհին յիշելով, թէ Հայաստանի յատուկ բարենորոգումներուն համար տէրութիւններն իրենց դիտաւորութիւնները հաղորդած են Բ. Դրան, կը յուսայ որ առաջադրուած նպատակին պիտի հասնին:

Ամէն անգամ, որ մեր ազգային լրագիրներն այս իմաստով յօդուածներ կը հրատարակեն, «Մանգումէ» լրագիրը կը պոռայ. «այդ լրագիրները ստախօս են, ժողովուրդը խաբելով ստակ շահելու համար կը հրատարակեն այդպիսի յօդուածներ»:

Ժամ է արդ հարցնել «Մանգումէ»ի, թէ Անգղիոյ թագուհին ալ հայերը սին յոյսերով քնացնելու և անկէ ստակ քաշելու համար ըրած է այդ յայտարարութիւնը իր ճառին մէջ:

Պէտք է խոստովանիլ, թէ հայկական խնդրոյն եւրոպական լրագիրներուն և մանաւանդ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ մուտքն արդեւնք է այն անխոնջ ջանքերուն, զորս ի գործ դրած են Պատրիարքը, հայ գրագէտներն և Լոնտրայի ազգայինները: Թող «Մանգումէ» այնպէս հաւատայ, թէ հայկական խնդիրն ինքն իրմէ ծագեցաւ, ինքն իրմէ մտաւ եւրոպական լրագիրներու և Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ: Իսկ եթէ իրմէ զատ ուրիշ հաւատացող մը գտնէ, թող բարեհաճի զայն ցոյց տալ մեզ:

—29 Օգոստոս—

Չեմ յիշեր Հայաստանի ո՛ր կողմը քայմաքամ մը իր պաշտօնատեղին գացած ժամանակը աւազակներէ կողոպտուէր է:

Աւազակներն իրենց պաշտօնակիցը մերկացնելով ըսած են անոր.

Մեզի ղէմ միշտ գանգատներ կը գրուին Կ. Պոլիս, իսկ քեզի համար շնորհակալութեան նամակներ, մինչդեռ դու և մենք միեւնոյն արհեստը կը գործենք տարբեր եղանակներով:

Քայմաքամը խօսք տալով որ անոնց ալ քայմա-
ֆամուքիւն մը տրուելուն համար պիտի աշխատի՝ օձի-
քը կ'ազատէ:

—30 Oq nusnu—

Ալպանացիները որոշած են դիմադրութիւն ընել նաւային ցոյցին, որ այսօր կամ վաղը տեղի պիտի ունենայ:

—31 Oq nusnu—

Նաւային ցոյցը չգործադրուեցաւ այսօր:

Առաւօտ.— Առաջին նախարար անուանուեցաւ նախորդ առաջին նախարար Սայիտ փաշան, որ նշա-
նաւոր է համակրութեամբը, զոր ունի մեր ազգին հանդէպ:

Կէսօր.— Ժամէ ժամ նոր փոփոխութիւններու կը սպասենք: Սայիտ փաշան ղեռ պաշտօնանկ չնդաւ:

Երեկոյ.— Սայիտ փաշան ղեռ կը վարէ իր պաշ-
տօնը:

Կը գրուցուի, թէ անցեալ ամսու մէջ Պ. Կոչէնի երեւցած Աստուածածինը Ֆերահե հագած և երեսն ալ եւաւախով ծածկած է եղեր:

—1 Սեպտեմբեր—

«Մասիս»ի խմբագիրը քանի մը ժամանակէ ի վեր ինքզինքը բոլորովին քահանայութեան տուած է. ա-
մէն անգամ, որ ձեռքս կ'առնեմ այս թերթը՝ մէջը ուրիշ բան չեմ գտներ բայց միայն նշանաւոր կամ հարսանիք կամ ննջեցեալ և շատ անգամ ալ երեքը մէկէն:

Հարուստ մը նշանուելուն պէս «Մասիս» իր բե-
րանը կը բանայ և կը սկսի այսպէս խօսիլ.

«Բերկրութեամբ սրտի իմացանք, որ վսեմափայլ այսինչին ազգասէր, բարեսիրտ, գթասիրտ և ազնուա-
կան որդին — «Մասիս» գոյականներն իսկ կը շողո-
քորթէ անոնց իւրաքանչիւրին երբեմն չորս ամական տալով — Մեծապատիւ այսինչին նաղելաշուք աղջկա-
նը նշանուած է և հարսանեաց հանդէսն ալ մօտերս պիտի կատարուի: Աւելորդ է ըսել, թէ այս միո-
թիւնն ո՛րչափ բերկրութիւն պիտի պատճառէ ողջա-
միտ ազգայիններու. վասն զի այս միութենէն պիտի ծնանին այնպիսի զաւակներ, որ — «Մասիս»ի բաժա-
նորդ պիտի գրուին — մեծամեծ ծառայութիւններ պիտի մատուցանեն ազգին:» այնպիսի զաւակներ որոնց՝ փայլուն ապագան այսօր իսկ կարող ենք շնորհաւորել:»

Իսկ երբ հարուստ մը վախճանի՝ «Մասիս»ի խմ-
բագիր Տէր Իւթիւճեան քահանան ննջեցեալին տղուն

հարցնել կուտայ ուրիշի մը բերնով, թէ պիտի շարունակէ՞ «Մասիս»ի բաժանորդագրութիւնը. եթէ բացասական պատասխան տրուի՝ «Մասիս» լուռ կը մնայ, իսկ եթէ հաստատական՝ շուրջառը կը հազնի և կը սկսի պոռալ.

«Յաւօք սրտի կը ծանուցանենք, որ մեծապատիւ այսինչը երէկ գիշեր իր մահկանացուն կնքեց ծաղիկ հասակին մէջ — հարիւր քսան տարեկան — ի խոր սուգ ընկղմելով իր ազգականները, դրացիները, բարեկամները — հապա իր պարտատէրները — եթէ մխիթարուելու բան մը ունինք՝ այն ալ սա է, որ հանգուցեալը կը թողու բարեկիրթ զաւակ մը, որ խօսք տուած է «Մասիս»ի բաժանորդագրութիւնը շարունակել և ամենուն համակրութիւնն առ ինքն գրաւած ունի եւայլն»:

Երբ միշտ այսպիսի լուրերու կը հանդիպիմ «Մասիս»ի մէջ, ինքն իրենս կ'ըսեմ.

«Եթէ հարուստ մը չամուսնանայ կամ չվախճանի, «Մասիս»ի ելեւմտացոյցը շատ խեղճութեան մէջ պիտի իյնայ»:

Սոյն գիտողութիւնն ընելէս ետքը կը հարցնեմ ես ինձի, թէ «Մասիս»ի խմբագիրն ինչո՞ւ կ'ունենան ալ չի հրատարակեր և կամ վերջապէս ինչո՞ւ քահանայ չի ձեռնադրուիր...:

—2 Սեպտեմբեր—

Թրքական մամուլը կրակ ու բոց կը ժայթքէ մեր ազգին մօրուքին որ չի բռնկիր: «Թէրճիմանը Հաքիքաթ» կեղծ նամակ մը կը հրատարակէ այսօր Դանիէլ Պաղտատարօֆ ստորագրութեամբ: Այս Դանիէլն՝ որ նոյն իսկ «Թէրճիմանը Հաքիքաթ»ին խմբագիր Միտ-

հասն է, կ'ըսէ թէ՝ եթէ թուրք կառավարութիւնն Հայաստանի ինքնօրինութիւն չտայ՝ Եւրոպա պիտի ապ զայն և եթէ Եւրոպան ալ չտայ՝ քանի մը տարիէն Ռուսիոյ նաւերը պիտի երեւան Սեւ ծովու մէջ: Յայտնի է որ Միտհատ շինծու նամակներով քիւրտերը գրգռել կ'ուզէ հայերու դէմ. սակայն քիւրտերը պիտի գրգռուին...: Արդեօք ասոնք դո՞ւ ես թրքական կառավարութենէն, որուն պաշտօնեաները մէյմէկ աւազակ լինելով՝ շատ անգամ կը յափշտակեն ինչ որ քիւրտերը պիտի յափշտակէին...:

—3 Սեպտեմբեր—

Փոքրիկ կատակերգութիւն մը.

Գիտէք արդէն որ աղջիկ-տեսի սովորութիւնը բուրովին վերցուած չէ մայրաքաղաքիս մէջ: Երիտասարդներէն շատերը երբ կին մը առնել ուզեն՝ այնպէս կը վարուին, ինչպէս կը վարուիմ ես՝ երբ կով մը կամ ձի մը գնել ուզեմ. աղջիկը իրենց ազգականներուն աչքերով կը տեսնեն և եթէ հաւնին, սակարկութեան կը սկսին, իսկ եթէ չհաւնին՝ ուրիշ աղջիկ մը տեսնելու կ'երթան: Ժամանակաւ սովորութիւն կայ եղեր աղջիկները բաղնիքի մէջ ալ քննել տալ՝ համոզուելու համար, թէ մարմինը թերութիւններ չունի: Ա՛հ, ո՛րչափ մարմնապաշտ են մարդերն ամուսնութեան մէջ. ո՛վ մարդեր, դուք մարդ չպիտի ըլլաք: Հոգեոյն բաղնիքն ալ քաւարանն է, բայց ո՛չ ոք քաւարան կ'երթայ իր առնելիք աղջկան հոգեոյն թերութիւնները տեսնելու համար... միայն այն էրիկներն, որ սոգեղ կիներ ունին՝ քաւարան զրկել կ'ուզեն իրենց կիները...: Մարդերն աւելի նիւթապաշտ են քան հոգեպաշտ: Ի զուր կը պոռան աստուածաբանները, թէ հո-

գին մեծ է քան զմարմինն . այո՛ , կ'ըսեն . հոգին մեծ է քան զմարմինն , բայց մարմինն զեղեցիկ է քան զհոգին և ամուսնութեան մէջ , կ'ըսեն , մեղի աւելի գեղեցկութիւն պէտք է քան թէ մեծութիւն : Ո՛վ յիմարութիւն...

Ներեցէք , նիւթէս քիչ մը շեղեցայ :

Տիկին թ...ին լուր կը տրուի թէ Սեպտեմբեր երեքին իր աղջիկը տեսնելու համար քանի մը տիկիններ աղջիկ-տեսի պիտի գան :

Տիկին թ . իրար կ'անցնի և անմիջապէս աղջիկը կը կանչէ :

Աղջիկը վազելով կուգայ :

— Քեզ տեսնեմ , աղջիկս , կ'ըսէ տիկին թ... աղուորիկ մը հագուէ՛ , սգուէ՛ :

— Ի՞նչ կայ , մայրիկ :

— Քանի մը հիւրեր պիտի գան այսօր , անոնց առջեւը շատ մի ինքար , որ քաշել տուած ակռաներուդ տեղերը չերեւան :

— Մայրիկ , դուն ալ միշտ ակռաներս երեսիս կը զարնես , չորս ակռայ քաշելով ի՞նչ կ'ըլլայ եղեր :

— Չէ , որդի , քուկին բարւոյդ համար կը խօսիմ կոր : Թեւերուդ մէջ մէյմէկ կտոր բամպակ թխմէ որ գէր երեւաս :

— Իմին կազմս ի՞նչ ունի որ... տձե՞ւ եմ... :

— Դուռը կը զարնեն :

— Եկան , եկան , կը պոռայ մայրը և դուռը բացալու կը վազէ , աղջիկն ալ հագուելու :

— Ա՞ս է տունը , կը հարցնեն հիւրերը դրան առջեւ :

— Աս է , աս , կը պատասխանէ տիկին թ... , ներս հրամմեցէ՛ք :

— Սխալմամբ ուրիշ տուն մը չմտնենք :

— Չէ , չէ , հոս պիտի գաք :

Հիւրերը , որոնք երեք տիկիններէ կը բաղկանային , ներս կը մտնեն :

Պէտք է գիտնալ որ այս հիւրերը Ընկերութեան մը անդամներն էին , որոնք տունէ տուն պատելով տիկիններէ դրամական նուէր կը հաւաքէին իգական սեռին դաստիարակութեան համար :

— Բարի եկաք , մասնաներ , կ'ըսէ տիկին թ... :

— Բարի տեսանք , կը պատասխանեն երեք հիւրերը , որոնց մին քիչ մը կը սրդողի մասամբ բառին վրայ , կ'երեւի որ Տրմուզէլ էր :

— Ի՞նչպէս էք , աղէ՞կ էք :

— Փառք Աստուծոյ , ձեզի տեսանք աւելի աղէկ եղանք :

— Ողջ եղէք , ատիկա ձեր ազնուութիւնն է :

— Ի՞նչպէս ժամանակ կ'անցընէք գիշերը :

— Շիտակը՝ կոնուխ կը պառկինք . մեծաւորս պտտիլ չի սիրեր , հիմակուան զրօսանքներէն ալ շատ չախորժիր :

— Աղէկ կ'ընէք :

Աղջիկը որ ածապարանօք հագուած էր՝ սենեակէն ներս կը մտնէ և հիւրերու ձեռքերը կը թօթուէ :

— Աղջիկս , ձեռք չպագնես :

— Տէր ողորմեա , այդ սովորութիւնը չկայ հիմա , կը պատասխանեն հիւրերը :

— Ինչո՞ւ չկայ , թո՛ղ տուէք որ պագնէ , կ'աղաչեմ :

— Թող չենք տար :

— Իրաւ որ կը սրդողիմ , հայրն ալ իմանայ նէ կը բարկանայ ինծի , կ'աղաչեմ , թող տուէք որ ամենուրեք ալ ձեռքերը զատ զատ պագնէ . մեղայ , բերանը չի մաշիր ա՛... :

— Շատ լաւ:

— Մենք մեր մեծերէն ինչ որ տեսեր ենք նէ՝ անանկ կ'ընենք: Զեռքէս եկածին չափ աշխատեցայ, որ աղջիկս կրթեմ, ֆրանսերէն ալ սորվեցուցի. (աղջկանը դառնալով) աղջիկ, քիչ մը ֆրանսերէն խօսքեր չ'ընե՞ս մասալներուն հետ:

Հիւրերէն մին մասալ բառին վրայ կէս կանգուն վեր կը ցատկէ նստած տեղէն:

— Բաւական ձեռագործ ալ սորվեցուցի, կը շարունակէ տիկին Թ... , պարել ալ գիտէ, եթէ կ'ուզէք, պարեցէք հետը քիչ մը:

— Թող մնայ այսօր, կը պատասխանէ հիւրերէն մին և գրպանէն անդորրագիրը մը կը քաշէ, մատիտ մըն ալ հանելով ծոցէն:

— Եթէ կ'ուզէք՝ քիչ մը ֆրանսերէն խօսի...:

— Շնորհակալ ենք, խերը տեսնենք, մենք ալ անոր ուսումնականութեանը վստահելով հոս եկանք և շատ ուրախ ենք, որ մեր յուսացածէն աւելի կըրթուած և պարկեշտ տեսանք զինքը:

Տիկին Թ... կ'ուրախանայ այս յայտարարութեան վրայ, որ իրեն համար կը նշանակէր, թէ խօսք-կապը հետեւեալ օրը պիտի ղրկուի:

— Քանի՞ դահեկան գրենք, կը հարցնէ հիւրերէն մին, մատիտն և անդորրագիրը ձեռքին մէջ բռնելով:

— Քանի՞ դահեկան...:

— Այո՛, ձեր կարողութեանը համեմատ բան մը ըսէք:

— Ատոր խօսքը հօրը հետ պիտի ըլլուի:

— Հայրը ո՞ւր գտնենք. դուք գիտէք հարկաւ, թէ ի՞նչ կրնաք տալ. ասիկա անանկ բան մըն է որ ամսէ ամիս պիտի առնուի:

— Ամսէ ամիս ինչո՞ւ առնուի. ասանկ գործի մը

եղնողը հարկաւ առաջուց պատրաստած է իր տալիք ստակը: Բայց ես ալ ձեզի բան մը հարցնեմ:

— Հարցուցէք:

— Այս ստակն որու որ պիտի տանք նէ՝ ան ալ գոնէ դրամագլուխ մը ունի՞:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, տիկին, հազար ոսկիի մօտ դրամագլուխ ունի այսօր:

— Հազար ոսկի:

— Այո՛:

— Իմ լսածս հազիւ հարիւր ոսկի ունի եղեր:

— Սխալ է, տիկին:

— Քանի՞ տարեկան բան է աս, որ հազար ոսկի ունենայ:

— Հազիւ երկու տարեկան կայ, տիկին:

— Զիս կը ծաղրէ՞ք կոր, մասալներ:

— Ծաղրելու ի՞նչ կայ, տիկին:

— Վնաս չունի, բայց ինծի ըսին թէ քառասունի մօտ է եղեր և մօրուքին մէջ ձերմակ ալ ինկեր է:

— Ի՞նչ... մօրուք... մեր ընկերութիւնը մօրուք ալ ունի եղեր...:

— Զեր ընկերութիւնը...:

— Հապա դուք որո՞ւ համար կը խօսէիք:

— Մեր փեսացուն համար չէի՞ք խօսեր:

— Ներեցէ՛ք, տիկին, սխալմամբ հոս եկած ենք:

... Դ. Ի... Եսնի տունն ո՞ւր է:

— Մեր քովի տունն է:

— Թողութիւն կ'ընէք, մենք ընկերութեան մը համար դրամ հաւաքելու ելած ենք այսօր:

— Դուք ալ ներեցէ՛ք, ես ալ աղջիկ-տեսի համար հիւրերու կը սպասէի այսօր:

Հիւրերը կը բաժնուին տիկին Թ... է, որ պատուհանին առջեւ կ'անցնի, կը նստի իր բուն հիւրերուն սպասելու:

—4 Սեպտեմբեր—

Եթէ Հայաստանի մէջ բարենորոգում լինի՝ նմանը չտեսնուած արիւնահեղութիւն մը տեղի պիտի ունենայ եղեր հոն։ Բիւրտերը վախ չունենալով ո՛չ Ռուսիայէն և ո՛չ Եւրոպայէն՝ հաւու պէս պիտի մորթեն և պիտի ուտեն եղեր հայերը։

Այսպէս կը խօսի տաճկական մամուլը, որպէս զի Եւրոպան փոխէ իր ընթացքը, զոր որոշած է բռնել Արեւելեան առկախ խնդիրներուն լուծման համար...

—6 Սեպտեմբեր—

Նոր Ղազարունի մը։

Հայ կին մը որ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդ էր՝ առջի օր թաղուելու տարուած ժամանակ դադաղին մէջ կը նստի և խմելու ջուր կ'ուզէ։

«Մասիս» այս դէպքը յիշելով կ'ըսէ։

«Տասնեւիններդ դարուս մէջ կը վայլէ՞ որ կենդանի մը մեռեալ կարծուի։»

Ես ալ կ'ըսեմ։

«Ինչո՞ւ ուրեմն տասնեւիններորդ դարուս մէջ կենդանի կարծուի «Մասիս»ը, որ մեռեալ է։»

—7 Սեպտեմբեր—

Մաքսատան պաշտօնեաները մեծ խնամքով կը քննեն մայրաքաղաքս մտած գիրքերը, որպէս զի կառավարութեան քաղաքականութեան դպչող կէտեր չպարունակեն անոնք։

Այսպէս, Վիեննայէն կամ Վենետիկէն զրկուած քերականներն ալ մէկ ծայրէն միւս ծայրը կը կար-

դացուին որ Տուլչինեոյի կամ Յունաստանի կամ Հայաստանի վրայ բան մը գրուած չըլլայ անոնց մէջ։

Այսուհետեւ բառարաններն ալ խիստ քննութեան պիտի ենթարկուին։

—8 Սեպտեմբեր—

Հայկական խնդիրը իր կարգին կը սպասէ որ լուծուի։ Նախ՝ Գարատաղի խնդիրը պիտի լուծուի, ետքը Յունաստանի խնդիրը և վերջը՝ Հայաստանինը։

Պզտիկութեանս առակ մը կարդացած եմ՝ չգիտեմ ուր։ Այս առակը կը պատմէ, թէ վարժապետին մէկը տղու մը ձեռքը քերական մը տալով՝ կը հրամայէ որ այլ ըսէ։ Տղան այլ չըսեր։ Վարժապետը երկու շաբաթ շարունակ կ'աշխատի աշակերտին այլ մը ըսել տալու և չի յաջողիր։ Երբ պատճառը կը հարցուի տղուն՝ սա պատասխանը կը տրուի, թէ եթէ այլ ըսեմ, ետեւէն բերն, գիւր, դան և մինչեւ եւ օ ֆ ըսել պիտի տաք ինծի, ուստի անոր համար այլ չեմ ըսեր, որ միւս գիրերն ալ ըսելու չստիպուիմ։

Մեր կառավարութիւնն ալ չուզեր Գարատաղի խնդիրը լուծել, որպէս զի միւսներն ալ լուծելու չստիպուի։

Թէպէտեւ վերոյիշեալ առակէն քաղուելիք խրատը չեմ յիշեր, բայց լաւ կը յիշեմ, որ վարժապետը հաստատամտութեամբ մինչեւ և եւ օ ֆ ըսել տուած է տղուն։

Եւ կ'լստսթոնը, որ այդ վարժապետէն աւելի հաստատամիտ է, ոչ թէ միայն մինչեւ եւ օ ֆ, այլ ընթերցարան իսկ պիտի կարդացնէ թուրք կառավարութեան, թուրք կառավարութեան շահուն համար։

—9 Սեպտեմբեր—

Վա՛յ անոնց, որ կը յանդգնին Հայաստան բառը արտասանել . . . :

Դատական նախարարութեան կողմէ ծանուցագիր մը ղրկուեցաւ Պատրիարքարան, խստիւ պատուիրելով Ս. Պատրիարքին, որ այսուհետեւ չգործածէ Հայաստան բառը :

Բացի այս պատուէրէն, ծանուցագիրը կ'արգիլէ Ս. Պատրիարքին՝ Բ. Դրան քաբիւր գրել այն խնդիրներուն համար, որոնք կրօնականին հետ յարաբերութիւն չունին : Կրօնական խնդիրներու համար Ս. Պատրիարքը պիտի վայելէ քաբիւր գրելու չնորհը, իսկ երբ մեր ինչքը, կեանքն ու պատիւը բռնաբարուին՝ Ս. Պատրիարքը լռութիւն պահելու է եղեր :

Դատական նախարարութիւնը ծանուցագիր մըն ալ քիւրտերուն ղրկելու է, ծանուցանելով իրենց՝ որ այսուհետեւ մեր ընչից, կենաց և պատւոյն խնայեն և մեր կրօնքը միայն բռնաբարեն . . . :

—10 Սեպտեմբեր—

Քարաքաշեանի Աշխարհագրութիւնը հրատարակուեցաւ այս օրերս :

Պ. Քարաքաշեան Մուշ և Վան քաղաքները Քիւրտիստանի մէջ դնել բարեհաճած է այս անգամ, մինչդեռ 1866ի Աշխարհագրութեանը մէջ Հայաստանի մէջ չինած էր այդ քաղաքները :

Ի՞նչ նպատակաւ արդեօք այդ քաղաքները Հայաստանէն Քիւրտիստան փոխադրուած են . . . ո՞ր աշխարհագրութենէն քաղած է իր տեղեկութիւնները Պ. Քարաքաշեան . . . — Լորտ Բիկոնսֆիլտի աշխարհագրութենէն անշուշտ . . . :

—11 Սեպտեմբեր—

Վարչական կազմակերպութեան ծրագիրը քուէարկութեամբ ընդունուեցաւ Երեսփոխանական Ժողովէն և Պատրիարքին յանձնուեցաւ ի գործադրութիւն :

Մինչեւ հիմա վարչական դրութեան վրայ կը բեռցնէինք այն բոլոր սխալները, զորս կը գործէինք վարչութեան մէջ . տեսնենք այսուհետեւ ո՞վ պատասխանատու պիտի ըլլայ մեր սխալ քայլերուն . . . արդեօք մէկ երկու տարիէն ետքը այս նոր դրութիւնն ալ չպիտի՞ բամբասենք :

—12 Սեպտեմբեր—

Ազգային նոր հանդէս մըն ալ աւելցաւ :

Պ. Գ. Մսերեանի աշխատասիրութեամբ «Մէտէորա» անուամբ Իզմիրի մէջ ի լոյս ընծայուեցաւ այս հանդէսը :

Նոյն բարեմաղթութիւնը կ'ընենք այս հանդէսին, ինչ բարեմաղթութիւն որ կ'ըլլան բարեկամներու, նոր տարւոյ առթիւ :

«Մէտէորա», երջանիկ օրեր, յաջողութիւն, առատ բաժանորդներ և յարատեւութիւն կը մաղթեմ քեզի :

Պ. Մսերեան, քեզի ալ լայն սիրտ և ընդարձակ քսակ կը մաղթեմ, որ կարենա՞ս փնտսու կուրծք տալ և շարունակել ինչ որ սկսած ես :

—13 Սեպտեմբեր—

Բ. Դուռը որոշած է Տուլչինեօն յանձնել, եթէ

Յունաստանի և Հայաստանի խնդիրներուն համար նաւային ցոյց չլինի:

Ես կ'աղօթեմ, որ Տուլչինեօն չյանձնուի, որպէս զի Հայաստանի համար ալ նաւային ցոյց մը չլինի:

—14 Սեպտեմբեր—

Բարձր Հայոց անգղիական հիւպատոս Պ. Թրոթըր խիստ բարի վկայութիւններ կուտայ Հայաստանի հայերուն համար:

Պ. Թրոթըրի վկայութեանը նայելով՝ Հայաստանի գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ հայերը վարժարաններուն մեծ հոգ կը տանին, սակայն գիւղերու մէջ պէտք եղածին չափ վարժարաններ չկան դեռ: Անգղիական հիւպատոսը համոզուած է, որ Հայաստանի մէջ ապագան հայերունն է, որոնք միշտ օգնութիւններ կ'ընդունին կեդրոնէն — մայրաքաղաքէն — մինչդեռ քիւրտերը ոչինչ ունին գովեստից արժանի: Ժամ է որ Միացեալ ընկերութիւններն ու Արհեստասիրաց ընկերութիւնը բազմապատկեն իրենց ջանքերը Հայաստանի մէջ լոյս տարածելու:

—15 Սեպտեմբեր—

Ս. Պատրիարքը պատասխանեց դատական նախարարութեան կողմէ առ ինքն ղրկուած ծանուցագրին:

Ներսէս Պատրիարքը կ'ըսէ, թէ ինքը չէ ստեղծած Հայաստան բառը, որ կը գտնուի նոյն իսկ թուրք կառավարութեան շինել տուած աշխարհացոյցներուն մէջ:

Ամենապատիւ Պատրիարքը կը յայտնէ յետոյ, թէ ինքը բնաւ հաճոյք չգգար հարստահարութիւններու համար քաբիւր գրելով, թէ կառավարութիւնը պար-

տաւոր է բառնալ այդ հարստահարութիւնները, որպէս զի հարկ չմնայ քաբիւր գրելու:

Եթէ թուրք կառավարութիւնը Հայաստանը և քաբիւրը բառնալու տեղ հարստահարութիւնները բառնալու ջանար, աւելի մեծ ծառայութիւններ մատուցած կը լինէր իր երկրին: Սակայն մեր հաւատքն այն է, որ հարստահարութիւնները չեն վերնաոր, մինչեւ որ չվերնան... քիւրտերը...:

—16 Սեպտեմբեր—

Արհեստասիրաց ընկերութիւնը Մշոյ Ս. Առաքելոց վանուց մէջ երկրագործական վարժարան մը պիտի բանայ մօտերս:

Քիչ բացառութեամբ վանքերը մինչեւ այսօր մէյմէկ ծուլարաններ են, ուր արժանապատիւ միաբանները կ'ուսեն, կը խմեն և կը պառկին, որպէս թէ Աւետարանը ըսած լինէր իրենց՝ «նացէ՛ք այսուհետեւ, կերէ՛ք, խմեցէ՛ք և պառկեցէ՛ք»:

Ուրախ ենք, որ Արհեստասիրաց ընկերութիւնը այս վանքերէն մին առնելով բարենպաստակ գործի մը պիտի յատկացնէ զայն: Ուր էր թէ վանօրէից խորհուրդը միւս վանքերն ալ միաբաններուն ձեռքէն առնէր և աշխարհականներուն վարձու տար, որպէս զի այդ վանքերէն ալ քիչ մը օգուտ քաղէր ազգը:

Միաբաններուն գալով՝ անոնց համար անկեւանոց մը չլինելու է տեղ մը, որ երթան մէջը պառկին և բնաւ չեղնեն: Հերիք այսչափ տարիներէ ի վեր ազգին ծառայեցին, քիչ մըն ալ հանգիստ ընեն...:

—17 Սեպտեմբեր—

Հեղինակին միւս գործերը:

Գիտէ՞ք որո՞նք են հեղինակին միւս գործերը:
Համբերեցէ՛ք որ ըսեմ:

Քանի մը տարիէ ի վեր սովորութիւն դարձած է մայրաքաղաքիս մէջ, որ տասնեւվեց երեսներէ բաղկացեալ տետրակ մը հրատարակողը տետրակին անունը տետրակին թէ՛ ճակատին վրայ կը գրէ և թէ՛ ետեւի կողմը, որով մէկ աշխատութիւնը երկու աշխատութիւն եղած կ'ըլլայ: Կարգացողը կ'ուզէ գիտնալ, թէ հեղինակին միւս գործերը որո՞նք են և շուտ մը կը համոզուի, թէ հեղինակին միւս գործերը այն հրատարակութիւնն է զոր կը կարգայ:

Ոմանք ալ հեղինակին միւս գործերը ըսելով հրատարակուելիք գիրքերու անուններ կը շարեն: Ասիկա պարզապէս ինքզինքը հայր անուանել է այն զաւակներուն, զորս ապագային մէջ ունենալ կը կարծէ կամ կը փափաքի ոք:

Ալ ասկից կարող էք գուշակել, թէ ո՛րչափ փառամոլ գրիչներ ունինք:

Գիրք հրատարակելը տեսակ մը մոլութիւն դարձած է Կ. Պոլսոյ մէջ: Մին իր բարեկամին նամակ մը կը գրէ և հետեւեալ օրը զայն առանձին տետրակով մը կը հրատարակէ: Ուրիշ մը տան մը մէջ նիւթի մը վրայ քիչ մը շատախօսութիւն ըրած է, հետեւեալ օրը մասնաւոր տետրակով մը ի լոյս կ'ընծայէ իր խօսքերը, ծանուցանելով միանգամայն թէ բարեկամները աղաչած են իրեն որ տպէ ու հրատարակէ իր շատախօսութիւնը: Եթէ այս մոլութիւնը այսպէս շարունակուի՝ քիչ ատենէն Պոլսոյ հայ երիտասարդները տետրակներով պիտի խօսին իրարու հետ, որով թէ՛ առատ հեղինակներ ունեցած պիտի ըլլանք և թէ՛ տպարանի պետերը ստակ պիտի վաճակին:

—19 Սեպտեմբեր—

Անգղիոյ ազգ. երեսփոխանական ժողովոյն անդամ Պ. Ճէյմս Պրայս այսօր մեր ազգային ժողովոյն ներկայ գտնուեցաւ: Ատեանը վերնալէն ետքը երեսփոխանները Ղալաթիոյ եկեղեցւոյն թանգարանին մէջ ընդունելութիւն ըրին յիշեալ ազատական երեսփոխանին, որ յայտնեց թէ ազատականները ամէն ճիշդ պիտի թափեն Հայաստանի խնդրոյն լուծմանը համար, թէ հայերը մեծ բաներ պահանջելու չեն և շատանալու են Լիբանանի կամ Արեւելեան Բուժէլիի վարչութեամբ մը, որ իրենց պիտի տրուի:

Ազատական երեսփոխանի մը այսպիսի յուսադրիչ խօսքերէն երեսփոխանները ուրախութեամբ լցուելով մեկնեցան:

Եւ սակայն Բ. Դուռը մինչեւ այսօր այլ չըսաւ...:

—20 Սեպտեմբեր—

Տէրութեան չահերուն փառակար լուրեր տուող լրագիրները պիտի խափանուին:

Այս է տպագրական տեսչութեան նոր պատուէրը:

Տպագրական տեսչութեան այս պատուէրը տէրութեան չահերուն փառակար չէ՞...:

—21 Սեպտեմբեր—

Ամէն օր նոր ծանուցագիրներ կը փոխանակուին Բ. Դրան և ղեսպաններու միջեւ:

Բ. Դրան գրածները ղեսպաններէն չեն ընդունուելիք, ոչ ալ ղեսպաններուն գրածները՝ Բ. Դրանէն:

Դեսպանները գործերը աւելի փութով յառաջ տանելու համար՝ լաւ կ'ընեն, եթէ Բ. Դրան մէջ հաստատեն իրենց բնակութիւնը և արտաքին գործոց պաշտօնէին հետ առատօրէն ծանուցագիրներ փոխանակեն:

Կարծենք մինչեւ այսօր Գարատաղի խնդրոյն համար հազար ծրագիր առաջարկուեցաւ և մերժուեցաւ. արդեօք Հայաստանի խնդրոյն համար քանի՞ հազար ծրագիր պիտի խմբագրուի:

—22 Սեպտեմբեր—

Բ. Դուռը կը խոստանայ Հայաստանի մէջ բարենորոգումները գործադրել, միայն թէ երեք ամիս պայմանաժամ կը խնդրէ: Եթէ երեք ամսուան մէջ այդ բարենորոգումները չգործադրուին՝ Բ. Դուռը իրաւունք կուտայ տէրութիւններուն, որ դարձեալ ազդարարութիւններ ընեն իրեն:

Ինչ գեղեցիկ առաջարկութիւն:

Եթէ ազդարարութիւնները դարձեալ օգուտ չընեն, տէրութիւնները դարձեալ իրաւունք կ'ունենան ազդարարութիւն ընելու:

Ազդարարութիւն թող ընեն որչափ որ ուզեն. իսկ ճնշում չենք ընդունիր:

—23 Սեպտեմբեր—

Բ. Դուռը ծրագիր մըն ալ առաջարկած է Հայաստանի բարենորոգումներու նկատմամբ:

Սոյն ծրագրին համեմատ՝ հասոյթին հարիւրին տասը տեղական պիտոյքներու համար պիտի գործածուի և հարիւրին իննսունը՝ Պոլիս պիտի ղրկուի:

Այս էր ապակեղրոնացման վրայ հիմնուած բարե-

կարգութիւնը...: Դեսպանները մերժած են Բ. Դրան այս ծրագիրն ալ և Բ. Դուռը երկրորդ մը խմբագրելու վրայ է: Ընդհանրապէս կը կարծուի, թէ մինչև 1881 ծրագիրներով պիտի զբաղի Բ. Դուռը:

—24 Սեպտեմբեր—

Գերմանիայէն պաշտօնեայ մըն ալ պիտի գայ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդականի պաշտօն վարելու համար:

Ելեւմտականի համար Գերմանիայէն եկած միւս պաշտօնեան առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Պանք Օթոմանի մէջ ֆոնսոլիսներու կարօնները կը համրէ և կ'ըսուի թէ հազիւ երկու տարուան մէջ կարող է աւարտել այս պաշտօնը...: Անշուշտ միւս գալիք պաշտօնեային ալ ծրագիրներ համրել պիտի տայ Բ. Դուռը...:

Փոխանակ այսպէս պաշտօնեաներ բերելու Գերմանիայէն, աւելի լաւ չլինի՞ր որ մեր բոլոր գործերը Պիսմարք իշխանին յանձնենք...:

—28 Սեպտեմբեր—

Սովետոյ Մասնաժողովոյ անդամները մեծ անձնուիրութեամբ և զոհողութեամբ կ'աշխատին Հայաստանի սովեալներուն վիճակը ձմեռուան եղանակին մէջ ալ ապահովելու համար:

Մեծ շնորհակալութեան և գովեստից արժանի են յիշեալ Մասնաժողովոյ բոլոր անդամները, որոնց մին թէպէտեւ միշտ գրաբար կը գրէ Մասնաժողովոյ յայտարարութիւնները:

Այս սովէն գրաբար լեզուն բաւական օգուտ քաղեց. եթէ շատ մը մարդեր սովէն մեռան, մեռեալ

մըն ալ սովէն յարութիւն առաւ դոնէ լրագիրներու մէջ քանի մը օրուան համար:

—29 Սեպտեմբեր—

Բ. Դուռը վերջապէս որոշեց Տուլինեօն Գարա-տաղի յանձնել և այս խնդիրը լմնցնել:

Բայց տեսնենք, որոշումը պիտի գործադրէ՞. խնդրոյն ամենէն կարեւոր կէտն այս է:

—30 Սեպտեմբեր—

— Հայրի՛կ, քերականութիւնը ուղիղ խօսիլ չի՞ սորվեցներ:

— Այո՛, տղաս:

— Ինչո՞ւ ուրեմն լրագիրներէն ոմանք ուղիղ չեն խօսիր...:

— Հայրի՛կ, ի՞նչ է ամուսնութիւնը:

— Տղա՛ս, սիրոյ մէջ բարդ բառ մըն է, որ երկու բառէ կը բարդուի:

— Հապա սիրական ի՞նչ ըսել է...:

— Դերանուն մըն է, տղա՛ս, որ ամուսնոյն տեղ կը դրուի անհաւատարիմ ամուսնութեան մէջ:

—1 Հոկտեմբեր—

Թո՛ղ տուէք ինձ, պարոննե՛ր, որ այս ամսու յիշատակարանիս առաջին օրը կիններու ջիղերուն նուիրեմ:

Ամէն օր կը կարդաք լրագիրներու մէջ արիւնս-յին յօդուածներ, մաղձային գրութիւններ. այսօր ալ իմ ջղային քանի մը տողերս կարդալ հաճեցէք:

Քանի մը ժամանակէ ի վեր մայրաքաղաքիս մէջ ջղային հիւանդութիւն մը երեւան եկած է և քիչ կնիկ կայ, որ այդ ախտին ենթակայ չլինի:

Դեռ անցեալ շաբաթ էր, որ փողոցէ մը անցած ատենս ստիպուեցայ մէկէն ի մէկ կանգ առնել՝ տունէ մը հետեւեալ խօսքերը լսելով.

— Շուտ ըրէք, ջուր բերէք:

— Կարապետ, դուն բժշկին վազէ:

— Քացախը բերէք:

— Լիմոնը բերին մէջ սեղմեցէք:

— Թորո՛ս, դեղագործին վազէ՛:

— Մարկո՛ս, ի՞նչու կայներ ես, քահանային գնա:

Վախնալով որ զիս հոն տեսնելով ժամկոչին վազ-ցընել կուտան՝ քիչ մը հեռացայ և փողոցին ծայրը սպասեցի սո դործին վախճա՞նը տեսնելու համար:

Քանի մը վայրկեանէն երկար գլխարկով բժիշկ մը յիշեալ տունը մտաւ: Չայները դադրեցան: Երեք վայրկեան եւս անցաւ և ահա տան սպասաւորը տու-նէն ելաւ ձեռքը ունենալով թուղթ մը՝ որ հաւա-նաբար բժշկին տուած դեղագիրն էր: Դեղագոր-ծութեան քիչ մը ծանօթութիւն ունենալով՝ սպասա-ւորին մօտեցայ և աղաչեցի որ դեղագիրը տեսնեմ: Այս ճամբով, ըսի ինքնիրենս, հիւանդին ախտը կը հասկնամ և հետաքրքրութիւնս կը փարատեմ: Սպա-սաւորը հաճեցաւ և թող տուաւ որ կարդամ դեղա-գիրն մէջ... ահա կարդացածս.

«Ճերմակ գլխարկ մը,

Այլ կողմը սեւ փետուրներով զարդարուած ,
 Զախ կողմը պղտիկ թռչուն մը ,
 Առջեւի կողմը ծաղիկ մը ,
 Ետեւի կողմը խնձոր մը» :

(Ստորագրութիւն) ԲԺ. Գ. Ք.

Կեանքիս մէջ բնաւ այսպիսի դեղագիր մը կար-
 դացած չըլլալով , հետաքրքրութիւնս փարատելու
 տեղ աւելցաւ : Հետաքրքրութիւնս իրաւունք ունէր
 աւելնալու , վասն զի գլխարկ մը՝ մանաւանդ այդ
 տեսակ գլխարկ մը , որ պարտէղէ մը բնաւ տարբե-
 րութիւն չունի , ո՛չ դեղաճառի պէս կը կլլուէր , ո՛չ
 վերէն կը խմուէր և ոչ վարէն . ուստի սպասեցի բժիշ-
 կին . դուրս ելնելուն պէս մօտեցայ իրեն և ներում
 խնդրելով քաղաքավարութեամբ հարցուցի .

— Արդեօք կրնամ հարցնել , թէ ո՞վ էր հիւանդը :

— Քսանամեայ տիկին մը :

— Վասնզաւո՞ր է հիւանդութիւնը :

— Ոչ... չնչին բան մը... ջղային տկարութիւն
 մը... արիւնային զօրութիւն մը... ստնկ... :

— Դեղ մը տուի՞ք :

— Այո՛ ,... : Բայց ներեցէ՛ք , աւելի երկար չեմ
 կարող խօսիլ , վասն զի հիւանդներ ունիմ նայելու ,
 քսաւ և մեկնեցաւ բժիշկը :

Նոյն իրիկունը գործը կը ստուգեմ և կ'իմանամ ,
 որ այդ հիւանդ կիներ օր մը առաջ իր ամուսինէն
 գլխարկ կ'ուզէ և երբ կը տեսնէ որ ուզածը չէ առ-
 նուած՝ կ'որոշէ որ ջղային հիւանդութիւն ունենայ :

Քանի մը օր առաջ ուրիշ կին մըն ալ մօզ մնաց
 որ պիտի մեռնէր , եթէ բժիշկը ժամանակին չի գար :
 Այս հիւանդուհին ալ պարահանդէս մը հրաւիրուած
 էր , բայց պարահանդէսի շրջագլխատ չունենալով՝ իր
 էրիկէն ուզած էր զայն : Էրիկը ժամանակ չունէր ,

այսինքն դրամ չունէր , — վասն զի անգործ ըլլալով
 շատ ժամանակ ունէր — իր կնկան խնդիրքը կատա-
 րելու : Կինը ամօթ կը համարէր սովորական շրջագ-
 լխատով պարահանդէս երթալը և իրաւունք ալ ու-
 նէր , վասն զի շատ անքաղաքավար է , խաւարեալ է
 այն կինը , որ պարահանդէս կ'երթայ և իր թեւերն
 ու կուրծքը ցոյց չի տար յարգոյ հասարակութեան :
 Եթէ կիները երեսփոխանական ժողով մը ունենային ,
 սովորական հագուստով պարահանդէս գացող կիներուն
 պարսաւանաց քուէ կուտային . եթէ նախարարութիւն
 մը ունենային՝ նախարարութենէ վար կ'առնէին այդ
 կուրծքը և թեւերը ծածկուած կիները , անվօտանու-
 թեան քուէ տալով անոնց և իբրեւ փաստակար քա-
 ղաքանդակութեան հետեւող ամբաստանելով զանոնք :
 — Արդ , այս կինը կ'որոշէ , որ ջղային հիւանդութիւն
 ունենայ . իր որոշումը կը գործադրէ , բժիշկը կուգայ
 և դեղագրին մէջ պարահանդէսի շրջագլխատ մը գրե-
 լով կը մեկնի :

Ահա , բարեկամներ , կիներու ջղային հիւանդու-
 թիւնը՝ զոր բուժելու համար կամ կօշիկ կամ գլխարկ
 կամ շրջագլխատ և կամ վերջապէս հագուստ մը պէտք
 է : Կրնայի բիւրուոր դէպքեր պատմել այս հիւան-
 դութեան վերաբերեալ , բայց գլխու ցաւ չպատճա-
 ռելու համար այս չափով կը շատանամ :

Ե՞րբ պիտի հրաժարիք այս պճնասիրութենէն ,
 ո՞վ կիներ : Աստուած , կ'ըսէ Ս. Գիրքը , կինը մար-
 դուն կըզէն հանեց . այո՛ , բայց նորաձեւութիւնն ալ
 զայն մարդուն գլուխը դրաւ :

— 2 Հոկտեմբեր —

Միայն կիները չեն , որ միշտ նոր ձեւով հագ-

ուիլ կ'ուզեն, հրապարակի վրայ ալ կը գտնուին քննադատներ, որ նոր ձեւով խօսիլ կ'ուզեն:

Կը ներկայացնեմ ձեզ Պ. Գրասէր Ատոմ, որ «Մասիս»-ի մէջ նոր կամ հին հրատարակութիւններ քննադատելու պաշտօն կը վարէ: Ճշակը կիրթ է և քննադատի մը հարկ եղած դրամագլուխն ունի, բայց շատ անգամ գիրք մը քննադատած միջոցին կը սկսի իր ցուերը մեզի պատմել: Երբեմն ալ ինքը խօսած ատեն լիթրէն ալ խօսքի մէջ կը նետուի: Սա խօսքը չլմնցուցած Վիքթոր Հիւկօ, Վօլթէռ, Լամարթին և ուրիշ հարիւրաւոր հեղինակներ կուզան խօսքին մէջ կը խառնուին, այնպէս որ ընթերցողը կը ստիպուի ըսել:

— Կամ ամէնքդ ալ լռեցէք, կամ մէկիկ մէկիկ խօսեցէք որ հասկնանք:

Քանի քանի անգամներ ըսած եմ Պ. Գրասէր Ատոմին. «Պ. Ատոմ, թող տուր սա մարդերուն օձիքը և դու խօսելիքդ ըսէ»:

Օրինակի համար՝ ես կ'ըսեմ.

«Արշալոյսին արթնցայ, հագուստներս հագայ և քիչ մը հաց կերայ»:

Տուր այս տողը Պ. Ատոմին և հետեւեալ օրը քեզի պիտի ըսէ.

«Արթնցայ Արշալոյսին, զոր Վարդամասն կ'անուանեն դասականք, և հագայ հագուստներս՝ որոնք տձեւութիւն ծածկելու միայն ծառայելու են, կ'ըսէ Ժան Ժաք Ռուսօ, և կերայ քիչ մը հաց՝ թէպէտեւ Աւետարանը կ'ըսէ, թէ ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլ բանիւ Տեառն»:

Ինչո՞ւ համար մտքին ուղղութեանը դէմ ապստամբիլ և ընթերցողներդ չարչարել, ո՞ր Ատոմս, չիտակ

ճամբադ գնա՛, ի՞նչ հարկ կայ ամէն քայլափոխիդ մէջ՝ մէկ հեղինակի դուռը ափ առնելու:

—3 Հոկտեմբեր—

Լրագրի մը մէջ կարգացի հետեւեալ տողերը.

«Եթէ կղերին թերութիւնները գրել հարկ ըլլայ, հատորներ կը լինին»:

Իրաւունք տուի այս մարդուն. ես ալ փորձած եմ, որ եթէ կղերին առաւելութիւնները գրել հարկ ըլլայ, երկու տող չեմ կրնար լեցնել:

Մայրաքաղաքիս մէջ գտնուող վարդապետները, որոնք միշտ Հայրենիք, Հայրենիք կը պոռան՝ հիւանդութիւն կ'ուենենան երբ Հայաստանի մէկ գաւառէն առաջնորդ ընտրուին:

Կը հրաժարիմ յսկանէ յանուանէ զանոնք հոս յիշելէ:

Ասոնք միշտ հոս մնալ կ'ուզեն. Վոսփորին երկու եզերքներուն վրայ կը փափաքին ծառայել Հայաստանի:

Ափսո՛ս, քիչ հայ կղեր ունինք, որ նօսքալժի ունենայ...:

—4 Հոկտեմբեր—

Վաճառականի մը պարկերուն մէջէն հակ մը «Մշակ» լրագիր գտնուած և մաքսատունէն արգիլուած է, որովհետեւ օսմանեան կառավարութեան բարենորոգումներուն վրայ կծու յօդուածներ կը պարունակէ եղեր:

Հոս մտնել ուղղող լրագիրները բարենորոգման վրայ խօսելու չեն, վասն զի շատ զօռւար է թուր-

քիայի մէջ բարենորոգում մտածանելը. մաքսատունէն անմիջապէս կ'արգիլուի իբրեւ վնասակար ապրանք:

—5 Հոկտեմբեր—

Ազգային ընկերութիւնները, առանց բացառութեան, աշխուժիւ և եռանդեամբ կը գործեն:

Միացեալ Ընկերութիւնն, Արհեստասիրաց Ընկերութիւնը, Ազգանուէր Հայուհեաց և Դպրոցասէր Հայուհեաց և վերջապէս բոլոր ընկերութիւններն իրարու հետ կը մրցին:

Այս ընկերութիւններէն մէկ քանին նուիրատուներ հանած ըլլալով, բաժանորդադնէ զատ նուէր ալ կը հաւաքէ ժողովուրդէն, որ իր լուծման չի զլանար ազգօգուտ ձեռնարկութիւններու:

Յաւալի է սակայն, որ ժողովուրդն ընթերցասիրութեան մասին այնչափ եռանդ ցոյց չտար... Պ. Նորայր, որ անյողգողդ հաստատամտութեամբ կը շարունակէ իր բառարանին հրատարակութիւնը, այսչափ նեղութիւն չէր քաշեր, եթէ նուիրատուներ հանէր կամ եկեղեցւոյ մէջ գանձանակ պտտցնէր ի նպաստ իր բառարանին:

Կ'ամչնանք խոստովանելու, բայց պէտք է ըսել որ, եթէ Վենետիկի կամ Վիեննայի միաբանութիւնները չլինէին՝ ազգն այսօր ո'չ թէ գաղղիներէն—հայերէն, այլ միայն հայերէն բառարան մը իսկ պիտի չունենար...:

Կեցցէ՛ Սահմանադրութիւն...:

—6 Հոկտեմբեր—

Հայկական խնդիրը դեռ կը սպասէ, որ Գարա-

տալի և Յունաստանի խնդիրները լուծուին, որպէս զի կարգը իրեն զայ:

Սոյն խնդիրները գորգեան հանգոյց դարձած ըլլալով՝ կը կարծուի թէ դանակը միայն պիտի կրնայ զանոնք լուծել:

Վեց տէրութիւններուն ղրկած նաւատորմիղը մինչեւ այսօր օգուտ մը չունեցաւ... Տուլչինեօն դեռ Գարատաղի յանձնուեցաւ, թէպէտև թուրք լրագիրներն ամէն օր կը պոռան, թէ քանի մը օրէն Տուլչինեօն կը յանձնուի:

Ո՞վ չի գիտեր, թէ թուրքերուն մէկ օրը ամիս մըն է, ամիսը տարի և տարին դար: Երբ թուրքիան երեք տարի պայմանաժամ խնդրէ բարենորոգման համար, երեք դարու մէջ հազիւ կրնայ բարենորոգման օգտակար ըլլալուն համոզուիլ...:

—7 Հոկտեմբեր—

Քիւրտերուն պարսից հողը մտնելը մտաւանջութիւն կը պատճառէ մեր սղգայիններուն, որոնք կը վախնան թէ քիւրտերը երբ պարսից սահմաններէն հալածուին՝ չարիք չգործեն դարձեալ Հայաստանի ժողովրդեան վրայ:

Արդէն լուր կուտան, թէ պարսից հողին վրայ բաւական հայեր ջարդուած են քիւրտերէ:

—8 Հոկտեմբեր—

Թուրք կառավարութիւնը Լուսինեան վեցերորդ Լեւոն թագաւորին լուսանկար պատկերները ժողվել տուաւ հայ գրավաճառներու խանութներէն:

Կ'ըսուի թէ զանոնք հրացանի պիտի բռնել այ. ...:

Բ. Դուռը իր խորին՝ քաղաքագիտութեամբը համոզուած է թէ այդ պատկերներն են հայկական խնդրը յուզողները:

—9 Հոկտեմբեր—

Թուրք լրագիրները պարծանօք կը հրատարակեն, թէ Պայրամի առթիւ պաշտօնեաներուն ամսական պիտի տրուի:

Մարդս ինքնիրեն հարցնելու կը ստիպուի թէ, եթէ ասոնք Պայրամ չունենային՝ պաշտօնեաները բնաւ ամսական չպիտի՞ առնէին...:

Յաւալին այն է, որ տարին մէկ երկու Պայրամ ունին. միւս ամիսներն ի՞նչ կ'ուտեն պաշտօնեաները:

— Կաշառք... մանաւանդ Հայաստանի մէջ...:

—10 Հոկտեմբեր—

Սովը նորէն սկսաւ Հայաստանի մէջ երեւիլ:

Սովելոց մասնաժողովն այս մասին տխուր լուրեր հրատարակելով՝ ազգային օգնութիւնը կը խնդրէ:

Դժբախտաբար մեր շատ մը հարուստ ազգայիններուն սրտին մէջ ալ գթութեան սով կայ և երբ այս երկու սովերը իրարու հանդիպին՝ հետեւանքը գուշակելը շատ դիւրին է:

Այն հարուստները, որոնք կարող են սովեալներուն յօգուտ երկու հազար ոսկի տալ՝ հազիւ տասը կամ քսան ոսկի կուտան: Կ'երեւի թէ ասոնք միջին աստիճանի մարդերէն շատ չեն խնորժիր և անոնց վերնալը կը փափաքին աշխարհիս վրայէն, որպէս զի իրենք միայն մնան և հանգիստ պտտին: Ուրիշ ի՞նչ կերպով մեկնելու է այս տեսակ հարուստներուն անհոգութիւնը...:

Յանկարծահաս դժբախտութիւնները անմիջական օգնութիւններու կը կարօտին և աս ալ հարուստներու գործն և պարտքն է. ժողովուրդը չի կրնար ըսել սովեալներուն. սպասեցէ՛ք, մի՛ մեռնիք, մինչեւ որ մենք մեր մէջ դրամ հաւաքենք և ձեզի ղրկենք:

Այս ճշմարտութեան չեն ուզեր համոզուիլ մեր հարուստներէն ոմանք:

—11 Հոկտեմբեր—

Այսօր Սրբազան Պատրիարքին անուան տօնախմբութիւնն ըլլալով՝ Նորին Սրբազնութիւնը բաղմութիւ այցելութիւններ ընդունեց Պատրիարքարան: Վարչութեան անդամները, երեսփոխանները, շատ մը քահանաներ, վարդապետներ, եպիսկոպոսներ փութացին այցելութիւն տալ Նորին Սրբազնութեան, որ թէպէտեւ տկար, ամէնքն ընդունեց և երեկոյին ուշատեն հազիւ կրցաւ Պատրիարքարանէն ելնել:

—12 Հոկտեմբեր—

Լրագրի մը մէջ կը կարդամ.

«Խորէն եպիսկոպոսը հանքային ջուրերը գնացեր է իր առողջութիւնը դարմանելու համար»:

Առողջութենէն փափաքած է արդեօք որ զայն դարմանելու համար հանքային ջուրերը գնացած է:

Դիտէինք որ առողջութիւն ձեռք բերելու համար հանքային ջուրեր կ'երթան, բայց զայն դարմանելու համար ջուրեր երթալն առաջին անգամն է որ կը լսեմ:

—13 Հոկտեմբեր—

Արմաշու վանքին վանահայրը յիշեալ վանքին

մէջ երկրագործական վարժարան մը հիմնել կը փափաքի:

Կը շնորհաւորենք զերապատիւ վանահօր այս փափաքը և անոր իրականացման համար արդէն երկու մոմ վառեցինք այսօր:

Նորին Գերապատուութիւնը շատ փափաքներ ունէր ժամանակաւ յիշեալ վանքին վրայ, որ վերջապէս կործանման վիճակին հասաւ: Կը փափաքէինք, որ այս անգամ ալ երկրագործական վարժարան բանալու փափաքով ախոռի չվերածէ զայն:

—14 Հոկտեմբեր—

Անտոն վարդապետ Թարգմանեան՝ որ հռոմէական եկեղեցիէն լուսաւորչական եկեղեցին ցատկած էր մեծապատիւ Տօքթէօր Շիշմանեանի յորդորանօք, և որ վերջերս նորէն լուսաւորչի եկեղեցիէն հռոմէական եկեղեցին անցած էր, և որ յայտնի չէ թէ քանի մը օրէն ո՞ր կրօնքը պիտի ընդունի, նամակ մը հրատարակելով կը հերքէ այն լուրը, թէ զերասանութիւն ընել սկսած է: Միայն թէ Թրանսիլվանիոյ մէջ գլխաւորութեամբ այն տեղի սովորութեան համեմատ մօրուքը անհրաժեշտ է եղեր և մօրուքը պատճառ տուած է եղեր իր վրայ հրատարակուած անտեղի զրոյցներուն:

Ուրախ ենք, որ Անտոն վարդապետ իր մօրուքը անհրաժեշտ է: Եթէ հոս գտնուէր՝ Պատրիարքարանը պիտի կատարէր այդ մօրուքին արարողութիւնը:

—15 Հոկտեմբեր—

Դեսպանի մը հօրաքոյրը մեր եկեղեցւոյ արարողութեան շատ հաւանած լինելով խնդրած է, որ օր մը

ներկայ գտնուի: Լրագիրներէն ոմանք այս լուրը հրատարակելով կը ծանուցանեն, թէ Ս. Պատրիարքը օր մը Բերայի եկեղեցւոյն մէջ յատկապէս պատարագ պիտի մատուցանէ:

Մենք հաւատք չենք ընծայեր այս լուրին: Թատերական ներկայացման համար մէկը կարող է ըսել. «այս ինչ խաղը շատ սիրեցի, անգամ մըն ալ ներկայացուցէք որ տեսնեմ». բայց եկեղեցական արարողութեան համար չենք կարծեր որ ասանկ առաջարկութիւն մը եղած լինի:

—16 Հոկտեմբեր—

Ամսեայ նոր հանդէս մըն ալ հրատարակուիլ սկսաւ «Վայելք» անունով և Պ. Մ. Գալէնտէրեանի տնօրինութեամբ:

Այս հանդէսը յատկապէս գեղեցիկ սեռին համար կը հրատարակուի և այդ սեռին վերաբերեալ հազուատները ձեւելու արհեստը կը սորվեցնէ:

Առաջին թիւը տեսնելու և աչքէ անցընելու պատիւն ունեցանք, բայց մենք բան մը չկրցինք հասկնալ. եթէ մինչեւ ամսու գլուխ բան մը հասկնանք՝ կ'իմացնենք:

—17 Հոկտեմբեր—

Երեսփոխանական ժողովը Սրբազան Պատրիարքին ուղերձ մը ուղղեց ի պատասխանի այն ձառին՝ զոր Նորին Սրբազնութիւնը երեսփոխանական ժողովի բացման առթիւ զրկած էր յիշեալ ժողովին:

Երեսփոխանական ժողովը կը յայտնէ, թէ հայկական խնդրոյն համար վստահ է թէ՛ Աստուծոյ ոգոր-

մութեանը, թէ՛ կառավարութեան արդարասիրութեանը և թէ՛ Ս. Պատրիարքին հայրենասիրութեանը: Ուղերձը կը վերջանայ դարձեալ Ս. Պատրիարքին յանձնելով հայկական խնդրոյն շարունակութիւնը:

Ուղերձին լեզուէն ես այնպէս հասկցայ, որ երեսփոխանական ժողովը աւելի Ս. Պատրիարքին հայրենասիրութեանը վստահ է քան թէ... քան թէ... կառավարութեան արդարադատութեանը... ըսենք լմնայ:

—18 Հոկտեմբեր—

Բնաւ դասագիրք մը այնչափ քննադատութեան նիւթ եղած չէր, որչափ որ կ'ըլլայ եղիշէ վարդապետ Դուրեանի հրատարակած «Ընթացք ի գրոց բարբառը»:

Երկու ամիս է, որ մէկ կողմէն ամէն օր սխալներ կը գտնեն այդ դասագրքին մէջ և միւս կողմէն արժանապատիւ վարդապետը իր գրքէն սխալ քաղողներուն սխալները կը գտնէ: Որչափ ալ հայր եղիշէ համոզուիլ չուզէ և ուզած կերպով մեկնէ քերականական կանոնները՝ յայտնի է թէ իր դասագիրքը ունի սխալներ և թերութիւններ: Սակայն մենք իր ընդդիմախօսներուն պէս չենք ուզեր իր դասագրքին պատիւը կոտրել և զայն բարոյական անօգուտ համարել. իր դասագիրքը ամէն դպրոցներու մէջ կրնայ աշակերտներուն տրուիլ իբրեւ վարժութեան գիրք և ուսանողները քերականութեան կանոններուն համեմատ անոր մէջ գտնուած սխալները կ'ուղղեն: Արդէն քերականութեան շատ հեղինակներ այս գրութեան կը հետեւին, դիտմամբ սխալ կը գրեն, որպէս զի աշակերտները կանոններուն համաձայն գտնենք ուղղեն:

Հայր եղիշէի դասագիրքը մեծ յարմարութիւն ունի այս մասին... իրար անցնելու ինչ կայ:

Աշխատելու ետեւէ եմ «Վայելք»էն բան մը հաւելնալ, բայց կարելի չէ. եթէ իր հանդէսին բառաբանն ալ մէկտեղ հրատարակած ըլլար՝ այսչափ դժուարութիւն չէի քաշեր:

—19 Հոկտեմբեր—

Ս. Երուսաղէմի վանուց մէկ նոր կանոնագիրք կը հրատարակեն ազգային լրագիրները:

Այս կանոնը Վսեմ. Ստեփան փաշա Ասլանեան խմբագրած էր, երբ յիշեալ վանքին հաշիւները քննելու համար քննիչ ղրկուած էր Երուսաղէմ:

Նորին Վսեմութիւնը երկու հարիւր ոսկի առաւ ի վարձատրութիւն իր ըրած քննութեան, որուն արդիւնքը դեռ ոչ ոք գիտէ:

Ահա վանք մը, որ երեսուն հազար ոսկեոյ պարտք կը դիզէ և մենք իրեն կանոն կը շինենք, առանց հարցնելու թէ ինչպէս գոյացաւ այդ պարտքը, Երուսաղէմի Պատրիարքն է պատասխանատուն թէ միաբանութիւնը. ինչ երաշխաւորութիւն կայ, որ ուրիշ անգամ վերստին պարտական չալիտի մնայ այդ վանքը. կանոնի չգոյութեան պատճառաւ գոյացաւ այդ հարսանաբիշ պարտքը. ո՞վ էր պատճառ միաբանական ուխտին կանոն չունենալուն: Առանց այս հարցումներուն գոհացուցիչ պատասխաններն ստանալու, խեղճ ժողովրդեան դիմել և ստակ ուղղելն ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ հաստատել սա ճշմարտութիւնը

Թէ կրօնաւորները վաճառեցու մէջ պիտի նստին, պիտի ուտեն, պիտի խմեն, պիտի պառկին և ժողովուրդն ալ անոնց ծախքը պիտի հոգայ վասն երկնային փառաց:

—20 Հոկտեմբեր—

Անգղիական լրագիրները կը ծանուցանեն, որ Տուլլչինեոյի յանձնումէն ետքը եթէ Անգղիա առանձին մնայ՝ աւելի առաջ չպիտի երթայ:

— Ե՞տ պիտի երթայ:

— Աս ալ չենք յուսար:

Անգղիական լրագիրներուն այս գուշակութիւնները տխուր ազդեցութիւն մը ունեցան անոնց վրայ, որոնք իրենց յոյսը միայն Անգղիոյ վրայ դրած էին: Եւ արդարեւ Անգղիոյ ազատական կուսակցութիւնը շատ նպաստաւոր կերպով խօսեցաւ հայկական խնդրոյն համար, նոյն իսկ Թագուհին իր խօսած ճառին մէջ հայոց խնդիրն ալ յիշած էր: Սակայն մոռնալու չէ որ երբ չանը խօսի՝ յիշողութիւնը կը տկարանայ և մարդս չի կրնար իր ըրած խոստումը յիշել:

—21 Հոկտեմբեր—

Միացեալ Ընկերութիւնը վանայ վարժապետանոցին մէջ բնական գիտութիւններու դասախօսութիւնն ալ աւելցուց: Յիշեալ Ընկերութիւնը Կիլիկիոյ մէջ ալ գործել սկսաւ Ատանայի և Հալէպի դպրոցները իր տեսչութեան ներքեւ առնելով:

Բաղքը է մեզ հաւատալ, որ սոյն Ընկերութեան Փորձադիր Ժողովոյ անդամները յաջողած են բառնալ այն անհամաձայնութիւնը, որ ի սկզբան կը տիրէր իրենց մէջ:

—22 Հոկտեմբեր—

Զրոյց կը պատի, Թէ Սոյ Կաթողիկոսը Բ. Դրան հրամանաւ երեք վարդապետներու հետ Կ. Պոլիս կը բերուի հսկողութեան տակ:

Լրագիրներուն ամէն խօսքին հաւատալու է...

—

Այսօր ալ չկրցի բան մը հասկնալ «Վայելք»էն...

—23 Հոկտեմբեր—

Լրագիրները կը ծանուցանեն, Թէ Կարնոյ և Վանայ գաւառներուն մէջ ըլլալիք բարենորոգումներուն երկրորդ փոխք Աղաբէկեան Սարգիս էֆէնտին Պոլիս եկած է:

Այս ալ սուտ լուրերուն կարգը անցընելու է:

Եթէ եկած լինէր՝ եղած բարենորոգումներուն վրայ կրնայինք լուրեր առնել:

—24 Հոկտեմբեր—

Այսօր երեսփոխանական ժողովը գումարուեցաւ Ղալաթիս:

Երեսփոխանները բաւական խօսեցան իրարու հետ, բայց մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով՝ որոշումները յաջորդ նիստին թողուեցան:

— Ինչո՞ւ խօսեցան ուրեմն, քանի որ որոշելու համար մեծամասնութիւն չունէին:

— Ժամանակ անցընելու համար...

—25 Հոկտեմբեր—

Կայսերական կառավարութիւնը Խուրպան Պայ-
րամին ծախքերուն համար չորս հինգ հազար ռսկոյ
փոխառութիւն մը ընել կը փախաքի Ղալաթիոյ սե-
ղանաւորներէն :

Եթէ այս փոխառութիւնը չյաջողի՝ պայքամը քա-
նի մը չաքաթ ետ պիտի ձգուի, կ'ըսեն :

Այն կառավարութիւնը, որ պայքամի համար փո-
խառութիւն ընելու կը ստիպուի, ի՞նչպէս կարող է
բարենորոգում մտցնել Հայաստանի մէջ. բարենորո-
գումը պայքամներուն ամենէն մեծն է և, հետեւապէս,
մեծ ծախքերու կարօտ է, մինչդեռ մենք աղքատու-
թենէ ուրիշ բան չունինք :

—26 Հոկտեմբեր—

Կը ցաւիմ, որ «Վայելք»ին վրայօք տեղեկութիւն
չպիտի կրնամ տալ, վասն զի մինչեւ այս ժամս պա-
րապ տեղը կը յոգնիմ զայն հասկնալու համար :

Զգիտեմ թէ օրիորդները և տիկիները ի՞նչպէս
պիտի կարողանան զայն հասկնալ և հազուատ ձեւել :
Աստուած կարողութիւն տայ իրենց :

—27 Հոկտեմբեր—

Հայկական խնդիրը կը քննայ և անկարելի է,
որ Դարատաղի խնդրոյն լուծուելէն առաջ արթնայ :

Տեղւոյս ազգայինները՝ Կլատսթոնի բերանէն ելած
խօսքերուն մէջ Հայկական Խնդիր գտնելու համար
ամէն օր Եւրոպայէն եկած հեռագիրները կը կարդան :
Հայ լրագիրներէն մին կ'ըսէ, թէ Եւրոպայէն

բարիք յուսալը պարապ բան է, և թէ անցեալին մէջ
ալ մեր ազգը անկէ բարիք տեսած չէ :

Շատ լաւ. բայց այդ լրագիրը իր այդ կարծիքը
երկու տարի առաջ յայտնելու էր, որ ազգն ալ ըստ
այնմ վարուէր... այսինքն Եւրոպայէն օգնութիւն
չխնդրէր բնաւ, որովհետեւ անցեալին մէջ անոր մէկ
բարիքը վայելած չէ եղեր... :

Արդեօք այդ թերթին խմբագիրը բաժանորդ չի՞
դրեր այն անձերն, որոնք անցելոյն մէջ իրեն բա-
ժանորդ գրուած չեն :

—28 Հոկտեմբեր—

Սովետոյ Յանձնաժողովը հետեւեալը կը հրատա-
րակէ .

«Ի պաշտօնէ վշտից գուժաբեր, ցաւ է մեզ զի
այսօր գուժոց ամենաահաւորն կը պարտաւորիմք հա-
շորդել :

«Ըստ հեռագրոյ, սովամահ երեւեցաւ,
«Արմատաց գինն գրեթէ կրկնապատկեցաւ,
«Փոխառութեան չափն իսկ լրացաւ :»

—29 Հոկտեմբեր—

Օսմանեան կառավարութիւնը Ազգային հիւան-
դանոցին բազում տարիներէ հետէ յատկացուցած միւս
ալ դադարեցուց այս օրերը :

Հիւանդանոցին պատուարժան հոգաբարձութիւնը
ժողովրդեան դիմելով՝ հացի և մսի դադարումին
պատճառած կորուստը դարմանել կ'աշխատի :

—30 Հոկտեմբեր—

Սովետոյ Յանձնաժողովը այսօր ալ հետեւեալը կը
հրատարակէ .

«Ինչպէս կը նախագուշակէինք, ահա արմատեաց գինը օր ըստ օրէ կը բարձրանայ, սովեալ գիւղօրէից բնակիչք ի քաղաք կը խռնուին, նօթելոց տխուր թափօրք ընթանալ կը սկսին, հին նօթութեան աղաղակն՝ զօր գարունը պահ մը դադարեցոյց, վերստին կը վերադառնայ։»

Յարդ աղերս, պաղատանք առաջի ողորմածաց արկինք։ Այսօր մեռելոց դիակներ սոցա գթութեանց կը ներկայացնեմք։»

Եւ գաւառներէն ընդունած տխուր լուրերը կը շարէ ժողովրդեան առջեւ։

Մայրաքաղաքիս ամէն թաղերուն մէջ ինպատար սովեալներու վերստին դրամ կը հաւաքուի...։

—31 Հոկտեմբեր—

Անգղիա կը խրատէ Յունաստանը, որ համբերէ՝ ապագային մէջ օգնութիւն խոստանալով անոր։

Արդէն Յունաստան համբերելու համար խրատի պէտք չունի, եթէ Եւրոպայէն օգնութիւն չլինի՝ համբերելու ստիպուած է։

Ազօթենք, որ թագուհւոյն կառավարութիւնը մեր խնդրոյն համար ալ համբերելու քաղաքականութեան չհետեւի, վասն զի հայերը չափէն աւելի համբերած են և ա՛լ համբերելու կարողութիւն չունին։

Թէպէտեւ աչքերը տեսնելու համար տրուած են մարդուս, բայց շատ մը էրիկներ զանոնք կը գործածեն չտեսնելու համար իրենց կնիկներուն յանցանքները։

Պարը սիրոյ տօնավաճառն է։ Սիրոյ դաշնադրու թիւնները հոն կը կնքուին նախ։

Կինը շինականներուն մէջ միայն օգնական է իր էրիկին, միջակ մարդերու մէջ՝ բեռ և աղնուականներու մէջ՝ պատիժ։

—3 Նոյեմբեր—

Որչափ ալ պնդեն ջերմեռանդ թատրոնասէրները, թէ թատրոնը բարոյական դպրոց մըն է, չեն կարող խախտել իմ համոզումս. որ է՝ թէ թատրոնը այսօր անդամազննութեան դպրոց մըն է։

Կեանքիս մէջ չեմ հանդիպած հանդիսականի մը, որ թատերգութեան մը վերջին արարուածէն ետքը քովը նստողին ըսէ։

— Ի՜նչ գեղեցիկ խօսքեր... Ի՜նչ գաղափարներ ու սիրուն կտորներ. ի՜նչ հետաքրքրական տեսարաններ։

Բայց կեանքիս մէջ չեմ տեսած բարեպաշտ թատրոնասէր մը, որ թատրոնէն ելած ժամանակ ընկերին չըսէ։

— Ի՜նչ գեղեցիկ դերասանուհի... Ի՜նչ սիրուն աչքեր... Ի՜նչ հետաքրքրական ծունկեր։

Արդ, իրաւունք չունի՞մ պոռալու, թէ գեղեցիկ դերասանուհի մը սքանչելի պիեսա մըն է։

Իրաւունք ունիս, կ'ըսէք, հաւատալու, բայց ոչ խոստովանելու։

Խոստովանիմ և հաւատամ։

Մայրաքաղաքիս մէջ տիկին Հրաչեայի աչքերուն

վրայ Նեյլի առսարակէն աւելի կը խօսուի և Հրաչեայի հայրը, հեղինակ այդ պիեսային, Նեյլի առսարակին հեղինակէն աւելի ծանօթ է թատրոնասէրներու:

Բաւական է, որ Քարաքաշեան երկու քոյրերը կամ տիկին Հրաչեայ կամ ուրիշ գեղեցիկ դերասանուհի մը կամ ասոնց ամէնը մէկէն դեր ունենան ներկայացման մը մէջ, կատակերգութիւնը կամ ողբերգութիւնը որչափ ալ աղէկ չըլլայ՝ դարձեալ թատրոնը հանդիսականներով կը լեցուի:

Ինչպէս առանց գործքի հաւաստքը մեռեալ է, այնպէս ալ առանց գեղեցիկ դերասանուհւոյ ամենէն ընտիր ողբերգութիւնը մեռեալ է:

Դուք ալ այսպէս պիտի մտածէիք, եթէ ականատես ըլլայիք այն իրարանցումին, որով քանի մը տնօրէններ թաղէ թաղ կը պտտին, այս օրերս աղուոր դերասանուհիներ փնտռելու համար:

Եւ այս եղանակաւ կարելի է միթէ ծաղկեցնել հայ թատրոնը, ուր դերասանուհիներն ազգային են և ներկայացումները օտար:

Միջազգի Քարեսիրաց Ընկերութիւնը կը պատրաստուի ներկայացումներ տալու քանի մը օրէն. առաջին ներկայացումը պիտի ըլլայ Նեյլի առսարակը, գեղեցիկ պիեսա եօթը պատկերով, որուն մէջ դեր պիտի ունենայ տիկին Հրաչեայ, գեղեցկագոյն պիեսա մէկ պատկերով: Հանդիսականներուն հարիւրին ինչըստենեւինը մէկ պատկերը տեսնելու կ'երթան և հարիւրին մէկը՝ եօթը պատկերը տեսնելու: Ինչպէս որ Նեյլի հոգի քիչ չէ՝ եօթը պատկերի համար:

Ուրիշ կէտ մըն ալ կայ:

Այդ մէկ հոգին ի՞նչ օգուտ պիտի քաղէ այդ ներկայացումէն, որ բնաւ ազգային կեանք չի պարունակեր իր մէջ:

Ո՛ւր էք, ինքզինքնիդ բանաստեղծ, փիլիսոփայ կարծող պարոններ, ինչո՞ւ ազգային կեանքին վերաբերեալ թատրերգութիւններ չէք գրեր ազգային թատրոնը ծաղկեցնելու համար, ժողովրդեան վարքն ու բարքը ուղղելու համար: Եթէ կը վախնաք, որ ձեր հեղինակութիւններն յարգ և պատիւ չեն գտներ՝ կը սխալիք. քաջալերուեցէ՛ք, ո՛վ վախկոտ հեղինակացուներ, գեղեցիկ դերասանուհի մը կը ծածկէ ձեր թատրերգութիւններուն ազդութիւնները, օ՛ն անդր, սիրտ առէք և ջանացէք սիրուն դերասանուհիներով փայլեցնել ձեր հնացեալ հեղինակութիւնները...

—5 Նոյեմբեր—

Շնորհաւոր նոր վարչութիւն և բարի սահմանադրութիւն: Նոր վարչութիւնը, որ չորս ամիսներէ ի վեր կազմուելու վրայ էր, վերջապէս կազմուեցաւ շնորհիւ Աստուծոյ:

Տար Աստուած, որ թղթակազմ չըլլար և քանի մը օրէն չպատուէր:

«Հայրենիք» հիտեւեալ կերպով կը շարէ նոր վարչութեան անձերը.

Գերապատիւ Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս՝ կրօնական գործոց խորհրդական:

Մեծ. Միքայէլ էֆ. Մոմճեան՝ յարաբերական գործոց խորհրդական:

Մեծ. Տիգրան էֆ. Եռսուֆեան՝ ներքին գործոց խորհրդական:

Մեծ. Միքայէլ էֆ. Մամիկոնեան՝ կրթական գործոց խորհրդական:

Մեծ. Գարեգին էֆ. Մելիքեան՝ անտեսական գործոց խորհրդական:

Մեծ. Սերոբէ էֆ. Ազնաւորեան՝ դատական գործոց խորհրդական:

Ահա այս մեծապատիւ անձերուն ձեռներուն մէջն են այժմ ազգին սանձերը:

Մաղթենք, որ սոյն նոր վարչութիւնը հինը փնտռել չտայ մեզ:

—7 Նոյեմբեր—

Պիլէճիկի առաջնորդ Տէր Ղեւոնդ եպիսկոպոս նա՝ մակով մը կ'իմացնէ Ամեն. Ս. Պատրիարք հօր, որ պաշտօնէն պիտի հրաժարի, վասն զի Պիլէճիկի մէջ ո'չ մարդ կայ եղեր, ո'չ դրամ և ո'չ զգացում:

Պիլէճիկի գեր. առաջնորդը հրաժարելու տեղ առաջարկելու էր Ս. Պատրիարքին, որ մայրաքաղաքէս քիչ մը մարդ, կտոր մը զգացում և բաւական քանակութեամբ դրամ ղրկուէր իրեն, որպէս զի կարենար իր պաշտօնը շարունակել:

Այս երեք հազուադէպ բաներն անշուշտ անհրաժեշտ պէտք են նորին գերապատուութեան որ, ինչպէս կ'երեւի, ինքն ալ չունի իր վրայ ո'չ դրամ, ո'չ զգացում և ո'չ մարդ. եթէ ինքն ունեցած ըլլար, հարկաւ իր ժողովրդեան ալ փոքրիկ մաս մը կը հանէր:

—8 Նոյեմբեր—

Նոր վարչութիւնը նիստ ըրաւ Պատրիարքարանի մէջ և դիւանատան պաշտօնեաներու փոփոխութեան վրայ խորհեցաւ, խօսեցաւ և մեկնեցաւ:

Վարչութիւնը ազգային ժողովոյ ասկից առաջ քուէարկած ելեւմտացոյցով չէ կարող իր պաշտօնը անթերի կատարելու:

Ես կը կարծեմ, թէ ազգային ժողովը կա'մ ելեւմտացոյցը պիտի փոխէ կա'մ այն հրահանգները, զորս տուած է վարչութեան: Եթէ ոչ մին փոխէ և ոչ միւսը՝ վարչութիւնը պիտի անդամալուծուի և պիտի սպասէ, որ մէկը դայ և զինքը Պրոպագանդիստ աւագանին մէջ նետէ:

—9 Նոյեմբեր—

Նոր խնդիր մըն ալ պիտի ծագի մօտեւո:

Սոսի կաթողիկոսը Պոլիս գալու համար ճամբայ ելած է:

Ինչո՞ւ կուգայ Պոլիս:

Չհարցուցի, վասն զի քանի մը տարիներ առաջ հարցուցած էի, թէ ինչո՞ւ Սիւ կ'երթայ և պատասխան տուած էի, թէ Սոսի աթոռն ու թեմը բարեկարգելու կ'երթայ: Բանի մը ամիս ետքը, երբ իմացայ որ զիս խաբած են՝ ուխտ ըրի որ մէյ մըն ալ չհարցնեմ, թէ ինչո՞ւ Պոլիս կուգայ և ինչո՞ւ Պոլսէն կ'երթայ...:

—10 Նոյեմբեր—

Ուրիշ հրաժարական մըն ալ:

Երզնկայի առաջնորդն ալ հրաժարելու միտք ունի եղեր:

Հոն ալ չկայ մարդ, զգացում և դրամ:

Երզնկայի կլիման անյարմար կուգայ եղեր նորին սրբազնութեանը:

Այս առաջնորդին ալ կլիմայ մը փնտռելու և զրկելու է:

Յուսանք սակայն, որ Երզնկայի առաջնորդը ա՝ նիրաւ յարձակումներէ առանց վշտանալու՝ յառաջ կը

տանի այն գործերը, զորս այնքան սիրով և եռանդ-
եամբ սկսաւ: Եթէ կլիման իրեն չյարմարի՝ նորին
գերապատուութիւնը աշխատելու է զինքը կլիմային
յարմարցնել, զի մի լցցի բանն թէ վարդապետները
կը փոխեն իրենց կլիման, երբ եպիսկոպոս ձեռնա-
գրուին...:

—11 Նոյեմբեր—

Տեսարանն է Բերայի թատրոնի մը օթեակներէն
մէկուն մէջ:

Պատուաւոր մարդու մը անպատիւ կինը յոյնի մը
հետ սիրոյ բանակցութիւն կ'ընէր:

— Տե՛ս, ըսաւ քովի օթեակին մէջ նստող մէկը
իւր ընկերին, կը վայլէ՞ որ անանկ պատուաւոր մար-
դու մը կինը անհաւատարիմ գտնուի իւր էրկանը:

— Իրաւունք ունիս, օտարասիրութիւնը չէ՞ որ
մեր աղքին տունը կը փլցնէ, պատասխանեց ընկերը:

—12 Նոյեմբեր—

— Ամբակում աղա, վաղը չէ միւս օր Վան պիտի
երթամ:

— Բարի ճանապարհ կը մտնես:

— Նամակ գրելու չմոռնաս:

— Անհոգ եղիր. տասնընիստ օրը անգամ մը կը
գրեմ և լուրեր կուտամ քեզի:

— Ուրեմն հասցէս տամ քեզի, որ նամակներս
սխալմամբ ուրիշին ձեռքը չանցնին:

— Հարկ չկայ. «Մասիս»ի կը յանձնեմ նամակ-
ները:

— Այդ ի՞նչ ըսել է, «Մասիս»ը նամակներու
տո՞ւն է:

— Հիմա ամէն մարդ իւր մէկ բարեկամին գրած
նամակը «Մասիս»ի կուտայ և պատասխանն ալ անոր
մէջ կը կարդայ: Անցեալները չգիտեմ ո՞ր ընկերու-
թեան ատենադպիր տիկին *** Ս. Պատրիարքին նա-
մակ մը գրած էր «Մասիս»ին մէջ և պատասխանը
քանի մը օր ետքը յիշեալ թերթին մէջ առած էր:
Դարձեալ ուրիշ մէկը իւր մէկ բարեկամին գրած մտեր-
մական մէկ նամակը «Մասիս»ի միջոցաւ հրատարա-
կած ու պատասխանն նոյն լրագրին մէջ կարդացած
էր: Ո՞ր մէկը համբեմ...:

— Շատ աղէկ. «Մասիս»ի միջոցաւ գրէ նամակ-
ներդ և պատասխանները հոս կարդա:

— Ասանկով թղթատարի ծախքէն ալ կը խալը-
սինք:

— Մանաւանդ թէ մեր նամակները չեն կորսուիր:
Անցե՛ք թղթատար «Մասիս»ը... և տակաւին ը-
սողներ ալ կան թէ «Մասիս» հասարակութեան օգ-
տակար ծառայութիւններ չմատուցաներ...:

—13 Նոյեմբեր—

Ուրախաւիթ լուր մը...:

Պէշիքթաշի մէջ խումբ մը երիտասարդներ ըն-
կերութիւն մը կազմած են իրենց մէջ՝ նպատակ ունե-
նալով մէկ դահեկան տուգանք վճարել ամէն անգամ,
որ իրենց խօսակցութեանը մէջ օտար բառ խառնեն:

Այս տուգանքէն գոյանալիք հասոյթը ազգօգուտ
ընկերութիւններէն մէկուն պիտի նուիրեն:

Հապա ի՞նչ տուգանք առնելու է այն հայերէն,
որոնք իրենց խօսակցութեանը մէջ երբեմն հայերէն
բառեր կը խառնեն և շատ անգամ հայերէն բառ բնաւ
չեն խառներ:

Այս միջոցը շատ լաւ է ազգային լեզուն կոկելու համար, և եթէ այսպիսի ընկերութիւն մըն ալ ազգային խմբագիրները կազմեն, ընկերութիւնները բաւական օգուտ կը քաղեն ռուսահայոց լրագիրներէն, նամանակահատիկ «Մշակ»էն:

—14 Նոյեմբեր—

Կրօնական գործոց խորհրդականը եկեղեցւոյ և եկեղեցականներուն բարեկարգութեանը վերաբերեալ կանոնադիր մը խմբագրելու վրայ է:

Կրթական գործոց խորհրդականն ալ վարժարաններու բարեկարգութեան վերաբերեալ ծրագիր մը պատրաստելու զբաղած է:

Տնտեսական գործոց խորհրդականն ալ ազգային սնտուկը բարեկարգելու համար ծրագիր մը փնտռելու ետեւէ է:

Ինչպէս յայտնի կը տեսնուի, ոտից ցգլուխ բարեկարգութեան պէտք ունինք, սակայն անուրանալի ճշմարտութիւն մըն է, որ բարեկարգութենէն աւելի դրամի պէտք ունինք:

Խնդրեցէ՛ք զդրամն և ամենայն ինչ յաւելցի ձեզ....:

Սեբաստիայէն հետեւեալ հեռագիրը եկաւ.

«Կուսակալը ազգ. դատարանի ընդհանուր ժողովոյ անդամները բանտարկեց»:

—15 Նոյեմբեր—

«Աւերակք Հայաստան»ի կառավարութեան կողմէ:

ամէն օր կը փնտռուին, ինչպէս նաեւ այն ամէն գիրքերը, որոնց մէջ Հայաստան բառը կը գտնուի:

Ամէն օր կը ձերբակալուին և կը բանտարկուին Հայկայ և Վարդանայ պատկերները:

Երէկ մաքսատունէն արգիլուեցաւ 1881ի օրացոյցներէն յիսուն օրինակ, որ Տրապիզոնի շոգենաւը կը տարուէր....:

Սեբաստիայէն հետեւեալ հեռագիրը ընդունուեցաւ այսօր.

«Կուսակալը քաղաքական ժողովոյ անդամներն ալ բանտարկեց»:

—16 Նոյեմբեր—

Սեբաստիայէն հետեւեալ հեռագիրը շրջած են.

«Կուսակալը ազգ. վարժարանիս աշակերտներէն քսանեւէինգ հոգի բանտարկեց»:

«Ինչո՞ւ համար այս բանտարկութիւնները:

Վասն զի քանի մը օր առաջ կուսակալին ֆօնաֆին (1) առջեւը հայու դիակ մը գտնուած է և երկրորդ գիշերն կուսակալին ֆօնաֆը (2) քարկոծուած է: Ապա ուրեմն քարկոծողներն բանտարկեալներն են: Քննութիւն եղա՞ծ է:

Բնաւ երբեք. քանի որ կուսակալին ֆօնաֆը (3) քարկոծուած է, յայտնի է որ հայերը յանցաւոր են:

(1) Պեթիքաւի ընկերութեան մէկ դահեկան ալ ես պարսկական եղայ:

(2) Երկու դահեկան եղաւ:

(3) Երեք եղաւ:

Այս խնդիրը Բ. Դրան և Պատրիարքարանի մէջ-
տեղ բանակցութեան նիւթ եղած է, տեսնենք վերջը
ուր պիտի երթայ...

—17 Նոյեմբեր—

Բարեբաղդարար բանտարկութեան լուր չեկաւ
այսօր Սերաստիայէն:

Ես կը կարծեմ թէ կուտակալը Սերաստիոյ բոլոր
հայերը բանտարկած է և, հետեւաբար, դուրսը մարդ
չէ մնացած, որ անոնց բանտարկուելը հեռագրով ի-
մացնեն մեզ:

Տաճկաստանի մէջ բանտ... բանտի մէջ բանտ...:

—18 Նոյեմբեր—

Ինչ եղաւ Հայկական խնդիրը:

Բան մըն ալ եղած չէ, նոյն վիճակին մէջ է, ուր
որ էր երկու ամիս առաջ:

Տուլշինեան Գարատաղի յանձնուեցաւ երկու օր
առաջ: Յունաստան ալ իր գործը լմնցնելու է, որ
կարգը մեր խնդրոյն գայ:

Անգղիոյ կառավարութիւնը այժմ ուրիշ խնդիր-
ներով զբաղած ըլլալով՝ Հայկական խնդիրը քիչ մը
մոռցած ըլլալ կը թուի. սակայն անգղիասէր հայերը
կը յուսան թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը վերստին
ձեռք պիտի առնէ Հայաստանի բարեկարգութեան
խնդիրը, զոր այնչափ եռանդով պաշտպանեց:

Խնդիրներ կան, որ պտուղներու կը նմանին, պահ-
ուելով կը հասունանան, թէպէտեւ կան ալ, որ պահ-
ուելով կը փտտին:

Աղօթենք, որ մեր խնդիրը վերջիններէն չըլլայ:

—20 Նոյեմբեր—

Կրօնական գործոց խորհրդականը մայրաքաղաքիս
Թաղական խորհուրդներուն պիտի հարցունէ թէ կրօ-
նագիտութիւնը ինչ վիճակի մէջ է դպրոցներու մէջ:

Զարմանալի չէ՞ գոյութիւն չունեցող բանի մը
վիճակը հարցունելն:

Եւ թաղային վարժարաններու մէջ ինչ ունինք
որ կրօնագիտութիւն ունենանք: Սակայն ես գիտ-
նալ կը փափաքէի թէ կրօնագիտութիւնը ինչ վիճա-
կի մէջ է այն կրօնականներուն քով՝ որոնք գաւառ-
ներու մէջ առաջնորդութեան պաշտօն մերժելով մայ-
րաքաղաքէս բաժնուելի չեն ուզեր:

—21 Նոյեմբեր—

Վանայ ընդհանուր դատախազը յիշեալ քաղաքին
մէջ տեղի ունեցած հարստահարութիւնները հերքող
տեղեկագիր մը ղրկած էր Բ. Դրան:

Գերապատիւ Խրիմեան Սրբազան ալ վերոյիշեալ
տեղեկագիրը հերքող տեղեկագիր մը ղրկած է այս
օրերս:

Արդէն ինչ որ հաստատէ Հայրիկը՝ կը ժխտուի Բ.
Դուռնէն. և ինչ որ հաստատել փորձէ Բ. Դուռը՝ կը
հերքուի Հայրիկէն: Երբ այս վերջինը դիակ մը ներ-
կայացնէ կառավարութեան և անոր ժամ մը առաջ
քիւրտէ մը սպաննուելը հաստատէ՝ կառավարութիւնը
անմիջապէս կը հերքէ ըսելով. ատիկա մեռած չէ այլ
կը ննջէ, եթէ Հայրիկը քիչ մըն ալ պնդէ՝ ընդհա-
նուր դատախազը կը պատասխանէ՝ մեռած չէ այլ
ծնած է. և տեղեկագիր մըն ալ կը ղրկէ Բ. Դրան

յայտնելով թէ՛ այս օրերս վաճառ մէջ երեսուն տա-
րու տղայ մը ծնաւ... մեռած... :

—22 Նոյեմբեր—

Պ. Տուպլիէ անուն երեւելի ըմբիշը՝ որ քանի մը
շաբաթէ ի վեր Բերա Գօնքօրտիայի թատրոնին մէջ
մայրաքաղաքիս ըմբիշներուն ասպարէզ կը կարգար
և յաղթանակ կը տանէր, այս օրերս յաղթուեցաւ
Սիմոն անուն բեռնակրէ մը :

Հայ ըմբիշը զայն ձեռքերուն վրայ բռնելով՝ հան-
դիսականներուն չկը հարցնէ թէ՛ ո՞ւր նետէ այդ
բեռը... :

Պ. Տուպլիէ, զոր տասնեւիններորդ դարու Աքիլ-
լէս կը կոչեն, պարտութիւնը չընդունիր՝ առարկելով
թէ ինք օտար է տաճկական ըմբշամարտութեան : Հայ
բեռնակիրը կը հաւանի գաղղիական ըմբշամարտու-
թեամբ անոր դէմը ելնելու և երկրորդ անգամ կը
զգետնէ զայն :

Պ. Տուպլիէն դրամ կը խոստանայ Պ. Սիմոնին,
որ անգամ մըն ալ ան յաղթուի, որպէս զի իր վաս-
տիկած համբաւը չաղարտի : Պ. Սիմոն կը մերժէ այս
դրամական ըմբշամարտութիւնը : Այժմ մեր ազգային-
ներէն ոմանք հանգանակութիւն մը կ'ընեն իրենց մէջ
հայ ըմբիշին նուէր մը ընելու նպատակաւ :

—23 Նոյեմբեր—

Կ'ըսեն թէ միութիւնը աղէկ բան է :

Իմ կարծիքովս միութիւնը մեր ազգին համար
աղէկ չէ :

Տարի մը առաջ Իւսկիւտարի երեք դպրոցները՝

իրարու հետ միացան և ետքը աւելի խեղճ ըլլալով
իրարմէ բաժնուեցան :

Բանի մը ամիս կայ, որ Արարատեան, Կիլիկեան
և Դպրոցասիրաց — Արեւելեան ընկերութիւնները
միանալով Միացեալ Ընկերութիւնք եղան և այսօր յեշ-
եալ Միացեալ Ընկերութիւնք չունին այն նախանձելի
վիճակը, զոր ունէին ասկէ առաջ : Կրնա՞ք ուրանալ
թէ անմիաբանութիւնն ալ ունի իր օգուանները :

—25 Նոյեմբեր—

Թուրքիոյ կառավարութիւնը իր պաշտօնեաներուն
ամասկանները ամէն ամսու գլխուն վճարելու համար
նոր միջոց մը պիտի գտնէ եղեր :

Պիտի որոշէ եղեր, որ մէկ ամիսը հարիւր ութ-
սուն օրերէ բաղկանայ :

—26 Նոյեմբեր—

Իզմիրի փողոցներու պատերուն վրայ հետեւեալ
ազգարարութիւնը կախուած է տեղւոյն գողերուն
կողմէ .

«Գիշերները դուրս ելլողները իրենց քսակին մէջ
առնուազն երեք մէճիտիյէ ունենալու են . ապա թի
ոչ իրենց կեանքը վտանգի մէջ պիտի ըլլայ :

Ահաւասիկ միջոց մը, որ կը հարկադրէ Իզմիրի
բնակիչներուն միշտ երեք մէճիտիյէ ունենալ իրենց
վրայ :

Կեցցէ՛ Իզմիրի ոստիկանութիւնը... :

Իսկ անոնք որ յիշեալ գումարը չունին, պիտի
ստիպուին գիշերները իրենց տուներէն դուրս չելլելու :
Աս քիչ մը առողջապահական է, վասնզի յիշեալ

քաղաքին օգը քիչ մը խոնաւ ըլլալով, գիշերները
գուրս ելնողները հարբուխէ կը բռնուին:

Կեցցե՛ն Իզմիրի գողերը...

—27 նոյեմբեր—

Սոսյ Մկրտիչ կաթողիկոսը մայրաքաղաքս հասած
է: Հակաթուռութեան խնդիրը քիչ օրէն երեւան կ'ել-
նէ:

Աղթամարայ կաթողիկոսը աթուռի խնդիր չյա-
րուցաներ, վասն զի նստած չունի որ աթուռի վրայ
խորհի. ամէն օր կ'ուտէ, կը պառկի և կը քնանայ:

—30 նոյեմբեր—

Երբ որ բան մը ի բնէ գեղեցիկ է, անոր որչափ
ալ զարդ տրուի՝ կը վայլէ:

Օրինակի համար, «Արեւելեան Մամուլ»ի թըղ-
թակցին՝ Շահնուրի լեզուն, որ գեղեցիկ է և պճնա-
սէր:

Ես ալ օր մը փորձեցի լեզուս պճնել, բայց վեր-
ջէն յուսահատեցայ, տեսնելով տգեղ կին մը՝ զոր
զարդերը աւելի տգեղցուցած էին:

Ինչո՞ւ համար խել մը տգեղ լեզուներ պարզու-
թիւնը կը թողուն և պճնասիրութեան մէջ կ'երթան
գիրենք զգուհի ընելու...

Ե՞րբ պիտի դադրինք լրագիրներու մէջ կարդալէ
այնպիսի յօդուածներ, որոնց մէջ խօսք չկայ և միայն
զարդ կայ:

Խմբագիրներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ
այս կէտին վրայ:

ԽԻԿԱՐԻ ԳՈՒՇԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

1—8 Յունուար

Անձրեւաբեր հողմեր և սնանկութիւններ:

Պղտիկ տղաներն ու մեծ տղաները — ծերերը — պարտին զգուշանալ ցուրտէն: Խոնաւութիւն կը տիրէ ամենուրեք. հարբուխ և պղտիկ պարտքեր ունեցողները սենեակէն դուրս ելնելու չեն:

Իրարու Նոր Տարի, երկար օրեր և բարօրութիւն կը մաղթեն այցեատմաները:

Հաշուեկշիռները գոհացուցիչ չեն:

9—17 Յունուար

Փոփոխական օրեր:

Քանի մը լրագիրներ կը փոխեն իրենց կարծիքները:

Երեսփոխանին մէկը ատենաբանութեան մէջ կը կորսնցնէ խօսքին թելը և կ'երթայ մօմ վառելու Ս. Մինասին(*):

Բանաստեղծին մէկը ծով կը նետէ ինքզինքը, մէջքը դուրս կապելով:

Մեծ վաճառական մը իր պարտքերը վճարելու համար վճարումները կը դադրեցնէ: Աստուած հեաք ըլլայ:

(*) Պոլսեցիք կորուստ ունենալիս առհասարակ մօմ վառելով դիմում են Ս. Մինասին: Սուրբի մասին աս կարծիքը յոյներից տարածուած է հայերի մէջ:

Իի
Կը խօսին:

18—24 Յուլիուս

Ամպամած և խոնավ :

Քանի մը ընկերութիւններ կը լուծուին :

Երիտասարդին մէկը հարուստ աղջիկ մը կը յա-
փըշտակէ, տունը կը տանի և հազար հինգ հարիւր
ոսկի փրկանք կը պահանջէ : Աւագակը փնտռուելու
վրայ է :

Բառարան .

Փականք—քախումա (դրամօժիտ) :

Ամուսին մը հազար ոսկի փրկանք կը խոստանայ
եր կինը լեռ մը տանողին :

Այանկ ամուսիններուն համբերութիւն տայ Աս-
տուած :

25—31 Յուլիուս

Ձիւն և անձրեւ :

Հողագործներն ուրախ են :

Ածխավաճառներուն հետ խօսիլը դժուար է :

Մայրե՛ր, մայրե՛ր .

Ձգուչացէք ամսոյս մէջ մանչ զաւկի տէր ըլլալէ,
որովհետեւ Յունուարի մէջ ծնող մանչը կռուասէր կ'ըլ-
լայ : Աշխատեցէք աղջիկի տէր ըլլալ : Յունուարի մէջ
աշխարհ եկող աղջիկը տնտեսագէտ և սակաւախօս
կ'ըլլայ : Երկուքէն մին ալ ըլլայ դարձեալ կը բաւէ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

1—8 Փետրուար

Գիտէք արդէն որ այս ամսուան մէջ կանայք քիչ
կը խօսին :

Հարաւը մէկ կողմէն կը փչէ, հիւսիսը միւս կողմէն, երկու հողմերուն մէջտեղ երեւայ ու երեւայ:

Լրագիրներն ալ անանկ կը փչեն:

Բժիշկները աղէկ ստակ կը շահին:

Մարդասիրական ընկերութեան մը գանձապետը ընկերութեան դրամադուլիսը հետը կ'առնէ ու հեռաւոր քաղաք մը կ'երթայ օդափոխութեան համար:

Աստուած բժշկութիւն տայ:

9—15 Փետրուար

Հողմ և անձրև:

Կամուրջի վրայ զգուշացէք հովանոցներէն որ աչքերնիդ չհանեն:

Առեւտրական հրապարակին վրայ շարժում մը կը տեսնուի:

Ապառիկ մի' վաճառէք, այլ միշտ աշխատեցէք ապառիկ գնելու:

Ալէկոծութիւն:

16—22 Փետրուար

Անձրեւին վերջը չեկաւ:

Տեղ տեղ կը ձիւնէ:

Դինետունները լեփ լեցուն: Օղին ածուխէն աժան է:

Կուրծքի տկարութիւն ունեցողները վառարանին քով կը նստին և Խիկար կը կարդան. Խիկարի քանի մը թուղթ ընթերցումը միակ դեղ է կուրծքի տկարութեան դէմ. չնչափողերը կը մաքրէ:

23—29 Փետրուար

Խառնակ օդ:

Խառնակ լուրեր:

Տնտէ'ք սա խեղճ գաւառացին, գլխէն արիւն կը վաղէ,

Կնկան մէկը Մարտ նետեր է (*). անուշադրութեամբ մարդուն գլխուն նետեր է սափորը պատըշգամէն:

Լրագրաց խօսքին մի հաւատաք:

Մայրե'ր.

Եթէ իմ խրատիս կը լսէք, այս ամսուան մէջ զաւակ մի' բերէք, ո'չ մանչ, ո'չ աղջիկ. վասնզի Փետրուարի մէջ ծնող մանչերը գինեմոլ ու կերուխումի անձնատուր կ'ըլլան, իսկ աղջիկները՝ չուայլ ու պարասէր կ'ըլլան, իսկ երբ կարգուին՝ իրենց ամուսնոյն գլխուն փորձանք կ'ըլլան:

Բո'ւմ...

Մի' վախնաք:

Մեծ վաճառական մը սնանկացաւ, բան մը չէ:

ՄԱՐՏ

1—8 Մարտ

Հողմ, անձրև, ձիւն, արեւ...

Օդերու Ֆաթուրա:

Կը խրատեմ ձերերուն ու վատառողջներուն դուրս չելնել, փառք Տիրոջը, դուրս ելնելու պատճառ մըն

(*) Յոյներից վերցնելով հայերն էլ Մարտ 1ի գիշերը պատահանից փողոց են գցում մի խեցեղէն անօթ, հաւասալով որ դրանով նոյն տարուայ լուերը պիտի պակասին ճից: Այս գործողութիւնը անուանում է «Մարտ նետել»:

ալ չկայ, առեւտուրները դադարած են, ամէն մարդ փոխառութիւն ընելու համար միայն դուրս կ'ելնէ:

Ապահովագրական ընկերութիւնները բաւական կը մնասեն. չատ նաւեր իրենց բեռը ծով կը թափեն ալէկոծութեան պատճառաւ: Կնկան մէկն ալ իր էրէկը ծովը կը նետէ:

9—16 Մարտ

Հողմը չդադրեցաւ:

Տեղ տեղ կ'անձրեւէ:

Գաւառի մը մէջ սովը կը սաստկանայ. հանգանակութիւններ կը բացուին սովելոց յօգուտ:

Անբան կենդանիներու մէջ հիւանդութիւն երեւան կուգայ. բանաւոր կենդանիներու մէջ դրամի պակասութենէ ուրիշ բան չտեսնուիր:

Վաճառականին մէկը հազար ոսկի կը վաստկի անանկութեամբ:

17—22 Մարտ

Ձմեռը կը ծերանայ:

Բաղդատեցէք ձմեռ և ծեր բառերը, կը կարծուի թէ ձմեռը ծերէն ելած ըլլայ, ծերն ալ ձմեռէն: Բանասէրներուն կարծիքը կը հարցուի:

Այսու ամենայնիւ չըլլայ որ հազուադէպ թեթեւցընէք, հազուադէպ մասին որ և է փոփոխութիւն վընասակար է այս միջոցիս, հազուադէպ սկզբունքի չնմանիր:

23—31 Մարտ

Հողմային պարզութիւն.

Սրտի պարզութիւնը կը փնտռուի: Մօխն գինը կը բարձրանայ:

Երկաթուղւոյ ընկերութիւն մը կ'որոշէ առաջատու բանալ իր կառքերուն վրայ, որպէսզի քիչ մը աւելի արագ ընթանան:

Այս ամսուան մէջ ծնող մանչերը ազգային նուիրատուութեանց չեն մասնակցիր և ազգին մէջ կռիւ հանելու տրամադրութիւն կ'ունենան: Իսկ ազջիկները պճնասէր ու շուտ կ'ըլլան:

Մայրե՛ր, խնայեցէ՛ք ազգին:

ԱՊՐԻԼ

1—7 Ապրիլ

Ապրիլի առաջին օրը կատակի համար սուտ խօսելու սովորութիւնը կամաց կամաց ընտելան դարձաւ ամենուս քով, այնպէս որ այսօր քիչ մարդ կը դառնուի, որ սուտ խօսելու համար Ապրիլ 1ին սպասէ: Չգուշացէք խաբեքներէն... չաղակրատ բժիշկներէն:

Քանի մը պղտիկ հրդեհներ կը պատահին:

Կղզւոյ մը մէջ երկրաշարժի ցնցումներ կը զգացուին:

Մտավաճառութենէ անանկացած մէկը քահանայ կը ձեռնադրուի:

8—14 Ապրիլ

Ախորժելի օդ:

Հետեւեալ հրաշքները տեղի կ'ունենան.

Մարդ չի սնանկանար:

Մարդուն մէկը հայերէն լրագրի մը բաժանորդ
կը գրուի և բաժնեգինը կանխիկ կը վճարէ:

Մէկը բոնսոլիսէն(*) մեծ գումար մը կը չահի:

Առանց բուռնիւրի կնիկ մը կը տեսնուի հրապա-
րակի վրայ:

Բանասէր մը լեզուաքննական յօդուած մը կը
հրատարակէ առանց հայհոյութեան:

Օդին գեղեցկութենէն խաբուելով հագուստնիդ
մի՛ պակսեցնէք: Ապրիլը չողոքորթ լամիա մ'է:

15—21 Ապրիլ

Ամպամած և խոնաւ:

Կաթերը թոլորովին ջուր կը կտրին:

1892րդ տարեդարձ գինովութեան:

Ջատիկի առթիւ գինիի տակառներու մէջ խեղդը-
ւողներ կը գտնուին:

22—30 Ապրիլ

Ախորժելի եղանակներ:

Գինովութիւնը կը շարունակուի:

Էրեկ մը կնիկէն ծեծ կ'ուտէ հաւկիթ գնած չըլ-
լալուն համար:

Եպիսկոպոսին մէկը ինքզինքը կերուխումի տը-
ւած, կը մերժէ գաւառի մը առաջնորդութիւնը, քա-
ջառողջութեան պատճառաւ:

Այս ամսոյ մէջ ծնած մանչերը խաբեբայ ու մեծ
վաճառական կ'ըլլան, աղջիկներն ալ տնտեսագէտ ու
գեղեցիկ, միայն թէ քիթերնին քիչ մը մեծ կ'ըլլայ:

(*) Տանկական արժեքուղի:

ՄԱՅԻՍ

1—7 Մայիս

Յատակ օդ:

Գիւղագնացութեան պատճառաւ ամէն տուն մէյ-
մէկ քիչ կռիւ:

Առուտուրները բացուեցան:

Ոսկերչաց շուկան լի է բազմութեամբ. արժան
մատնիներ, օդեր, ապարանջաններ, մանեակներ կը
ծախէ ժողովուրդը աճուրդով և ոսկերիչները կը գը-
նեն:

Հազարաւոր տուններ, գետիններ կը վաճառուին
խիստ արժան գնով:

Խմբագիրները տան միջնորդ կը դառնան:

Աստուած վերջերնիս բարի ընէ:

8—13 Մայիս

Օդը կը շարունակէ յստակութիւնը:

Մութի մէջ խնդիրներ կան, որոնց ոչ ոք կրնայ
վերահասու ըլլալ:

Կանանց շրջագրեւորները քիչ մ'ալ կը կարճնան:

Գանի մը կանայք էրիկ մարդու հագուստ կը հագնին:

Հունձքերը լաւ երեւոյթ ունին, բայց հասկերուն
մէջ բան չկայ. իմաստակ հասկեր:

14—20 Մայիս

Դեսպան մը ուրիշ դեսպանի մը տունը կը հրա-
ւիրուի կերակուրի:

Հիւպատոս մը նեղ և պզտիկ կօշիկ հագնելուն

համար փողոցէ մը անցած ժամանակ կ'իջնայ: Լրա-
գիրներէ ոմանք քաղաքականութիւն մը կը տեսնեն
այդ կօշիկին մէջ:

21—28—31 Մայիս

Օգերուն խօսք չկայ, բացի շնորհակալութենէ:

Տաքութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ: Շատ ամու-
սիներու մէջ պաղութիւն կը տիրէ:

Հողագործները շատ ուրախ չեն: Շատ փոխա-
նակադրեր կը մերժուին: Մատակարար մը կը
ճամբուի: Խոհարար մը սպասուհւոյ հետ սիրահարու-
թիւն կ'ընէ հարուստ տան մը մէջ:

Զգուշացէք ամսոյս մէջ զաւակ բերելէ, մանչերը
կա'մ գրաշար, կա'մ բանաստեղծ, կա'մ դասատու,
կա'մ խմբագիր կ'ըլլան. իսկ աղջիկները միշտ նշան-
տուքի խօսքեր կ'ուզեն լսել:

ՅՈՒՆԻՍ

1—5 Յունիս

Ջերմութիւնը կ'աւելնայ:

Կնաթողութիւններ կը լսուին:

Մարդուն մէկը նարտ խաղացած ժամանակ կ'իջ-
նայ կը մարի չկրնալով հանդուրժել կեկայի հարուած-
ներուն:

Ընդհանուր ժողովոյ մէջ ջերմ վիճաբանութիւն
մը տեղի կ'ունենայ. երեսփոխանին մէկը իր ընդդի-
մախօսին մէջքին կից մը կուտայ:

6—12 Յունիս

Տաք օդ:

Օղեմոյները կը սկսին գարեջուր խմել:

Լրագիրները գրելու նիւթ չեն կրնար գտնել:

Երկու մեծ գողեր կը ձերբակալուին:

Մատակարար մը իր տան տիկնոջը աչք կը տնկէ:

Տղայոց շատ պտուղ մի տաք:

Ամուսնացեալ մարդ մը աչք կը տնկէ ուրիշի
կնոջ վրայ:

13—19 Յունիս

Օդը յստակ:

Տաքութիւնը կ'աւելնայ. արիւնային մարդոց հա-
մար բարկանալու եղանակ չէ... Թող որ Փրկիչն(*) ալ
լեցուն է:

Առեւտուրները կը դադրին:

Ամէն մարդ ծովու բաղնիք վարձելու ետեւէ է:

Երկաթուղւոյ մը շինութիւնները մեծ փութով
առաջ կը տարուին:

Մարդուն մէկը պարտքը կը վճարէ այն օրը, յո-
րում տալ խոստացած էր: Խենթ մարդ...:

20—27—30 Յունիս

Պիտի ճաթինք տաքէն:

Անփնաս փորհարութիւն մը կայ շատ մարդոց մէջ:

Ամերիկան նոր գիւտ մը կ'ընէ: Շոգենաւի մը ա-

(*) Կ. Պոլսոյ Ս. Փրկիչ ազգ. հիւանդանոցն ու յի-
մարանոցը:

ծուխը կէս ճամբան կը հասնի և չի կրնար ճամբան շարունակել:

Ամսոյս մէջ ծնող մանչերը խելացի կ'ըլլան, իսկ աղջիկները՝ դաշնակահար:

ՅՈՒԼԻՍ

1—4 Յուլիս

Տաքութիւնը սաստիկ է:

Վանքի մը մէջ քանի մը կրօնաւորներ պայմանագրութիւն կը կնքեն սիրով և միաբանութեամբ վանքը կողոպտելու համար:

Թերթ մը կը դադրեցնէ իր հրատարակութիւնը:

Ժողովոյ մը անդամներուն մէջ երկպառակութիւն:

Տեսէ՛ք սա ցնդած պառաւը, հարս կ'ըլլայ, երեսուն տարու երիտասարդի մը հետ կը կարգուի:

5—11 Յուլիս

Տաքութիւնը մի և նոյն է:

Արք և կանայք ծով կ'երթան լուսացուելու:

Երկու օրուան մէջ անգլիերէն սորվեցնող քերականութիւն մը կը հրատարակուի:

Կանանց բուռնիւրներուն վրայ մէյմէկ ծաղիկ կը գրուի:

12—13 Յուլիս

Պարզ և սօթ:

Գինովներուն վիճակը ցաւալի է:

Մեծ մարդ մը կը պղտիկնայ և պղտիկ մարդ մը կը մեծնայ:

20—31 Յուլիս

Աշարհիս խաղաղութիւնը պահելու համար տէրութիւն մը կ'աշխատի: Յորենի գինը կ'իյնայ. հացի նկանակներու մէջէն մէյմէկ կտոր ածուխ կ'ելլէ:

Ամսոյս մէջ ալ ծնելն աղէկ բան մը չէ. մանչերը կնաթող կ'ըլլան, աղջիկները՝ թշուառ. ալ խորհեցէ՛ք անգամ մը:

ՕԳՈՍՏՈՍ

1—9 Օգոստոս

Ջերմութիւնը քիչ մը նուազեցաւ:

Բոլոր աշխարհ ինքզինք կերուխումի տուած է:

Առեւտուրները անզգալի կերպով կը բացուին:

Կը խնդրեմ սա սեխերը ծով նետեցէ՛ք: Կուրծքի տկարութիւն ունեցողները ծով չմտնեն:

10—17 Օգոստոս

Չովութիւնը կը սկսի, ինչպէս նաև հարբուխը:

Ծովէն ելնելէ վերջ նայեցէ՛ք որ գլուխնիդ չորնայ:

Առաւօտները անօթի փորանց խաղող կերէք, որքան որ կը ներէ ձեր քսակը:

Երաժիշտներուն ձայնը աշխարհ բռներ է:

Խեղճ ձայնաւորներուն ձայնը չելլեր. եկեղեցի դացող չկայ:

Մեծ քանակութեամբ բուսրա կը սպառուի:

18—25 Օգոստոս

Մնանկութիւններ :

Թաղական մը պղտիկ գումար մը կ'առնէ թաղին անտուկէն և իր աղջիկը կը կարգէ :

Պատրիարքարան մը քանի մը պաշտօնեաներ կը ճամբէ խնայողութեան պատճառաւ :

Կօշկակար մը քաղաքական յօդուած մը կը հրատարակէ :

Ամպամած , պիտի անձրեւէ :

26—31 Օգոստոս

Զովութիւն . գիշերները մի' նստիք ծովեզերքը : Մժղուկներէն հանգիստ չկայ : Յիսունը հինգ տարու կին մը 500 ոսկի կը խոստանայ հետը կարգուողին :

Այս ամսոյ մէջ ծնող մանչերն ալ , աղջիկներն ալ բախտաւոր կ'ըլլան . աղքը պէտք ունի անանկ մանչերու և աղջիկներու :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

1—8 Սեպտեմբեր

Մերթ անձրեւ , մերթ արեւ , ուստի՝

Մերթ արտասուք , մերթ ժպիտ .

Մի' լաք , Աստուած ողորմած է :

Առեւտուրները դադրեցան . հարուստները աղքատներու վիճակը չեն ուզեր իմանալ :

9—16 Սեպտեմբեր

Իրաց վիճակը կը մնայ միեւնոյն . թէև տիւ և գիշեր կը հաւասարին , բայց հասոյթն ու ծախքը չեն

հաւասարիւր , ծախքը աւելի մեծ է : Աւելի աղէկ էր որ տիւը քիչ մը մեծ ըլլար և ծախքը պղտիկ : Կնիկները այս լեզուէն չեն հասկնար և էրիկներնուն գլուխը կ'ուռեցնեն՝ աչնան նորաձեւութեան պատրաստուելու համար :

16—23 Սեպտեմբեր

Հարաւային հողմը ուժով կը փչէ : Ծովու վրայ գտնուողներուն համբերութիւն մաղթենք . ցամաքի վրայ գտնուողներուն ալ վիճակը աղէկ չէ : Ո՞ւր ապրելու է հապա . երջանիկ ապրելու համար տեղ մը չգտնուեցաւ վերջապէս :

Զուկը հարուստները կ'ուտեն . միսը սուղ է : Աղքատները ի՞նչ ուտեն :

24—30 Սեպտեմբեր

Ամպավար հողմեր :

Սանկ մէկդի կեցէք . քանի մը վաճառականներ կ'երերան ու կ'երերան : Սա թղթաբեր չոգենաւին նայեցէ՛ք , քաշուած բոլոր փոխանակագիրները ետ բերէ :

Դրամական տագնապ :

Հացագործ մը , հարուստ կարծուած էֆէնտի մը դուռը ափ առած չլսուելիք խօսքեր կ'ընէ . տան տէրը չլսելու կը զարնէ իրեն ուղղուած հայհոյութիւնները :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

1—8 Հոկտեմբեր

Երբեմն պարզ , երբեմն խառն , երբեմն անձրեւ , երբեմն փոթորիկ :

Հարսանեաց շաբաթ. կարգուող չկայ:

Լրագիր մը մեծատուն մը կը շողոքորթէ:

Ընդհանուր հաշ. անոնք որ գիւղ գացած էին՝ կը դառնան ձմեռնային բնակութիւնը. օգտախոսութիւնը շատերուն մազերը ճերմկեցուցած է. օգտախոսութենէ անանկացողներ ալ պակաս չեն:

9—16 Հոկտեմբեր

Խառնակ օդ:

Երկրագործը շատ գոհ չերեւիր:

Աշնան նորածնութիւնը շատ տուններու մէջ կը-
ռիւի դռներ կը բանայ: Երեւելի մարդ մը կը մեռնի:
Ածխավաճառները կը լեցնեն իրենց մթերանոցները:
Աստուած խելք տայ իրենց:

17—23 Հոկտեմբեր

Խառնակ, խառնակ, վերջապէս խառնակ:

Սրտի հիւանդութիւն ունեցողները կը նեղուին.
Երանի անոնց որ սիրտ չունին, ազատ են այդ հիւան-
դութենէն: Լրագրին մէկը երէկուան պաշտածը այսօր
կ'այրէ: Ջերմուկներու վարժուած կրօնաւոր մը, ա-
նարժանաբար, աթոռի մը վրայ բարձրանալու կը
պատրաստուի՝ ազգին սանձերը բռնելու համար. Աս-
տուած ողորմի: Հարուստ աղջիկ մը հօրը տունէն կը
փախչի:

24—31 Հոկտեմբեր

Հողմ և անձրեւ: Թատրոններու եղանակ. բոլոր
օթեակները պարապ են:

Եօթն շաբաթուց վերջերն ենք, հարսնիք չլսուիր

բնաւ. «Թրաքոմա»ն մեծ հարուած տուաւ այս տարի
թէ՛ գեղեցիկ աղջիկներուն և թէ՛ տղեղներուն:

Ամսոյս մէջ ծնող մանչերը փառաւոր ապագայ կը
խոստանան, աղջիկներն ալ փայլուն անցեալ մը. ըստ
այնմ վարուեցէք:

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

1—7 Նոյեմբեր

Օդին խառնակութիւնը շարունակելի է:

Հարուստ կարծուած մէկը գիրքերը վիճակահա-
նութեան կը դնէ:

Ածխավաճառները կը սխալին իրենց գուշակու-
թեանը մէջ. օդը թէև խառնակ, այլ բարեխառն է:

Ծովային ճանապարհորդութենէ հրաժարելու է:
Լրագրի մը մէջ շինծու նամակներ կը հրատարակուին.
հաւատարմութիւն չէ:

Աղքատ մարդ մը գինով կ'ըլլայ և փողոցը կը
պառկի՝ քթին տակէն մրմուլով. «ես բանաստեղծ եմ»:

8—15 Նոյեմբեր

Այս խառնակութեան վե՞րջը...:

Աղքատ մը վիճակահանութենէն տասներկու հա-
զար ոսկի կը շահի և բարեկամաց բարե տալը կը
դադրեցնէ:

Նոր հանք մը կը գտնուի, սուտերու հանք, խմ-
բագրի մը կողմէ:

Շուկան մարդ չկայ. ակռայի ցաւերը կը շատ-
նան. կէս գլխու ցաւեր երեւան կուգան. գործերը
ձախող վիճակի մէջ են. քաջութիւն, քաջութիւն:

Ամէն մարդ օղիի գաւաթին մէջ կը փնտռէ մխիթարութիւն:

16—21 Նոյեմբեր

Պարզ և մերթ անձրեւ: Օրհնեալ է Աստուած:

Ծառերը մերկացան: Զմեռը կը սկսի զգալի ըլլալ. մինչև առտու վիսք կը խաղացուի ամէն տեղ, տեղ տեղ ալ պեղիք: Ամէնքն աչքերնին չորս բացած զիրար կողոպտել կը ջանան. անմեղ զրօսանք:

22—30 Նոյեմբեր

Մերթ պեղիք, մերթ պրին: Երիտասարդին մէկը պարահանդէսին մէջ աղջիկ մը կը գտնէ, կ'առնէ հետը կը տանի կարգուելու: Ուրիշ սիրահար երիտասարդ մը մինչև լոյս պատուհանի մը առջև կը սպասէ ու կը դողայ. մէկէն ի մէկ հարստանալը դիւրին չէ, աղա՛ս:

Այս ամսոյ մէջ ծնող մանչ կամ աղջիկ, երկուքը մէկէն, բարեպտուղ զաւակներ կ'ըլլան՝ եթէ անոնց դաստիարակութեան հոգ տարուի:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

1—6 Դեկտեմբեր

Քիչ մը հողմ, քիչ մը անձրեւ:

Մեծ մարդու մը հովանաւորութեան ներքե պարահանդէս մը կը տրուի: Խմբագրին մէկը վարդապետ կը ձեռնադրուի, վարդապետ մ'ալ կը պատժուի: Փոխառութեան զրոյցք կը լսուին: Գողեր կը մտնեն

տուները և մէկ մէկ քիչ բան վերցնելով կը շատանան. ապրին ասանկ սակաւապէտ գողերը:

7—14 Դեկտեմբեր

Անձրեւ ու ձիւն. դժգոհութեան պատճառ տալու չափ ցուրտ չկայ. լրագրի մը յարձակմանց մէջ քիչ մը պաղուծիւն կայ: Հարուստի մը զաւակը երգիչ օրիորդի մը հետ կը փախչի. երթան բարեաւ:

Լեզուաքննութիւնը քայլ մ'ալ առաջ կ'երթայ:

15—21 Դեկտեմբեր

Բժիշկ ըլլալու ամիս: Քիթ մը չկայ, գլուխ մը չկայ, ակուայ մը չկայ, ականջ մը չկայ որ չցաւի. ինչ խայտառակութիւն է աս. յանցանքը իրենցն է, զգուշանան թող, մինչև լոյս պարելու հետեւանքն է:

Բժիշկներն ալ թող վաստկին, ողջ ըլլան, որ մեռցնեն մեզի:

22—31 Դեկտեմբեր

Անձրեւախառն ձիւն:

Հաշուեկշիռներ հանելու պատրաստութիւններ:

Հարուստ մը չորս աղքատ աղջիկներ կը կարգէ հողոյն համար: Պետական մարդու մը ճառէն կը հասկըցուի, թէ աշխարհիս խաղաղութիւնը անվրդով պիտի մնայ:

Ամսոյս մէջ ծնող զաւակներէն մեծ բան մը չուրեք կ'ընկալուիր:

Մնաք բարով:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

Երկու բարեկամներ Բերա մեծ փողոցին մէջ կառուցուած քարուկիր շէնքի մը առջև կը կայնին .

— Ի՞նչ աղւոր շէնք է սա , կ'ըսէ մին , մինչեւ հիմա ասանկ տուն մը չի նուաճ : չէր Պոլսոյ մէջ , առաջին անգամն է որ ասանկ տուն մը կը տեսնեմ :

— Ասանկ է , շատ աղւոր է , Բարիզ չի նուաճ ըլլալու է , կը պատասխանէ միւսը :

- Հայերէն բառարան մը կուտա՞ք ինձի :
- Հրամանեցէ՛ք :
- Այս բառարանը ցանկ չունի՞ ետեւը :
- Բառարանը ցանկ կ'ունենա՞յ :
- Հապա ուզած բառս ի՞նչպէս գտնամ մէջը :

Կին մը պատկերը հանել տալու համար լուսանկարիչի մը կ'երթայ . աթոռին վրայ կը նստի և իր բոլոր ուժը կը սկսի թափել , որ բերանը շատ պզտիկ ելլէ :

Պատկերահանը տեսնելով անոր այս ճիգը , կ'ըսէ .
Ինքզինքնիդ մի՛ նեղէք , տիկին , եթէ կ'ուզէք բերան չեմ շինարար ամենեւին :

Համբալ սափրիչ մը հարցուց մարդու մը զոր կ'ածիլէր .

— Քանի՞ եղբայր էք :

— Եթէ սրկէց ողջ առողջ դուրս ելլեմ , չորս եղբայր ենք , պատասխանեց ածիլուողը :

Ո՛հ , կ'ըսէր հիւանդ մը , մարդ չի գար զիս տեսնելու :

— Այդպէս պէտք է որ ըլլայ , քեզի ո՞վ ըսաւ որ պարտքերդ վճարես :

Երկու եղբայրներ այնչափ շատ կը նմանէին իրարու , որ անոնց դրացին անգամ չէր կրնար զանոնք իրարմէ որոշել :

Անոնցմէ մէկը կը մեռնի , դրացին օր մը միւսին հանդիպելով կը հարցնէ .

— Աստուածդ սիրես , ըսէ՛ ինձի , դո՞ւն մեռար թէ եղբայրդ :

— Պարոն Յակոբ , Բեաղըտխանէէն ախորժեցա՞ր , կըրցա՞ր լաւ մը զուարճանալ :

— Շիտակը շատ աղւոր տեսարան ունի ձեր Բեաղըտխանէն , բայց բազմութիւն շատ ըլլալուն աղէկ մը համը չառնուիր կօր , թէ որ այնչափ բազմութիւն չըլլայ նէ՛ շատ մարդ պիտի երթար հոն :

Երկու քոյրեր ինդրոյ մը համար դատարան կը ներկայանան :

Նախագահը ասոնց մեծին կը հարցնէ .

— Քանի՞ տարու էք, օրիորդ։
 — Քսան և ութը տարու եմ, պարոն նախագահ։
 Նախագահը պզտիկին դառնալով կը հարցնէ։
 — Դուք քանի տարեկան էք
 — Երեսունը մէկ տարեկան, պարոն նախագահ։
 Նախագահը դիւանադպիրին դառնալով կ'ըսէ։
 — Չըլլայ որ սխալ արձանագրես, անդրանիկը
 պզտիկն է։

Ներկայացման մը մէջ դերասան մը իննսուն տա-
 րեկան ծերունիի մը դերը կը կատարէր։

Պառաւին մէկը այս դերասանին հազարով տքա-
 լով տեսարան գալը տեսնելով ըսաւ։

— Տէ՛ր ողորմեայ... կը վայելէ՞ որ ասանկ ծեր
 մարդ մը խաղցնեն։

Միամիտ մարդուն մէկը, առեւտրական գործերէ
 քաշուած, ագարակի մը մէջ կեանք կ'անցընէր։

Այս մարդը, օր մը, բարեկամներէն մէկուն նա-
 մակ գրելով այսպէս կ'ըսէր։

«Ագարակին կենդանիներուն մէջ ընդհանուր հի-
 ւանդութիւն կը տիրէ. գրեթէ ես ալ քաջառողջ վե-
 ճակ մը չունիմ։»

— Իմացա՞ր, մեր դրացին դարձեալ սնանկացեր
 է անցեալ շաբթու։

— Անիկա տարին քանի մը անգամ սնանկանալը
 բան գործ ըրած է իրեն։

— Խեղճութեանը մի՛ նայիր, ան գործը գիտցող
 մարդ է, անպատճառ բան մը նետած է մէկ կողմ։

— Այո՛, խղճմտանքը։

ՓՈԻՆՁ

Երբ աղջիկ մը դադրի կարմրելէ, զեղեցկութեան
 ամենահզօր հրապոյրը կ'որուսած է։

Սիրոյ անձնատուր եղողը մեծութեանց և իմաց-
 տութեան հրաժեշտ կուտայ։

Երկինք պատիժ սահմանած չէ սիրահարաց եր-
 դումներուն համար։

Պզտիկ աղջիկները պաճուճապատանքով կը խաբ-
 ուին, մեծերն ալ երդումով։

Լռութիւնը տրուած է կնոջ իր միտքը աւելի ա-
 ղէկ բացատրելու համար։

Երբ աղջիկներն ամուսնանալու տարիքին մէջ են,
 իրենց լռութիւնն անգամ էրիկ մը կ'ուզէ։

Դեղեցիկ կին մը պարզ հազուելու է աւելի չը-
 նորհք ունենալու համար, տգեղ կինն ալ պարզ հազ-
 ուելու է նուազ տգեղ ըլլալու համար։

Գեղեցիկ կանանց ընկերութեան համար իմաստուն մարդոց ընկերութիւնը թողուլը կը նմանի կաքաւիկի միսը թողուլ և թութակինն ուտել, որովհետեւ ասոր փետուրներն աւելի գեղեցիկ են :

Առանձնութիւնը խաբուած սրտերու միխթարութիւնն է :

Երկու տեսակ անձեր կան, որոնցմէ կրնանք ապակուիլ առանց բարկանալու, կիներն ու եպիսկոպոսները :

Աճեցէք և բազմացարուք, ամուսնութեան գլխաւոր վախճանն է. բայց շատ մարդիկ կան, որ այս աստուածային խօսքերը մտիկ չեն ըներ և պիտի կարգուէին, ընդհակառակն, եթէ վստահ լինէին թէ չպիտի աճէին ու բազմանային. կին մը սիրելի է իրենց այնքան՝ որքան ամուլ է :

Մինչև քսանընիւթ տարեկան կանանց համար աշխարհա դրախտ մըն է, մինչև քառասուն տարեկան կանանց համար՝ քաւարան մը, իսկ մնացած բոլոր կեանքերնուն մէջ՝ դժոխք :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

1. ԱՆԻՆ ԾԱԽՈՒԵՅԱԻ	Ե. Դ. 10
2. ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ	„ 12
3. ԽԱԶԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ	„ 20

ԳԻՆ	{	Եգիպտոս	10 եգ. դն.
		Արսասանման	10 Ֆր. Ֆր.
		Ամերիկա	50 սենթ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0098324

50145